Poštarina plaćena u got

HID

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS KRITIKAI SZEMLE

1948 augusztus-szeptember

TARTALOM:

Jugoszlávia Kommunista Pártja Vezetőségének nyilatkozata a Kominformról (385) — Az V. kongresszus határozata a föladatokról (390) — Az V. kongresszus határozata a Kominformról (395) — OLAJOS MIHÁLY: »Kommunális politika« és szocialista kommunális ténykedés a Vajdaságban (397) — PÁSZTOR FERENC: Mostohák (405) — LŐRINC PÉTER: Iskoláink problémái és feladatai (415) — ERIH KOS: A Tas-Majdanon (423) — MARIN FRANICSEVICS: Első verseim között lapozva (428) — PÁLICS MIKLÓS: A német béke (432) — HAJDU VILMOS: Széljegyzetek (437) — JOVÁN POPOVICS: Indokolatlan hallgatás a hihetetlen zajban (440) — VELYKO ZÉKOVICS: A káderkérdés problémái (447)

Figyelő:

LÉVAY ENRE: Műkedvelő versenyünk mérlege (454) — KUN SZABÓ GYÖRGY: Filmkockák (458)

Szemle:

KŐVÁGÓ LÁSZLÓ: Makarenkó: Új ember kovácsa (462)

XII. évfolyam 8.—9. szám Ára 15 dinár

XII. ÉVFOLYAM

HID

8-9. SZÁM

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS KRITIKAI SZEMLE

MEGJELENIK HAVONTA

SZERKESZTI: A SZERKESZTŐ BIZOTTSAG
FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. STEINFELD SÁNDOR
SZERKESZTŐSÉG: NOVISZÁD, GEN. STALJINA UTCA 16. I. TELEFON 23—53
KIADÓHIVATAL: SZUBOTICA, ENGELS UTCA 9
TELEFON: SZUBOTICA, 414
ELŐFIZETÉSI DIJ: EGY ÉVRE 120 DINÁR, FÉL ÉVRE 65 DINÁR, EGYES SZÁM ÁRA 12 DINÁR
POSTATAKARÉKSZÁMLA 32—906—031. LAPZÁRTA MINDEN HÓ 10-ÉN.

Kéziratokat nem őrizünk meg és nem adunk vissza.

Kardely Edvárd

Mezőgazdasági szövetkezetek a tervgazdaságban

Ára 12.50 dinár

Majtényi Mihály

Májusfa

— Novellák, karcolatok —

Ára 32.50 dinár

ILJIN M.

NAPFÉNY AZ ASZTALON

A mesterséges fény története ifjak és felnőttek számára.

Ára 14.— dinár

MEGRENDELHETŐ: HID SZUBOTICA, ENGELS UTCA 9.

JUGOSZLÁVIA KOMMUNISTA PÁRTJA VEZETŐSÉGÉNEK NYILATKOZATA

Azzal a határozattal kapcsolatban, amelyet a Kommunista és Munkás Pártok Tájékoztató Irodája a JKP belső helyzetéről tartott

A Tájékoztató Iroda határozatának a »Jugoszlávia Kommunista Pártja belső helyzetéről«, amint az belőle látszik, előzményei vannak.

Alapját a SzK(b)P Központi Vezetőségének a JKP Központi Vezetőségéhez intézett levelei képezik. Az ez év március 27-én kelt első levelet, amelyben a SzK(b)P Központi Vezetősége a JKP Központi Vezetősége ellen szóló vádjait felsorolja, egyidejüleg megküldte a Tájékoztató Iroda összes tagpártjainak anélkül, hogy a JKP Központi Vezetősége erről értesült volna. Ezután a SzK(b)P Központi Vezetőségén keresztül megérkezett Magyarország Kommunista Pártja Központi Vezetőségének levele, mely mindenben alátámasztja a SzK(b)P Központi Vezetőségének állásfoglalását. A magyar Központi Pártvezetőség levelét megküldték a többi pártnak is. Ezután a JKP Központi Vezetősége hasonló leveleket kapott a Tájékoztató Iroda többi tagpártjától is, kivéve az olasz és a francia pártot. A JKP Központi Vezetősége kiemeli, hogy az említett pártok alapjában elfogadták a SzK(b)P Központi Vezetőségének álláspontját, mielőtt még hallották volna a JKP Központi Vezetősége véleményét vagy meghallgatták volna bármely ellenérvét. A SzK(b)P Központi Vezetőségének levele és a többi Központi Pártvezetőség említett levelei, valamint a JKP Központi Vezetőségének a SzK(b)P Központi Vezetőségéhez ez év április 13-ikán intézett válasza után a JKP Központi Vezetősége még más leveleket is kapott a SzK(b)P Központi Vezetőségétől (május 4-én és május 22-én), amelyek többé-kevésbé az első levél vonalán állottak. A Tájékoztató Iroda határozata »Jugoszlávia Kommunista Pártja belső helyzetéről« főleg a SzK(b)P Központi Vezetősége ezen leveleinek ismétlése.

Ezekben a levelekben a SzK(b)P Központi Vezetősége megvádolta a JKP Központi Vezetőségét és azt kívánta, hogy ismerje el a következő hibákat: először, hogy a JKP vezető emberei szavakban magasztalják a Szovjet Szövetséget, titokban pedig mind a Szovjet Szövetséget, mind a SzK(b)P-ot rágalmazzák; másodszor, hogy Jugoszlávia vezető emberei rágalmazzák a Szovjet Hadsereget és a szovjet szakembereket ellenségeskedéssel övezték, a szovjet polgárokat pedig és Judin elvtársat az állambiztonság szervei követik; harmadszor, hogy a párt-kádereket a belügyminiszter megfigyelése alá helyezték és a pártban nincs demokrácia és kritika, hanem katonai vezetés módszere uralkodik; negyedszer, hogy a jugoszláv kormány kémek útján biztosítani akarja az imperialista államok kegyelmét és ellenőrzésük alá akarja magát helyezni; ötödször, hogy a párt feloldódik a Népfrontban, hogy nem lehet marxista-leninista szervezetnek tartani és hogy Bernstein, Buharin és Fohnar elméletében ringatja magát a kapitalista elemek békés átnövéséről a szocializmusba; hatodszor, hogy egyik nagy imperialista ország követe házigazda módjára viselkedik Jugoszláviában és hogy Nédicsnek, a jugoszláv népek hőhérének barátai és rokonai könnyen és kényelmesen elhelyezkednek Jugoszlávia állam- és pártgépezetében; hetedszer, hogy a jugoszláv vezetők a Szovjet Szövetség külpolitikáját az imperialista országok külpolitikájával azonosítják; nyolcadszor, hogy a JKP vezetőemberei letértek a marxista-leninista útról a munkásosztály vezető szerepének kérdésében; kilencedszer, hogy a német ejtőernyősök szétzúzták a »partizán« vezérkart Jugoszláviában, hogy ezután súlyos válság keletkezett a népfölszabadító mozgalomban, azután pedig a Szovjet Hadsereg jött segítségére, fölszabadította Jugoszláviát és megteremtette a Kommunista Párt uralomrajutásának föltételeit; tizedszer, hogy Jugoszlávia

Kommunista Pártja dicsekedve hangoztatja háborús sikereit, noha nincsenek nagyobb érdemei, mint Lengyelország, Csehszlovákia, Románia, Magyarország, Albánia, Bulgária stb. stb. Kommunista Pártjainak. Ezekhez a vádakhoz hozzá kell adni azokat is, amelyeket a Határozat említ, de itt nincsenek kimondottan felsorolva.

A JKP Központi Vezetősége, amint az a JKP Központi Vezetősége Politikai Bizottságának a Tájékoztató Iroda üléséhez intézett és itt mellékelt nyilatkozatából is látszik, nem bocsátkozhatott vitába a SzK(b)P Központi Vezetősége vádjainak alapján, amelyek rágalmakon, koholmányokon és a jugoszláviai helyzet félreismerésén alapulnak, mindaddig, amíg a tényállás megállapítást nem nyert s a valótlant el nem választják a SzK(b)P Központi Vezetősége vagy a Tájékoztató Iroda bármely tagpártja központi vezetőségének tényleges elvi kifogásaitól.

A Tájékoztató Iroda említett Határozatának nyilvánosságra hozatalával kapcsolatban Jugoszlávia Kommunista Pártjának Központi Vezetősége a következőket jelenti ki:

1. A Határozatban foglalt bírálat pontatlan és alaptalan állításokon alapul és kísérlet arra, hogy Jugoszlávia Kommunista Pártjának tekintélyét rombolja külföldön és belföldön, hogy zavart idézzen elő a tömegekben az országban és a nemzetközi munkásmozgalomban, hogy gyengítse a JKP egységét és vezető szerepét. Annál is inkább furcsa, hogy a SzK(b)P Központi Vezetősége elutasította, hogy állításait a helyszínen ellenőrizze, amint azt a JKP Központi Vezetősége ez év április 13-án kelt levelében javasolta.

2. A Határozat egyetlen bizonyíték említése nélkül azt az állítást hozza fel, hogy a JKP vezetősége ellenséges politikát folytat a Szovjet Szövetséggel szemben. Az az állítás, hogy Jugoszláviában lebecsülik a szovjet katonai szakértőket és hogy a polgári szakértőket a közbiztonság szervei megfigyelés alá vetették, — egyáltalán nem felel meg a valóságnak. Egészen visszahívásukig a Szovjet Szövetség képviselői közül soha senki sem hívta fel erre a Jugoszláv képviselők figyelmét. Teljesen hazug az az állítás, hogy bármelyik szovjet képviselőt követtek volna Jugoszláviában, de legkevésbé Judin elvtársat. Ennek az állításnak különösképpen Judin elvtárssal kapcsolatban kizárólag az a célja, hogy a JKP-nak és vezetőségének a hitelét rontsa a többi pártok előtt.

Ezzel szemben helyes a mi állításunk, amelyet a SzK(b)P Központi Vezetőségéhez április 13-án intézett levélben fejtettünk ki s amely egész sor nyilatkozaton alapszik, melyeket a JKP tagjai pártszervezeteknél tettek, valamint országunk más polgárainak nyilatkozatai a felszabadulástól máig arra vonatkozólag, hogy őket a szovjet hírszerző szolgálat szervei minden tekintet nélkül verbuválták. A JKP Központi Vezetősége úgy tartotta, hogy ez a viszony azzal az országgal szemben, amelyben a kommunisták az uralkodó párt és amely a szocializmus felé halad — megengedhetetlen viszony és a JSzNK polgárainak demoralizálására és az állami és pártvezetőség gyengítésére és aláásására vezet. A JKP Központi Vezetősége úgy tartotta és úgy tartja, hogy Jugoszlávia viszonya a Szovjet Szövetséghez kizárólag a bizalmon és őszinteségen alapulhat és ehhez az elvhez hűen, a jugoszláv állami szerveknek eszközágában sem volt, hogy kísérjék vagy bármilyen módon ellenőrizzék a Szovjet Szövetség polgárait Jugoszláviában.

3. A Határozatban bírálják a JKP politikáját az osztályharc tekintetében, különösen pedig a JKP politikáját a falun. Erre vonatkozólag Lenin ismert mondatait idézik. A JKP Központi Vezetősége hangoztatta, hogy a falusi tőkéselemek korlátozására irányuló politikájában Lenin idézett és hasonló tételei vezérlik, amit a Határozat szerzői — kis igyekezettel — elolvashattak volna a

közzétett pártokmányokban és cikkekben és meggyőződhettek volna e politika gyakorlati végrehajtásáról is. Ezért a Határozat és az SzK(b)P Központi Vezetőségének vádjai tulajdonképpen nyitott kaput döngetnek, tárgyilagosan pedig elkerülhetetlenül a város és falu reakciós és tőkés elemeinek bátorítására és támogatására vezetnek, zavart keltenek a lakosságban, mintha a JKP Központi Vezetősége és politikája lenne felelős azokért a tárgyilagos nehézségekért, amelyek különösen az ellátás terén, a tőkés rendszerből a szocializmusba való átmenet időszakában jelentkeznek. A JKP Központi Vezetőségének véleménye szerint megengedhetetlen módszer, hogy tevékenységét egyes, a harc legkülönbözőbb szakaszaiból kiragadott idézetek alapján, vagy egyes elszigetelten kiemelt és még hozzá elferdített tények alapján értékelik. A JKP Központi Vezetőségének az a véleménye, hogy a JKP, valamint más pártok politikájának értékelésében elsősorban a Párt gyakorlatát kell figyelembe venni — vajjon a Párt sikeresen, vagy sikertelenül harcol az ország szocialista átalakításáért, vajjon a tőkés elemek egészükben gyöngülnek-e vagy erősödnek, vajjon gyengül-e, vagy pedig erősödik a népgazdaság szocialista szektora.

4. A JKP Központi Vezetősége kénytelen nagy méltatlankodással visszautasítani azt az állítást, hogy a JKP vezető tényezői egy kulákpárt utjára térnek a JKP felszámolásának utjára, hogy a Pártban nincs demokrácia, hogy katonai vezetés módszereit alkalmazzák a Pártban, hogy a Pártban »lábban tiporják a párttagok alapvető jogait és a pátban előforduló szabálytalanságok legenyhébb bírálatára éles megtorlással válaszolnak« stb. Vajjon tűrnék-e a Párt tagjai, akik ezer csatában bátran néztek szembe a halállal, hogy a Pártban emberhez és kommunistához nem méltó helyzet uralkodjék? Hogy a Pártban nem szabad bírálni és hasonló állítások határtalanul sértik Pártunk minden tagját, megszégyenítik a Párt hősi és dicső múltját és az ország újjáépítéséért és továbbfejlesztéséért vívott mostani hősi harcát. A JKP Központi Vezetősége hangsúlyozza, hogy azért, mert egyes Pártszervezetekben még nem hartották végre a választást, nem lehet azt állítani, hogy a Pártban nincs demokrácia. Ez a háborús idők és a háború utáni viharos fejlődés maradványa, amelyen a JKP keresztül ment s ez annakidején más pártoknál, így az SzK(b)P-nél is előfordult.

Ami azt az állítást illeti, hogy a Párt feloldódik a Frontban, hogy a vezető tényezők egy kulák-párt utjára térnek, ez az állítás objektívan rombolja a munkásosztály vezetése alatt álló dolgozó tömegek szövetségét, — amely a Népfrontban mint egyetemes szervezetben megvalósult, — és a Pártnak a dolgozó tömegektől való elszigeteléséhez vezet. Az említetten kívül ez az állítás abban gyökerezik, hogy nem értik meg a Párt és a Front viszonyát, nem értik meg a Front lényegét Jugoszláviában és a munkásosztály vezetőszerepe megvalósításának módját. Ebben a kérdésben sem a tényekből indulnak ki, hanem összetákolt állításokból, amelyekkel azután a leninizmus ismert tételei alapján vitába szállnak, pedig ezeket a JKP felelős tagjai közül senki soha sem vonta kétségbe. A tények, valamint — nemcsak a kommunistáknak, hanem a Front nem-kommunistáinak az egész háború alatt és háború után tett számtalan nyilatkozata is tanúsítja: először, hogy a Kommunista Párt a Front vezető ereje; másodszor, hogy a Kommunista Párt nem olvad fel a Frontban, hanem ellenkezőleg a Párt eszmeileg és politikailag emeli a Front alaptömegeit és marxista-leninista politikájának szellemében neveli őket; harmadszor, hogy Jugoszlávia Népfrontja gyakorlatban a szocializmusért harcol, ami semmiesetre sem lenne lehetséges, ha benne a »tarka politikai csoportok« — polgári pártok, kulákok, kereskedők, kisebb gyárosok és hasonlók, valamennyire is komoly szerepet játszanának, ahogy azt a Határozat mondja, vagy ha ez a Kommunista Párt és más pártek koalíciója lenne, vagy a proletáriátus és a burzsoázia

egyezményének bármilyen formája lenne, negyedszer, hogy nem a Párt veszi át a Front programját, hanem ellenkezőleg, a Front a Kommunista Párttól kapja az alapvető irányvonalat és programot, ami természetes is tekintettel a Párt vezető szerepére a Frontban.

A JKP Központi Vezetősége ezzel kapcsolatban hangsúlyozza, hogy a front-tömegek további eszmei és politikai tömörítése, a Párt tevékenységének a Front tevékenységével való összekapcsolása és a Front széleskörű tevékenysége — egyike a Párt legfontosabb feladatainak.

Végül a JKP Központi Vezetősége kiemeli, hogy tagjainak többsége nem kooptált, hanem választott. Az SzK(b)P Központi Vezetősége nem vette számításba a Politikai Bizottság tagjait, akiket az V. országos értekezleten külön választottak. Ezért a JKP Központi Vezetősége 22 tagjához, akiket a SzK(b)P Központi Vezetősége egyik levelében megemlít, hozzá kell adni még a Politikai Bizottság hét tagját is. Elképesztő dolog szemére vetni egy Kommunista Párt Központi Vezetőségének, amely a háborúban tíz tagját vesztette el, hogy helyükre hét elvtársat kooptált, többnyire a JKP Központi Vezetősége jelöltjeinek sorából.

A JKP Központi Vezetősége mint nevetségest és valótlant visszautasítja a JKP nem legális voltára vonatkozó állítást és az a véleménye, hogy ez a többi mellett, szintén azt igazolja, hogy a JKP adott viszonyok között és adott időpontban alkalmazott működési formáit meg nem értik. A JKP működési formái Pártunk tőtbéves forradalmi gyakorlatának konkrét körülményeiből keletkeztek, e gyakorlatban helyesnek bizonyultak és fontos tényezők voltak abban, hogy a Párt megszerezte a tömegek bizalmát.

5. A JKP Központi Vezetősége elutasítja azt a méltatlan vádat, hogy a Kommunista Pártban basa-rendszer uralkodik és hogy a jugoszláv vezetők eltitkolták a Párt előtt a Központi Vezetőség helytelen politikájának bírálatát, eltitkolták a Párt és a nép előtt a Hebrang és Zsujovics elvtársakkal való leszámolás valódi okait. A JKP Központi Vezetősége nem hozhatta nyilvánosságra a SzK(b)P Központi Vezetősége leveleit mindaddig, amíg azt maga a SzK(b)P Központi Vezetősége nem tette meg. Azonban a JKP egész tágabb aktivája ismeri a SzK(b)P Központi Vezetősége leveleinek tartalmát, a teljes párttagság pedig Hebrang és Zsujovics esetét.

A JKP Központi Vezetősége kénytelen csodálkozását kifejezni afölött, hogy a Tájékoztató Iroda tagpártjainak képviselői védelmükbe vehették Hebrangot és Zsujovicsot anélkül, hogy a JKP Központi Vezetőségétől bármilyen adatot kértek volna. A JKP Központi Vezetősége csodálkozik afölött, hogy olyan embereket vesznek védelmükbe, mint például Zsujovics, akit 1937-ben a Kominternek határozatának értelmében Gorkiccsal együtt zártak ki a JKP Központi Vezetőségéből, vagy Hebrang, aki az usztasa rendőrség előtt árulói magatartást tanusított s ezért megtévesztette a Pártot, akik frakciós politikát folytattak a JKP-ban, annak züllesztésére igyekeztek és kártevő módon szabotálták Jugoszlávia építésének és iparosításának ütemét. Hát ez nem a frakciós politika, az árulók és a JKP elleni romboló tevékenység támogatása? A JKP Központi Vezetősége ezzel kapcsolatban mellékletképpen nyilvánosságra hozza a Hebrangra és Zsujovicsra vonatkozó anyagot.

A JKP Központi Vezetősége mint lehetetlen állítást elutasítja, hogy az utóbbi időben a jugoszláv vezetőemberek nagy sietséggel és demagóg okokból rendszabályokat hoztak a kis gyáripar és a kiskereskedelem államosítására. Ezeket a rendszabályokat valójában már hat hónappal a SzK(b)P Központi Vezetőségének a JKP Központi Vezetősége ellen felhozott vádjai előtt előkészítették és ezek a szocialista szektor erősödésének és fejlődésének eredményei.

A Kardely elvtárs beszédéből kiragadott idézetnek csak általános jelentősége van, viszont egész beszéde voltaképpen a Párt vonalát hozza nyilvánosságra. Ez a vonal pedig a tőkés elemeknek a jelen időszakban való fokozatos visszaszorítása.

Ezzel kapcsolatban érthetővé válik, hogy a Tájékoztató Iroda sajtószerve, a szovjet sajtó és néhány más párt sajtója az utóbbi időben miért nem közölt egy hírt sem Jugoszlávia gazdasági építésének sikereiről, például a tőkés elemek további gyengítésére irányuló intézkedésekről, a Terv megvalósításának sikereiről, a munkásosztály és a Népfrontban tömörült dolgozók tömeges kongresszus-előtti versenyéről, stb. De a tények tények maradnak. Elhallgatásukkal nem lehet alátámasztani a JSzNK kormánya gazdasági politikájának és a JKP Központi Vezetősége gazdasági kérdésekben követett vonalának teljesen alaptalan kritikáját.

7. A JKP Központi Vezetősége állítja, hogy a vezetőemberek közül egyiknek sincs az a véleménye, miszerint Jugoszláviának a szocializmus kiépítéséért és függetlensége fenntartásáért vívott harcában nincs szüksége a népi demokrácia országainak és a Szovjet Szövetségnek a segítségére. Csak olyan emberek állíthatnának ilyesmit, akik elvesztették minden kapcsolatukat a valósággal. A JKP Központi Vezetősége itt kénytelen hangsúlyozni, hogy a segélynyújtás és az együttműködés nemcsak tőle függ, hanem a népi demokrácia országaitól és a Szovjet Szövetségtől is. A JKP Központi Vezetősége úgy tartja, hogy ezt a segítséget Jugoszlávia bel- és külpolitikájával kell kapcsolatba hozni és semmiesetre sem azzal a ténnyel, hogy nem tudta elfogadni az alaptalan és a valótlanságokon alapuló vádakat.

Azok az állítások, hogy a jugoszláv vezetők arra készülnek, hogy az imperialistáknak engedményeket tegyenek és alkudozni akarnak velük Jugoszlávia függetlenségéről — puszta koholmányok és az új Jugoszlávia ellen felhozott legsúlyosabb rágalmak sorába tartoznak.

A JKP Központi Vezetősége azonban kénytelen kijelenteni, hogy a népi demokráciák egyes országaiban a párt- és államszervek részéről egész sor olyan indokolatlan intézkedés történt, amelyek sértik Jugoszlávia népeit, országát és államvezetőit és amelyek az említett együttműködés gyengülésére és a Jugoszláviával való viszony romlására vezetnek. A JKP Központi Vezetősége nem tartja magára nézve kötelezőnek, hogy a jövőben az ilyen intézkedésekről hallgasson.

8. A JKP Központi Vezetőségének az a véleménye, hogy azzal, hogy elutasította a vitát olyan hibákról, melyekben nem bűnös, semmiben sem sértette meg a kommunista front egységét. E front egysége nem kitalált hibák és összetákolt rágalmak beismerésén alapul, hanem azon a tényen, hogy egy párt politikája valóban nemzetközi-e, vagy nem. Azonban nem lehet hallgatólagosan napirendre térni ama tény felett, hogy a Tájékoztató Iroda szakított azokkal az elvekkel, amelyeken alapult és amelyek a határozatok elfogadásával kapcsolatban minden párt önkéntességét irányozták elő. A Tájékoztató Iroda azonban nemcsak arra kényszeríti a JKP vezetőit, hogy olyan hibákat vallanak be, amelyeket nem követtek el, hanem a JKP tagjait párton belüli lázadásra és a párt egységének megbontására szólítja fel. A JKP Központi Vezetősége soha sem egyezhet bele abba, hogy politikáját koholmányok alapján, elvtársiatlan módon és kölcsönös bizalom nélkül tegyék vita tárgyává. Ez nem elvi alap és ezért, pusztán ezért volt az a véleménye a JKP Központi Vezetőségének, hogy nem egyenrangú fél a vitában és hogy ilyen alapon a vitát nem fogadhatja el. Továbbá a fent mondottakkal kapcsolatban a JKP Központi Vezetősége határozottan elutasítja azt a vádat, hogy Jugoszlávia Kommunista Pártja áttért a nacionalizmus álláspontjára. Egész bel- és külpolitikájával, de

különösképpen a népfölszabadító háborúban folytatott harcával és a nemzetiségi kérdésnek Jugoszláviában való helyes megoldásával a JKP ennek teljesen az ellenkezőjét bizonyította be.

Az említett alaptalan vádakkal Pártunk, munkásosztályunk, dolgozó tömegeink általában Jugoszlávia népei és azok önzetlen és hősies harca iránt a legnagyobb történelmi igazságtalanságot követték el.

A JKP Központi Vezetősége világosan látja, hogy a SzK(b)P Központi Vezetőségének a JKP Központi Vezetősége ellen felhozott vádjait az ellenséges propaganda kihasználja majd a Szovjet Szövetség, Jugoszlávia és a többi demokratikus ország rágalmazására. Azonban a JKP Központi Vezetősége kijelenti, hogy ezért őt semmiféle felelősség nem terheli, mert ezt semmilyen magatartásával nem idézte elő.

Jugoszlávia Kommunista Pártjának Központi Vezetősége felhívja a párttagságot, hogy tömörítse sorait a pártvonal megvalósításáért, a Párt egységének még fokozottabb megszilárdításáért. A munkásosztályt és a Népfrontban tömörült többi dolgozó tömegeket pedig arra hívjuk fel, hogy még kitartóbban folytassák szocialista hazánk építését. Ez az egyedüli útja és módja, hogy a gyakorlatban bebizonyítsuk az említett vádak teljes jogosulatlanságát.

1948 június 29-én

JUGOSZLÁVIA KOMMUNISTA PÁRTJA
Központi Vezetőségének Plénuma

A JKP V. KONGRESSZUSÁNAK HATÁROZATA JUGOSZLÁVIA KOMMUNISTA PÁRTJÁNAK ALAPVETŐ SORONKÖVETKEZŐ FELADATAIRÓL

A jelentések, beszámolók és vita alapján, egészükben és részleteiben is elfogadva mind a hibák és fogyatékosságok bírálatát, mind a Pártnak a jelentésekben és beszámolókban kitűzött feladatait, az Ötödik Kongresszus a következő

HATÁROZATOT
HOZZA JUGOSZLÁVIA KOMMUNISTA PÁRTJA
SZERVEZETEINEK TOVÁBBI ALAPVETŐ
SORONKÖVETKEZŐ FELADATAIRÓL:

I.

A Párt szervezeti felépítésének alapfeladatai.

A JKP V. Kongresszusa a következő alapfeladatokat állítja a Párt elé szervezeti továbbépítését illetőleg:

1. Haladéktalanul biztosítani a JKP Statutumának alkalmazását.

2. Ez év végéig összehívni a nemzeti Pártkongresszusokat, illetve a JKP bosznia-hercegovinai és crnagorai tartományi értekezleteit. A JKP bosznia-hercegovinai és crnagorai tartományi értekezleteit e köztársaságok pártszervezetének alakuló kongresszusává alakítani. Ezek-

nek a kongresszusoknak az összehívásával kapcsolatban megtartani minden pártvezetőség választását, a kongresszuson pedig megválasztani a Központi Pártvezetőségeket.

3. Felszámolni a szektás viszonyt az új párttagok felvételével szemben és biztosítani a Párt jobb szociális összetételét azzal, hogy bátrabb irányzatot vesznek a munkásoknak, elsősorban a gyáripari munkásoknak a Pártba való felvételére.

4. A Párt egységének és tisztaságának megőrzése céljából még jobban fokozni az éberséget és kiélezni a harcot minden eltérés és az idegen, ellenséges, opportunista és kishitű elemek ellen a Pártban.

5. Merészebben emelni az ifjabb kipróbált káderekет a vezetőhelyekre, széleskörű és tervszerű munkát végezni a tagok általános képzésére és világnézeti emelésére.

6. Fokozott harcot vívni a szűk gyakorlatiasság kiküszöbölésére a pártszervezetek mindennapi munkájából, a szocializmusért vívott harc egészének és távlatainak helyes felfogásáért.

7. Még jobban kifejleszteni a Pártban a bírálatot és önbírálatot, mint a Párt helyes fejlődését biztosító alapfeltételt és módszert.

8. Nagyobb tervszerűséggel és rendszerességgel, a káderek helyesebb elosztásával és a párthatározatok végrehajtásának ellenőrzésével szakadatlanul javítani a vezetési módszereket.

9. Fokozni a munkát a káderek világnézeti nevelésében.

II. A PROPAGANDA ALAPVETŐ FELADATAI

Az V. Kongresszus a következő alapfeladatokat állítja a Párt elé a Párt világnézeti munkájában:

1. Fokozni a marxizmus-leninizmus propagandáját a Pártban és a dolgozó tömegek között — eközben — különös figyelmet fordítani, a marxizmus-leninizmusnak a szocialista társadalom felépítéséről szóló tanai tanulmányozására. Fokozni kell a harcot a marxizmus-leninizmus kiforgatásának, vagy reviziójának jelenségei, az idealista misztikum stb. ellen, ami különösen az iskolákban észlelhető.

2. Rendszerezetten fejleszteni a munkát hazánk problematikájának marxista-leninista tanulmányozásában. Ezért meg kell szervezni a munkát Pártunk történetének, hazánk munkásmozgalma történetének, a népfelszabadító harcok történetének, a szocializmus nálunk való felépítése problémáinak feldolgozásában és megtanulásában. Úgy kell felfogni ezt a feladatot, hogy ez egyik legszükségesebb előfeltétel a pártkáderek világnézeti képzéséhez és a tömegeknek a szocializmus szellemében való neveléséhez.

3. Rendszeresen harcolni az ellenséges befolyások ellen a kultúrélетben, az eszmeietlenség és politikamentesség ellen és a kulturális életet magasabb eszmei és politikai színvonalra emelni.

4. Dolgozni a tudományos élet fejlődéséért, a meglévő tudományos intézetek megszilárdításáért és újak megteremtéséért, összegyűjteni minden pozitív tudományos munkást és segíteni munkájukat.

5. Általános eszmei segítséget nyújtani az irodalom és művészet minden ágának fejlődéséhez, harcolni a dekadens és formalista felfogások és irányzatok ellen, harcolni irodalmunk és művészetünk magas eszméiségéért és jó minőségéért.

III. ALAPVETŐ FELADATOK A TÖMEGEKNEK A SZOCIALIZMUS FELÉPÍTÉSÉBEN VALÓ AKTIVIZÁLÁSÁÉRT ÉS A TÖMEGSZERVEZETEK MEGSZILÁRDÍTÁSÁÉRT VIVOTT HARCBAN

1. Szem előtt tartva, hogy a dolgozó tömegek további mozgósítása szükséges a szocializmusért vívott harcban a szétzúzott tőkésrendszer maradványai ellen vívott harcban és a szocialista építésünk útján felmerülő nehézségek leküzdésére, Jugoszlávia Kommunista Pártjának V. Kongresszusa különösen a következő két feladatot szabja meg:

a) kitartó harcot vívni minden bürokratikus és más módszer ellen, amely hátráltatja a tömegek bevonását és kezdeményezésük kifejlődését a szocializmus építésében.

b) általánosan fejleszteni és fokozni a politikai munkát a tömegekkel. Szakadatlanul növelni és fejleszteni a dolgozó tömegek öntudatát.

2. A Népfrontot tovább kell fejleszteni és meg kell szilárdítani, hogy elvégezhesse következő alapvető feladatait:

a) politikai munka a tömegekkel, szocialista építésünk feladatainak és útjainak, a reakció maradványai elleni harc feladatainak megmagyarázása, a szocializmus építésében kiadott néphatósági intézkedések magyarázata, az ellenséges üzelmek szétverése, a frontszervezetekbe behúzódott reakciós elemek leleplezése, a nemzetközi politikai helyzet megmagyarázása és az imperialista reakció és háborús uszítók leleplezése, tevékeny politikai harc a szocializmus ellenségeinek akciói, a dolgozó nép egyes rétegeinek ingadozása ellen, önkéntes alapon széles körben kifejleszteni a marxizmus-leninizmus tanulmányozását, a Népfelszabadító Harc, továbbfejlődésünk kérdéseinek és a nemzetközi politika problémáinak tanulmányozását.

b) a tömegek közvetlen aktivizálása a szocialista építésben a tömeges munkaakciók fejlesztésére, a szövetkezetek segítésére és harcra a mezőgazdasági tervek megvalósításáért.

c) a tömegek általános részvétele a helyi néphatósági szervek munkájában, a dolgozó tömegeknek az állami szervek és gazdasági gépezet munkája felett gyakorolt bírálatának és ellenőrzésének kifejlesztése.

3. A szakszervezetek előtt az a feladat áll, hogy tovább fejlesszék a munkásosztály és általában a dolgozó tömegek új viszonyát a munkához, szervezzenek szocialista versenyt és növeljék a rohammunkás szellemet, harcoljanak a munkafegyelemért, a munka jobb minőségéért, a népvagyon őrzéséért, a kárfékonyság ellen, a helyes fizetési rendszerért, a helyes jutalmazásért, a munkást a dolgozó nép országában megillető valamennyi jog érvényesítéséért és ezeknek a jogoknak a bürokratikus kiforgatása és megtépázása ellen, a gazdasági tervek megvalósításáért, a vállalatok helyes működéséért, a termelési folyomatot fékező minden fogyatékosság kiküszöbölésére és a terv megvalósításáért a munkás szakmai, politikai világnézeti és kulturális felemeléséért, a kölcsönös kapcsolatok általános fejlesztéséért más országok, különösen a Szovjet Szövetség és a népi demokrácia országainak szakszervezeti mozgalmával, a munkásosztály nemzetközi összetartásáért. Harcoljanak az adminisztrációs munkastílus ellen és a demokratizmus további fejlődéséért a szakszervezetekben.

4. Az év végéig hajtsák végre a Népi Ifjúság és a Jugoszláv Kommunista Ifjúsági Szövetség egyesítését éspedig úgy, hogy az ország megváltozott viszonyaival kapcsolatban változtassák meg a Népi Ifjúság programját, határozottabb irányt venni tagjainak világnézeti fel-

emelésére és helyes nevelésére, a SzKOJ jelenlegi tagjait pedig egyéni képességeik szerint, fokozatosan és sietség nélkül a szervezetek egyesítése előtt, vagy után felvenni a pártjelöltek sorába. A Népi Ifjuság legyen a jövőben a Párt tagjainak egyik legfőbb tartaléka. Ennek az egyesítésnek az ifjúság még erősebb egységére kell vezetni, még szélesebb összegyüjtésére és még határozottabb nevelésére a marxizmus-leninizmus szellemében.

Folytatni kell az ifjúság mozgósítását a szocializmus felépítésére hazánkban, fokozni a munka iránti szeretetét és alkotó kedvét szocialista építésünk minden ágában. Széles körben bevonni az ifjúságot a falusi mezőgazdasági szövetkezetekbe és a cselekvő harcba falvaink kulturális átalakításáért. Fokozni kell az ifjúsági szervezetek munkáját az iskolákban és a főiskolákon, hogy megjavuljon a tanulmányi eredmény és az iskolai fegyelem, és az ifjúság általános marxista-leninista nevelése céljából.

5. Az AFZs-t szervezetileg hajlékonyabbá, sokoldalúbbá és a dolgozó nő mindennapi életéhez közelebb állóvá kell tenni. Az AFZs a többi szervezettel együttműködve ölelje fel különösen a maradibb és passzivabb női tömegeket, szervezze meg és segítse a dolgozó asszony és anya segítésének egész rendszere fejlődését és a többi tömegszervezetekkel együtt vegyen részt az alulról jövő tömegellenőrzés és népi felügyelet kifejlesztésében.

IV. A NÉPURALOM MEGSZILÁRDITÁSÁNAK ÉS TOVÁBBFEJLESZTÉSÉNEK ALAPVETŐ FELADATAI

A JKP V. Kongresszusa a népuralom megszilárdítása és továbbfejlesztése terén a következő alapfeladatokat állítja a Párt elé:

1. harcolni, hogy mind a párttagok, mind a Népfront más tagjai közül a dolgozó nép legjobb képviselőit válasszák a népbizottságokba, azokat, akik leginkább ismerik a munkás, a szegény és egyéb dolgozó paraszt és más dolgozók igazi érdekeit;

2. egyrészt teljes mértékben lehetővé tenni a dolgozó tömegek, illetve képviselőik részvételét és ellenőrzését az államkormányzat munkájában, másrészt biztosítani a népbizottságok szakképességét;

3. párhuzamosan fejleszteni és szilárddá tenni mind az államkormányzat egyes ágainak vízszintes összekapcsolását a helyi végrehajtó népbizottságokkal, mind pedig függőleges összekapcsolását az államkormányzat felsőbb vezetőségeivel, vagyis az ügykörök vonalán. Biztosítani ehhez mind a felsőbb államvezetés közvetlen és gyors irányítását, mind a népbizottságok közvetlen szervezeti irányítását és ellenőrzését;

4. külön figyelmet fordítani a népbizottsági gépezet szervezeti felépítésére. Az eddigi szűkebb szervezeti formákról áttérni a fejlettebb formákra, mint a megbízott hivatalok, vezetőségek, igazgatóságok, osztályok stb;

5. a miniszteri tárcák keretében állandóan harcolni a régi, bürokratikus vezetési forma minden jelensége ellen. A feladatok minél gyorsabb és helyesebb elvégzéséhez biztosítani a helyes központi irányítást, de ugyanakkor biztosítani az alulról jövő kezdeményezést és a tömegek részvételét a kormányzati munkában. Egyidejűleg harcolni a helyi elkülönülés, (partikularizmus) értetlenség és népuralom egységelvei megbontásának minden jelensége ellen;

6. a legelszántabb harcot vívni a bürokratizmus minden jelensége ellen az államhatalom valamennyi szervében és az egész gazdasági és társadalmi gépezetben;

7. sokkal több gondot fordítani az államkormányzat olcsóbbá tételére és az általános takarékosságra az állami gépezetben, a népuralom szerveinek fejlesztésével és a szűk szervezeti formákról a fejlettebbekre való áttéréssel, egyidőben harcolni a gépezet túlméretezése ellen;

8. fokozni az állami ellenőrző szervek tevékenységét, harcolni a határozatok és utasítások helyes és pontos végrehajtásáért és a feldolgozásukban és végrehajtásukban jelentkező kiforgatások ellen;

9. külön figyelmet szentelni a káderfejlesztés kérdéseinek és a káderekről való gondoskodásnak, különösen a népbizottsági gépezetekben. Továbbfejleszteni tisztviselői rendszerünket, abban az értelemben, hogy teljesen kivesszen belőle az »egyenlősítésdinek« még a nyoma is, hogy még nagyobb lehetőség nyíljon a jó káderek helyes jutalmazására.

V. A JSZNK SZOCIALISTA GAZDASÁGI RENDSZERE TOVÁBBI KITERJESZTÉSÉNEK ÉS MEGSZILÁRDÍTÁSÁNAK ALAPVETŐ FELADATAI

A JKP V. Kongresszusa megállapítja, hogy a JSzNK szocialista gazdasági rendszerének további kiszélesítése és megszilárdítása a következő alapfeladatokat szabja a JKP-ra, a tömegszervezetekre, az állami gépezetre és Jugoszlávia dolgozó népére:

1. harc az Ötéves Terv megvalósításáért, az alapvető láncszemért a szocialista gazdasági rendszer felépítésében;

2. gazdaságunk szocialista szektorának kiszélesítése és alapos szervezeti megszilárdítása, különösen a kereskedelemben, rátérni gazdasági vállalataink, intézményeink és az állami gazdasági gépezet általános és részleteiben való megszervezésére; bevezetni a legészszerűbb munkamódszereket; a tervkészítés, nyilvántartás és statisztika további kidolgozása, egybehangolása és kiszélesítése; a tervkészítő szervek általános megszervezése fentről lefelé;

3. következetesen és minden téren felhasználni az új, korszerű termelőeszközök előállításához a hazai nyersanyagforrásokat és meglévő adottságokat (kapacitásokat);

4. a termelés újabb kiszélesítése, a szocialista akkumuláció újabb növelése és kiterjesztése;

5. növelni a munka termelékenységét az iparban, építészetben, erdészetben stb.;

6. a tömeges és specialista ésszerűsítés, újítás és feltalálás lendületének rendszeresített megszervezése és segítése;

7. a munkafegyelem és a munka állandóságának megszilárdítása, a bérpolitika végleges rendezése, új munkaerő hatható mozgósítása;

8. a szocialista állások megszilárdítása és kiterjesztése a falun, elsősorban a teljesen önkéntes alapon nyugvó mezőgazdasági szövetkezet kiterjesztése, anyagi és szervezeti erősítése útján, korszerű mezőgazdasági felszerelések nyújtásával és állami hitelek és általános pénzügyi segítség biztosításával. Fokozottabb belső politikai munka a szövetkezetekben, harc a szövetkezeti tagok minél tevékenyebb részvételéért a szövetkezeti életben, a kollektív feladatok kitűzéséért és megoldásáért, a szövetkezeti szervek és szövetkezeti alkalmazottak felelősségéért a

szövetkezeti közgyűléseken, a szövetkezeti tagok előtt, harc a bürokratizmus és az ügyek irodai elintézése ellen, a tömegek alkotó kezdeményezéséért a szövetkezetekben, a tudatos tervkészítésért a szövetkezetekben és a szövetkezetek útján;

9. az állami mezőgazdasági birtokok általános megszervezése, kapitális kiépítése és kiszélesítése;

10. a falusi tőkés elemek további korlátozása és visszaszorítása; a városi tőkés maradványok felszámolása;

11. rendszeres és általános harc a nagyobb hozamért a mezőgazdaságban és a munka termelékenységének növeléséért a mezőgazdaságban. Az ipar mozgósítása, minél gyorsabb és több mezőgazdasági felszerelés, gép, szerszám és műtrágya gyártására;

12. az életszínvonal felemelése, az ellátás javítása, a gazdaságok és menzák rendszeres megszervezése stb., harc az élelmiszerek új forrásaiért.

A JKP V. KONGRESSZUSÁNAK HATÁROZATA JUGOSZLÁVIA KOMMUNISTA PÁRTJÁNAK A TÁJÉKOZTATÓ IRODÁHOZ VALÓ VISZONYÁRÓL

Jugoszlávia Kommunista Pártjának Központi Vezetősége és a Szovjet Szövetség Kommunista (bolsevik) Pártja Központi Vezetősége, majd később a kommunista pártok Tájékoztató Irodája között keletkezett nézeteltéréssel kapcsolatban, Jugoszlávia Kommunista Pártjának ötödik kongresszusa a következőképpen

h a t á r o z o t t

I.

A JKP ötödik kongresszusa jóváhagyja a JKP Központi Vezetőségének a SzK(b)P Központi Vezetősége és a Tájékoztató Iroda vádjaival kapcsolatban elfoglalt álláspontját és kitartó igyekezetét, hogy meggyőzze a SzK(b)P Központi Vezetőségét és a Tájékoztató Iroda többi tagját vádjaik valótlanságáról és a vitát a JKP munkájának elvi és tényleges bírálatára terelje, amennyiben ezeknek a Pártoknak bármilyen okuk van erre a bírálatra.

II.

Az ötödik kongresszus megállapítja, hogy a SzK(b)P Központi Vezetősége leveleiben és a Tájékoztató Irodának a JKP belső helyzetéről hozott Határozatával kifejtett bírálat valótlan, helytelen és igazságtalan.

A JKP ötödik kongresszusa megállapítja, hogy alaptalanok az állítások, miszerint a JKP Központi Vezetősége Jugoszláviát fokozatosan az imperialista államok befolyása alá rendeli és burzsoá állammá való átalakítása felé vezeti. Ellenkezőleg igaz az, hogy a JKP Központi Vezetősége az országot, az imperialistákkal szembeni függetlensége mindenirányú erősödése és a szocializmus erősítése felé vezeti — és ezzel erősödik az általános demokratikus front is. Valótlanok azok az állítások is, miszerint Jugoszláviában erősödik a tőkés rendszer a városban és falun. Ellenkezőleg — a szocializmus erősödik és következetes

harcot vívunk a falusi tőkés elemek visszaszorításáért. Valótlan az az állítás, hogy a JKP illegális, szektás, bürokrata, kulák párttá válik katonai fegyelemmel és felolvad a Népfrontban, ezzel szemben tény az, hogy a JKP legális uralkodó párt, amely irányítja a Népfrontot és amelyben a fogyatékosságok és mulasztások ellenére ápolják és fejlesztik a pártonbelüli demokráciát. Ugyanez a helyzet azokat a vádakat illetőleg is, amelyek szerint a JKP vezetői azt az elméletet terjesztik, hogy a munkásosztály nem vezetőerő és nem kell, hogy az legyen a szocializmusért vívott harcban, lehetséges a tőkés elemek békés belenövése a szocializmusba, előkészítetlen, kalandor intézkedésekkel kompromittálják a szocialista építést Jugoszláviában stb. Különösen súlyos, valótlan és igazságtalan az a vád, hogy a JKP vezetőemberei szovjetellenes politikát folytatnak s lebecsülik a Vörös Hadsereg szerepét a háborúban, általános és különösen Jugoszláviának nyújtott segítségét stb. A valóság ezzel szemben az, hogy az említett bírálatokban és különösen a Tájékoztató Irodának a JKP belső helyzetéről hozott határozata után megindult hajszában helytelenül értékelik és lebecsülik népfelszabadító harcunkat. Mindezek alapján a JKP ötödik kongresszusa megállapítja, hogy a JKP Központi Vezetősége nem tért el a marxizmus-leninizmus tanaitól, hanem ellenkezőleg alapjában véve helyesen alkalmazza a marxizmus-leninizmus tanait Jugoszlávia konkrét viszonyaira.

III.

A JKP ötödik kongresszusa megállapítja, hogy a valótlan vádak és említett nézeteltérések ellenére a JKP vezetősége és a JKP mindenben hű maradt a nemzetközi proletár szolidaritás és az imperialista ellenes demokratikus front egységeinek elveihez.

IV.

A JKP ötödik kongresszusa úgy véli, hogy a JKP Központi Vezetőségének tőle telhetőleg mindent el kell követnie, hogy a Szovjet Szövetség Kommunista (bolsevik) Pártja Központi Vezetőségével támadt nézeteltérések rendeződjenek és igyekezzék minden alkalmat megadni a SzK(b)P Központi Vezetőségének, hogy a helyszínen meggyőződjék vádjai alaptalanságáról.

A JKP ötödik kongresszusa megállapítja, hogy a JKP nem zárta ki önmagát a Tájékoztató Irodából azzal, hogy nem vett részt a Tájékoztató Iroda legutóbbi ülésén és úgy véli, hogy a JKP Központi Vezetősége és a SzK(b)P Központi Vezetősége közötti nézeteltérések rendezésével a Tájékoztató Irodától való távolmaradásának ez az oka is megszűnnék.

»*A második világháború kitörésekor Jugoszlávia munkásosztálya, a Kommunista Párt vezetésével az élen haladt a nemzeti függetlenség megvédéséért és Jugoszlávia minden népének egyenjogúságáért vívott egyetemes népi küzdelemben.*« (A JKP programja)

„KOMMUNÁLIS POLITIKA" ÉS SZOCIALISTA KOMMUNÁLIS TÉNYKEDÉS A VAJDASÁGBAN

Irta: Olajos Mihály

Ötéves tervünk előirányozza népgazdaságunk hatalmas arányú, gyors fejlődését, a szocialista építés növekedésére és a termelés bővítésére alapozva pedig, dolgozó tömegeink életszinvonalának, fokozatos, mindig gyorsulóbb emelését. Városaink és falvaink dolgozói számára értelmetlenné válna a szocializmus építése, ha az ország iparosítása, villamosítása és a mezőgazdaság fejlesztése nem vonná maga után dolgozó tömegeink közvetlen mindennapi életének szocialista átalakulását, a tömegek szocialista jólétét is. Nem elég csak nehézipart termelni, bármily mértékben bővíteni energiagazdálkodásunkat, nem elég csak új vasutakat, autóutakat, csatornákat vonni hegyeinken, völgyeinken és síkságainkon keresztül, nem elég csak új nagy gyárakat és kombinátusokat építeni — mindez mellett az is elengedhetetlenül szükséges, hogy a nagy építés gyümölcsei mind gazdagabbá, bőségesebbé és választékosabbá tegyék a népi fogyasztás asztalát. Könnyen ellobbanhat dolgozóink szocialista munkaversenye abban az esetben, ha munkásaink, dolgozó parasztjaink és népért dolgozó tanultjaink nem érzik napról-napra, közvetlen anyagi és kultúrális életükben közösségünk nagytávlatú munkájának máris elért, naponta nagyobb eredményeit.

Városi és falusi dolgozó emberünk életszinvonala tudvalevően akkor emelkedik, ha egészségesebb, megfelelőbb és jobban berendezett lakáshoz jut, ha kiadósabban és változatosabban táplálkozhat, ha ízlésének megfelelőbben és gazdagabban ruházkodhat, ha bőven állnak rendelkezésére a különböző szolgáltatások, ha a város, illetve falu, melyben él tiszta, szépen rendezett, ha munka után parkjainkban megpihenhet, ha megleli lakóhelyén a tiszta levegőt épp úgy, mint a villanyvilágítást, a kényelmes helyi közlekedést, a szinvonalas kultúrélethez szükséges intézményeket, egészsége védelmének intézményeit — egyszóval mindazt, amit a közösség az emberről való szocialista gondoskodás keretében neki nyújthat.

Népbizottságaink egyik legfontosabb feladata, hogy a szocializmus szellemében gondoskodjanak dolgozó emberünkről. Ezt kommunális tevékenységük és helyi jellegű gazdálkodásuk útján valósítják meg.

Helyi hatóságaink kommunális működési körébe tartozik az egész lakáspolitika, a meglévő lakó és egyéb épületek karbantartása, kezelése, újak építése, ide tartozik a csapadék és szennyvízlevezető csatornahálózat, vízvezeték, ivóvizes kútak; továbbá utcák, terek, járdák, útlestek, átjárók építése, javítása; parkok, fasorok, zöld felületek létesítése és gondozása városainkban és falvainkban, a köztisztaságról való gondoskodás, (szemétkihordás, szennykihordás stb.), gőzfürdők, mosódák, vegytisztítók és egyéb tisztasági és egészségügyi szolgáltatásokat végző kommunális üzemek, temetők gondozása, temetkezési vállalatok,

Ugyancsak a kommunális gazdasághoz tartoznak a közfogyasztást szolgáló villanytelepek, gázgyárak, köz- és magánvilágítást szolgáló hálózatukkal és földalatti berendezéseikkel együtt, úgyszintén a helyi közlekedési hálózat: villamos, autóbusz, trollejbusz, fuvarozási vállalatok. Összefogó jellegű kommunális tevékenység a településrendezés, városok és falvak települési fejlődésének irányítása és ellenőrzése, rendezési tervek (regulációs-tervek) kidolgozása. Ide tartoznak a helyi jellegű építkezési vállalatok is. A kommunális mezőgazdaságok, állatfarmok és baromfitelepek szintén a kommunális népvagyon tartozékai. A közjóléti tevékenység feladata fejleszteni és karbantartani a vendéglátó üzemeket, turista helyeket, kirándulási és nyaraló helyeket, irányítani működésüket.

A helyi jellegű népgazdaságba, Vajdaságban: malmok, téglagyárak, kisebb kendergyárak, kisebb fémipari, faipari, bőripari, élelmiszer-ipari, nyomdaipari és egyéb ágazatu üzemek tartoznak, ennek szerves részei továbbá a mindenágazatu állami, szövetkezeti és magán, háziipari műhelyek, valamint az egész háziipar.

A helyi hitelforrások felkutatása, a választók gyűjtésén közjóléti célokra önkéntes járulék és az összes pénzeszközök észszerű befektetése szintén fontos része helyi népbizottságaink gazdálkodásának.

A kommunális tevékenység nagy átfogójú feladata még, hogy adatdóan tanulmányozza a dolgozó tömegek életszínvonalát és tevékenyen dolgozzék a társadalmi jólét fejlesztése érdekében. E munka előmozdítja az állami és szövetkezeti elárusítóhálózat helyes fejlődését; a közoktatásügyi és kultúrális intézmények: iskolák, színházak, mozik, kultúrotthonok hálózatának rendszeres bővítését; gondoskodnia kell a kultúrális és történelmi emlékművekről; őrködnie kell továbbá a közegészségügyi intézmények: egészségügyi állomások, szülőotthonok, korházak, rendelők, tudógondozók, szanatóriumok, gyógyfürdők rendszerével, a szociális népgondozás intézményeivel; aggok otthona, bénák intézete, napközi otthonok, bölcsődék stb. Biztosítani kell a testedzés fejlődési lehetőségeit is, karbantartani a tornatermeket, sporttelepeket, uszodákat, újakat létesíteni stb.

Ha csak egy rövid szempillantást vetünk a kommunális tevékenység helyi gazdálkodás felsorolt ágazataira, intézményeire és feladataira, nyomban láthatjuk, hogy mindez nélkül valóban nem lehetne átalakítani városi és falusi dolgozóink közvetlen életviszonyait a szocializmus szellemében, nélkülük lehetetlen a mindennapi igényeket és pozitív egyéni izlést bőségesen kielégítő anyagi és kulturális jólét.

A régi Jugoszláviában, mint minden tőkés országban, a népellenes hatóságok kommunális tevékedése csupán az úgynevezett »kommunális politikára« szorítkozott, amit a városi elöljáróságok mérnöki hivatalban végeztek. Ez a »közjóléti politika« például Zentán első sorban is abban állt, hogy a városi mérnöki hivatal különböző közérdekű munkálatok végzését — amennyiben voltak ilyenek — kiadta egyes magánvállalkozóknak. Így magánvállalkozók kövezték át a legfontosabb utcákat, végezték a jelentősebb építkezéseket és mindazokat a munkákat, amelyeken busás hasznot húzhattak, nemcsak bérmunkásaik kihasználásával, hanem a városi pénzeken szerzett építőanyagok közismert lopásaival, hamis számvetéssel és csalásokkal is. Az ilyen vállalkozók persze jól összejátszottak a korrupt városi mérnökökkel és velük kö-

zösen fejték a városi kasszát. Érthető tehát, ha az egykori »Eugen«-szálló átépítésével párhuzamosan a városi mérnök emeletes házat építtetett magának. — Szubotican csak a közszájon forgó adatok is legalább öt millió dinárra becsülik a város utcáin végzett aszfaltozó munkáknál elsikkasztott pénzek összegét. A városháza építésekor elsikkasztott pénzekből külön házakat építettek maguknak az akkori szabadkai »városi vezetők«, ezeket a házakat a nép »kis városházák«-nak nevezte el.

A »közjóléti« munka további része pedig abból állt, hogy különböző szabályrendeleteket bocsátottak ki, engedélyt adtak, vagy nem adtak egyes magánemberek építkezéseihez stb. Az is a »kommunális politikához tartozott, hogy Zentán megtiltották, sőt sorompókkal is elzárták a parasztok késő délutáni forgalmát a belterén, de nem gondoltak arra, hogy valamit is tegyenek a parasztnegyedeket nyári időben beborító hatalmas porfelhő ellen.

A tőkés hatóság közjóléti politikája tehát tisztán közigazgatási, valamint megosztáltató, megengedő, vagy megtiltó rendelkezésdi volt, amely a városi mérnöki hivatalban kezdődött és ott is végződött. Hiven tükröződött ebben vissza a tőkés államgépezet élősdi jellege, az a tény, hogy a tőkés államhatalom nem termelt, nem vett részt a gazdasági élet irányításában, maga nem végzett semmi alkotó munkát. A városi elöljáróságok a kommunális intézményeket — ha rendelkeztek ilyenekkel — legnagyobbrészt bérbe adták. Mi sem jellemzőbb a volt zentai városi elöljáró tehetetlenségére és élősdi jellegére mint az, hogy még a vasútállomás előtti egypán 50 méternyi gyalogjáró szalagot sem volt képes saját szervezésében kiaszfaltozni, hanem ezt is magánvállalkozóval végeztette, nem is beszélve a város 1.000 holdnyi termőföldjéről, amit bérbeadott — jórészt zsíros parasztoknak — ahelyett, hogy maga gazdálkodott volna rajta. — Hasonlóképp bérbe adta Szubotica város volt elöljáróságai évről-évre a palicsi fürdőt, berendezéseivel, szállodáival; a városi mozit, a város földjeit, stb.

Hogy ez a nyerészkedés mennyire megdrágította a kommunális gazdaság egyes tartozékainak fejlődését, azt jellemzően mutatja a házhelyekkel történt üzérkedés. Ha valaki 1940-ben Novi Szád belterén házat akart építeni, csak a házhely négyzetméteréért 1000—1200 dinárt kellett fizetnie, tehát egy 500 m²-es házhely 500—600 ezer dinárba került. A fejlődés lassúságát jól példázza az ujvidéki villamoshálózat esete. Ujvidéken 1912-ben rakták le a villamosvasút vonalait. Az 1912 és 1944 között eltelt 32 év alatt a vonalakat egyetlen egy méterrel sem hosszabbították meg, a kocsik számát se szaporították egyetlen villamossal sem.

Az az összezsugorodott, drága és lassan fejlődő »közjóléti« tevékenység, ami a tőkés uralom alatt létezett, mindig csakis a kizsákmányolók kényelmét és a tőkés rend fenntartását szolgálta, de soha sem a széles néprétegek jólétének fokozását. Ha Novi Szád volt városvezetősége törődött is valamennyire a közhasználatú ivóvizes kutak egészségügyi ellenőrzésével — és ha fertőzött kutakat talált, leggyakoribb intézkedése volt az ilyen kutak használatának betiltása — még ennek a tevékenységnek se a népegészség megóvása volt a mozgatója, hanem az a gondolat, hogy ha tömeges tifusz-járvány keletkezik, akkor az átterjed az elszegényedett dolgozókról a kiváltságos gazdagokra is és megfertőzi a gyárosokat, bankárokat és városatyákat is; azonkívül kit zsákmányolnának ki a tőkések, ha a tifusz kidöntené a bérmunká-

sokat? Iskolát hírül sem építettek annyit a tőkés rendben, amennyit az általános népművelés érdeke megkövetelt volna. Csak annyi iskolát láttak szükségesnek, amennyi a kiváltságosok csemetéinek iskoláztatásához és az uralkodó osztályokat vállalatokban, gyárakban, államgépezetben és egyebütt szolgált tanultak kiképzéséhez kellett. Soha mégcsak ki se számították mennyi iskola kellene a legszélesebb néptömegek általános kultúrális felemeléséhez, ilyen célt soha nem is tűztek maguk elé.

A régi uralom csak a kiváltságosak közjóléteivel törődött, de a dolgozókról csak annyiban, amennyiben azt a tőkésérdek megkívánta. Ez magyarázza meg a tőkés belváros és külváros közötti éles ellentétet is: a város központi negyedében paloták, aszfaltos utcák, fényűzés, ragyogás — itt éltek a gazdag urak — a külvárosban pedig piszkos kövezetlen utcák, alacsony, gyakran rozoga épületek, sötét, zsúfolt lakások — itt éltek a kizsákmányolt dolgozók. Senki előtt sem kell bizonyítani, hogy népi uralmunk pontosan ilyen keresztmetszetű városokat örökölt a régi rendtől.

A felsorolandó esetek csak egy-egy mozzanat ebben az általános képben. Szuboticán 1939-ben az I. kerületben (a kiváltságosak városnegyedében) egy szobára 1,1 lakos jutott, a IX. kerületben, (amely túlnyomórészt munkásnegyed a külvárosban) minden szobára 2,2 lakos esett. Ehhez jön még, hogy a beltéren 2—3-szor akkorák a szobák, mint a külvárosban.

A külvárossal nemtörődés felbőszítő példája Szuboticán az is, hogy a szennyvízlevezető gyűjtőcsatornáját csupán a belvárosi részén ődték le, de a külvároson át, a »Folyó-utcában« ődetlen árokban folyik a város szennyvize, fertőzve a partjain játszó gyermekeket és szétterjesztve bűzét az egész környékre. Nem azért voltak Szubotica elkergetett urai »városatyák«, hogy a folyó-utcaiakkal törődjenek — ennél nagyobb gondjaik is voltak.

Noviszádon, de nem csak itt, a külvárosi házak legnagyobb része nedves, alacsonyan épített. Ebből a város vezetősége soha sem csinált magának kérdést. De nem csak hogy a talajvíztől nem védték a külvárosi házakat, hanem a Duna árvizétől sem. Így következett be 1940-ben a noviszádi Telep árvízkatasztrófája, amikor az elöntött házak közül 700 megrongálódott vagy összedőlt. Ekkor 42 millió dinárosra kár keletkezett. Pár évvel ezt megelőzően a nagylimáni részeket öntötte el a talajvíz 15 millió dinárosra kárt fölidézve. Im a külvárossal nemtörődés vádoló példái.

De méltón állna e példák sorában a zentai »kertek«, »gödrök«, »kukucska« városrészek és a nem is annyira fejlett zentai belváros közötti különbségek fölvázolása is.

Jellemző még városainkra, hogy a tőkés uralmak időszakában rendszertelenül fejlődtek, településük minden terv nélkül terjedt, nem voltak átfogó, évtizedekre szóló települési terveik. Ennek következményei a szűk, rendszertelen, forgalmat föltorlasztó utcák Noviszád belvárosában, a gyárak, üzemek lakónegyedek rendszertelen elhelyezkedése stb.

A tőkés »közjóléti politika« csak a várossal törődött, de teljesen elhanyagolta a falut. Az »önálló« községek jegyzőitől, vagy a járási szolgabíróktól nem lehetett elvárni, hogy fölvessék a falvak kommunális kérdéseit. De nem törődött faluszerű településeink közjóléti ügyeivel a szuboticai városi elöljáróság sem. Azok, akik Szubotica belvárosában bár valamelyes kommunális munkát végeztek, tudtak volna több iskolát,

postát, egészségügyi állomásokat stb. létesíteni Ludason, Tavankúton, Kelebián, Zsedniken és egyebütt is, ha legkisebb szándékuk is lett volna erre — de nem volt. Így, a tőkés rend város és falva közötti áthidalhatatlan ellentét folytán, a szabadkai aránylag előrehaladott közigazgatási gazdasági és kulturális központhoz tartozó települések még a vajdasági falvak átlagos szinvonalán is alulmaradtak. Ez az eredménye annak, hogy a tőkés város urai a faluban csak a kizsákmányolás tárgyát látják. Szubotica egykori városi vezetősége a környező falvak legfontosabb középületének a csendőrlaktanyát tartotta.

★

A szocialista közgazdaságot építő új Jugoszláviánkban a kommunális tevékenység sokkal szélesebb és tartalmasabb, mint amilyen a megdöntött, népellenes uralom »kommunális politikája« volt. Hazánkban az összes kommunális intézmények, berendezések és vállalatok népbizottságaink kezében vannak, nem a tőkések, hanem a nép vagyonát képezik. Csak így tudják ez intézmények és vállalatok a nép jólétének érdekeit szolgálni. Népbizottságaink maguk szervezik és irányítják közvetlenül a kezelésükben lévő egész kommunális népgazdaság működését és bővítését — semmit sem adnak bérbe nyerészkedés céljaira. Helyi hatósági szerveink tehát nem csak megengedő vagy megtiltó intézkedéseket hoznak csupán, hanem maguk gazdálkodnak, közvetlenül szervezik és irányítják az építést és termelést — gyakorlati, alkotó munkát végeznek.

Ennek megfelelően például Noviszádon a városi népbizottság kezelésében van a gázgyár vezeték-hálózatával együtt, a villanyhálózat és villamosvasút, a vízvezető csatorna hálózata, vagy 1.600 állami tulajdont képező lakóépület, városi autóbusz, városi fuvarozási vállalat, városi mezőgazdasági birtok, stb. stb. Emellett a városi népbizottság kezében van egész sor helyi jellegű iparvállalat és kisipari műhely: téglagyárak, malmok, cipészüzem, szabóüzem, vegytisztító vállalat, kovácsműhely, különböző javításokat végző műhelyek stb. Hasonlóképpen a városi bizottság kezében, vagyis népi kézben van a lakosság anyagi és kulturális életszínvonalában szerepet játszó többi vállalatok és intézmények hálózata is: kereskedelmi vállalatok, vendéglátó üzemek, iskolák, a szociális népgondozás intézményei stb.

Már ennek alapján is megállapítható, hogy népbizottságaink saját kezükben tartják kommunális működésük anyagi alapjait is. Ehhez járul még, hogy hazánkban állami, népi kézen van az egész nagyipar is, az egész pénzgazdálkodás és mindjobban bővül a szocialista szektor a mezőgazdaságban is. A mi közjóléti munkánknak tehát megvan a legszélesebb, kiapadhatatlan anyagi alapja is.

Éppen ez a döntő különbség a kommunális népgazdaságunk és a régi uralom »kommunális politikája« között: ott a »politika« és anyagi alapjai között tátongó szakadék — nálunk népbizottságaink kezében egységesen összpontosul a közjólét irányítása és anyagi alapja; ott a »kommunális politika« a tőkés rendszer fenntartásának eszköze — a mi kommunális közgazdaságunk a mindennapi élet szocialista átszervezésére szolgál; ott a kommunális jellegű intézmények és vállalatok útján kizsákmányolták a néptömegeket — nálunk ez intézmények és vállalatok a néptömegek szocialista jólétének forrásai.

Néphatósági szerveink jól látják egyrészt a felszabadult és mind gazdagabb és szebb élet felé törekvő néptömegeink szükségletei és

másrészt a meglévő közjóléti intézmények és vállalatok közötti aránytalanságot. Éppen ezért a kommunális közgazdaság nagyarányú és gyors bővítését tervezi. E tervezés a meglévő és jövőben még fokozódó népi szükségleteket veszi alapul.

Íme néhány példa népbizottságaink közjóléti munkája irányvonalának, fejlődésének és nagyvonalúságának kidomborítására:

Minden városi és járási népbizottságunk szorgalmazza a kommunális mezőgazdaságok létesítését és bővítését. Vajdaság városi bizottságai már a mostani gazdasági évben jelentős területű városi gazdaságot műveltek meg. Természetesen elsősorban zöldségfélék termesztésére törekedtek. Sikerült is olyan mennyiségű salátát, borsót, zöldbabot, burgonyát, hagymát stb. előállítaniok, hogy e mennyiségekkel jelentős mértékben vehettek részt a dolgozók ellátásában. Jól kidomborodott e siker abban a tényben, hogy a zöldborsó, zöldbab, újburgonya ára a noviszádi, pancsevói, zombori és a többi piacokon a kommunális gazdaságok felhozatala következtében szinte napok alatt 30—40 dinárról 8—9 dinárra zuhant. Népbizottságaink gazdaságai tehát nem valamiféle kapzsi nyerészkedés céljából, hanem a dolgozók ellátására termeltek.

Szubotica városi bizottsága már 1946 nyarán használható állapotba hozta, azóta pedig tovább fejlesztette a palicsi fürdőt. Rendbehozta a fürdőberendezéseket, a parkokat, szállodákat stb. Mindezt csak azzal a céllal, hogy minél jobban érezzék magukat az üdülő és fürdőző dolgozók. De nem állt meg ennyinél. Már a gyakorlati kivitelezés szempontjából foglalkozik Palics vize megtisztításának kérdésével. Elsősorban a városi szennyvíz számára kell találni más emésztőt, hogy többé ne folyjék a Palicsba. Az idei költségvetésben nyolc millió dinárt irányoztak elő a városi szennyvízlevezető csatorna és az emésztő-telep megépítésére, miáltal a kérdés hamarosan megoldódik (Ezzel eltűnik a »folyó-utca« átka is). — Továbbá meg kell tisztítani a tó fenekét a lerakódott piszkos iszaptól, elejét kell venni a halak téli megfagyásának stb. Közben már kész a terv a fürdő nagyarányú átrendezésére, kibővítésére és környéke kiépítésére.

A régi Jugoszlávia és a fasiszta megszállás fölöse vetette a vízvezeték kérdését Noviszádon, habár a legkevésbé se mondhatjuk, hogy bőven áll az élvezhető ivóvíz a lakosság rendelkezésére. Ez elmúlt hetekben nagy építőanyaggyáraink már le is szállították a vízvezeték-csövek jelentős részét, Noviszád lakosai pedig megkezdték a fővezetékek beásását. Az idei költségvetésben 32 millió dinárt irányoztak elő a vízvezeték megépítésére. Noviszád lakóinak több évtizedes vágya hamarosan megvalósul. — Ez a népről gondoskodás fölénye a tőkés nyerészkedés fölött. — Ami égető kérdések évtizedeken át hiába vártak megoldásra a tőkések uralma alatt, azt népuralmunk, tervgazdaságunk második-harmadik esztendejében megoldja.

Szocialista városépítésünk eltünteti a belváros és külváros közötti különbséget, mert a szocialista közjólét nem ismeri a központ és külnegyedek közötti ellentétet. Egészséges, tágas lakásokat épít a külvárosban is, itt is létesít díszes tereket, rendezett, szép utcákat, a külvárost is beszövi a víz- és gázvezeték, úgyszintén a vízvezető csatorna rendszerével. A városi közlekedés (villamos, autóbusz) útvonalai befutják majd az összes külnegyedeket is. Épp így átszövi azokat az ellátási, kultúrális, népgondozási, testedzési és egyéb intézmények hálózata is.

Noviszád külterületeinek lakói épp oly mértékben élvezik majd a korszerű nagyváros minden kényelmét, mint a központban lakók.

Szocialista kommunális ténykedésünk a falura is kiterjed. Ennek kapcsán legsürgősebb feladata, hogy elvigye a Vajdaság falvaiba a technika és kultúra vívmányait: villamosítsa falvainkat, emeljen bennük mozit, kultúrotthont, vigye falura a rádiót, telefont, építsen több iskolát, egészségügyi állomásokat. Kövezze ki a falu főbb utcáit és szabadítsa meg a falu népét az évszázados portól és sártól.

Biztosítani a falunak a technikát és kultúrát — a városnak pedig a kiterjedt zöld felületeket, természetet és tiszta levegőt! Ez a jelszó adja meg az alapvető tájékozódást közjóléti politikánknak.

Nálunk szétválaszthatatlan egységbe tartoznak a kommunális intézmények és a helyi vállalatok és műhelyek. Ez is új, fontos vonása közjóléti ügyeinknek. A kapitalista »kommunális politika« a helyi iparvállalatokban és kisipari műhelyekben csupán tulajdonosaik nyerészkedési vagy megélhetési forrását látta, de teljesen figyelmen kívül hagyta közjóléti szerepüket. A mi népi hatóságunk ezzel szemben a lokális ipari üzemekben és kisipari műhelyekben a közjólét egyenrangú tényezőit látja. Ezért fejlesztik népbizottságaink a helyi jellegű ipart, kisipart és háziipart is.

A helyi jellegü iparba tartoznak mindazon iparvállalatok, amelyek nem szövetségi, köztársasági, vagy tartományi igazgatás alatt állnak, hanem működésüket a városi, járási és helyi népbizottságok irányítják; jelentőségük csak helyi érdekű.

Ugy a helyi jellegü iparvállalatok mint a kézműipar és háziipar nagy lehetőségekkel bír a helyi anyagforrások és lehetőségek kihasználására, pótolja a szövetségi, köztársasági és tartományi termelést a mennyiség, de főleg a minőség tekintetében. A szolgáltatásokat végző kézműipari műhelyek lehetőségeket nyújtanak dolgozóinknak, hogy saját izlésük szerint készíttessenek magunknak jóminőségű ruhát, cipőt, bútort, — amire a szabványozott nagyipari termelés nem nyújthat lehetőséget. A nagyipar a használati dolgok javítását se végezheti el.

A kisiparnak tehát nagy szerepe van a szocialista közgazdaságban is, mert a szocializmusban szabadon jut kifejezésre az egyéni izlés, a szocializmusnak éppen érdeke a dolgozó ember egyéni kibontakozása.

Egész kommunális ténykedésünknek az a központi feladata, hogy minél dúsabban és minél olcsóbban kielégítse dolgozó emberünk legközvetlenebb igényeit és egyéni izlését. A tömegek jólétét az egyén jóléte teszi — az új élet szocialista módon élő új emberei alkotják az új világ boldog társadalmát

★

Ez a tanulmány a legkevésbé se tart igényt arra, hogy mindent elmondott a Vajdaság kommunális ügyeiről. Célja elsősorban az volt, hogy fölvázolja a kommunális tevékenység feladatkörét és rámutasson a régi és új hatóság kommunális ténykedése közötti alapvető különbségekre. A Vajdaság kommunális kérdéseinek egész tömbjét csak a tanulmányok hosszú sorozatában lehetne föltárni. Csakis külön tanulmányban lehetne taglalni a vajdasági kézműipar fejlődésének kérdéskörét, amit ez a tanulmány éppen csak megérint. Külön tanulmány tárgya lehet a vajdasági háziipar újraélesztésének kérdéscsomója. De épp így külön írásban kellene

fölvázolni például Szubotica város rendezési tervének alapelveit, kérdéseit és tartalmát. A felszabadulás utáni munka eredményei és tanúságai a kommunális ügyek terén akár több tanulmány anyagát is szolgálhatja. Külön kérdés itt a Népfront és a tömegek részvétele a munkában. Azt is külön cikkben kell megírni milyen utakon jár, milyen utakat keres a Vajdaság Főbizottsága a járási, városi és helyi népbizottságokkal együtt a kommunális és lokális népgazdaság szervezési és irányítási kérdéseinek megoldásában, stb. stb. ....

Vajdaság egész közgazdaságában a mezőgazdaság mellett a helyi és kommunális népgazdaság a legfontosabb és főleg legnagyobb tényező.

MOSTOHÁK

Irta: Pásztor Ferenc

Lassan sötétedni kezdett...

A gyerekek, akiknek szülei már hazatértek a mindennapi munkából, lármázva szétszéledtek. Anyák szorgoskodtak a tűzhelyek körül, melyekben vigan pattogott a száraz szőlővessző. A födők alól sisteregve tört elő az ételpára, a nyitott ajtókon keresztül a szűk ereszek alá kúszott ki majd azokon túl a tákolt kerítéseken át, az utcára, ahol elkeveredett a porralhintett levegőben...

Számban összefutott a nyál. Fájó szívvel gondoltam édesanyámra, aki valahol még a teknő fölé hajolva mosott, s talán éppen miattunk, gyerekeiért, aggódott...

Amint ott kuporogtam két kisöcsémmel a házunk előtt lévő gyepen, elvonultak előttem a nap főbb eseményei: fáramászás, fogócska, pajázás, verebészés...

Éhesek voltunk, mindig éhesek. Szörnyű éhségünket néha csak a szomszédos kertek viruló almafái csillapították, amelyek gyümölcsét lopva dézsmálgattuk...

Hirtelen lobbanással kigyúlt a sarki lámpa.

— Most már nem sokára jön édesanyánk — mondtam az annyiszor ismételt szavakat kisöcsémnek. Ugyanis a sarki lámpa kigyulladása mintegy jeladás volt arra, hogy édesanyánk befejezte napi munkáját és jön hazafelé hozzánk, fiacskáihoz...

És jött is mindig. Volt úgy is, hogy hosszabb ideig kellett várnunk, de mindig megjött. Így szoktuk megvárni minden este a füvön, amely az est leszálltával kissé hűvös volt, de mégis künn kellemesebben éreztük magunkat, mint benn a sötét, üres szobában, ahol ilyenkor este söprűnyergelésre készülődnek a boszorkányok, akik — a falusi öregasszonyok meséi szerint — magányos gyerekek vérével táplálkoznak...

Az utcán már kevesen jártak, s azok, akik elmentek a házunk előtt, nem állták ki szó nélkül:

— Mért nem mentek be, gyerekek?

— Várjuk édesanyánkat — válaszoltam mindannyiszor álmosan, míg két kisöcsém összebújva aludt mellettem.

Szemem a sarki lámpára függesztve, belepislogtam a fénybe, amely körül szárnyas bogarak repdestek keringőzve. Olykor denevérek szeltek keresztül a lámpa sárga ragyogását, tovasuhanva éjjeli vadászatukra...

A levegő kezdett lehűlni. Fáztam. Ruha — alig volt rajtam: agyonmosott szakadozott ing, sallangokban lógó rövid nadrág, amelyet édesanyám napról-napra foltozgatott sokszor éjfélig is...

Közelebb bújtam testvéreimhez, s elnyomott az álom...

Simogató kéz érintésére, lágy babusgató hangra ébredtem:

— Keljetek föl, gyerekeim... Ferikém, Péterkém, Pistikám... megfáztok... — hallottam édesanyám gyengéd szólongatását.

Zsibbadt tagokkal fölcihelődtem és támolygó álmos kisöcséimmel bebotorkáltunk sötét szobácskánkba...

Édesanyám karjaiban vitte be a legkisebbiket, s csókolgatva tette le őt a szalmazsákos ágyra, miközben becézgette:

— Ne aludj, Pistikám... kicsi galambocskám... hoztam neked finom vacsorát, úgy ám... —

— Kenyeret — nyöszörögte álmosan Pistika.

Hallottam, amint édesanyám az almáriumon motoz: poharak koccantak össze, a kancsó fölborult. — gyufás-doboz csörrent, majd sercegve lobbant föl a gyufa kénes lángja. Fölgyúlt a petróleumlámpa... kissé füstös volt az üvege, mert édesanyám korán elment hazulról, s nem volt annyi ideje sem, hogy megtisztítsa a »cilindert«. Sokszor ment el így korán, hangtalanul, s hogy föl ne ébresszen bennünket — ilyenkor csak néma, futó csókját éreztük arcunkon. Reggelenként — a durván összeácsolt asztalon — mindig megtaláltuk a vacsoramaradékot, amin rendszerint összevesztünk az osztoszkodásnál...

A lámpa megvilágította a fehérre-meszelt szobát, s ez kissé felelevenített bennünket. Édesanyánk körül lábatlankodtunk, míg ő kosarából ételmaradékokat szedett elő, s az asztalra rakva azokat éhségtől csillogó szemekkel bámultuk azt a sokféle jót, amit talán úgy öntögettek össze részünkre édesanyánk munkaadói. Mi nem sokat törődve ezzel, mohón faltuk a »maradékot«, míg édesanyánk el nem vette előlünk:

— Ne egyetek már annyit éjszakára, no meg holnapra is kell — figyelmeztetett bennünket.

Kalácsot nagyritkán hozott édesanyánk, azt csak akkor ettünk, amikor »halott-etetés« volt a szerb temetőben. Olyankor körülfogva a »halott-látogatókat« üvöltöztük:

— Kolács... kolács... dáj... dáj... — Egymást taposva tülekedtünk egy-egy darab kalácsért...

Apámról keveset tudtam. Édesanyám olykor-olykor mesélt róla... A tizennégyes háborúban halt meg, édesanyám hazahozatta holttestét és itthon temettette el. Akkor még karonülő voltam, s csak homályosan emlékszem temetésére. Csak viaszsárga arca rémül föl előttem néha, s ablakos koporsója vésődött kitörölhetetlenül emlékezetembe, amelyet akkor furcsa gyerekkíváncsisággal nézegettem... Apám temetése sok pénzbe került. Később édesanyám sokáig járt hadisegély után, amit meg is kapott, de az olyan kevés volt, hogy édesanyámnak dolgoznia kellett, s munkájából tartott el bennünket, félárvákat...

Évek mulva — apám halála után — egy vöröses arcú, bajúszos ember kezdett járogatni hozzánk. Ilyenkor édesanyánk kiküldött bennünket játszani... Nem szerettük ezt az embert, féltünk szúrós tekintetétől... Idővel esténként is eljárt hozzánk, többször hozott egy-két tarisznya »faaljat«, így hívta azt a féregfúrta almahulladékot...

Édesanyánk egy napon megkérdezte tőlünk, hogy szeretnénk-e a »bácsit« mostohaapánknak... Gondolkodóba ejtett bennünket ez a kérdés, s meg sem értettük egészen...

— Én... nem — bátorkodtam elsőnek kijelenteni.

— Én sem... én sem — mondták utánam vékony-hangon kisöcséim.

Édesanyánk napokig nem beszélt erről, ám egyszer megint feltette a kérdést, de most már megkerülve, szépen kiszínezve:

— Van ám a bácsinak lova, kocsija... nagy háza... szőlője — s amikor látta, hogy szemünk fölcsillan, gyermeki fantáziánkat fűtve, tovább szőtte:

— Van nála kiscsikó, kisborjú, sok sok kismalac és mindenféle jó ennivaló: tej, vaj, kalács...

— Édesanyám, te szereted ezt a »bácsit«? — kérdeztem, s kíván-

csian lestem válaszát. Mélyen elgondolkozva nézett valahova messze, ahova még akkor nem tudtam követni.

— Én... azt szeretném, hogy nektek mindenetek legyen: ruhátok, cipőtök, iskolakönyvetek, s hogy ne legyetek sohasem éhesek — felelte nagysokára.

— És mért nincs most itt mindenünk? — kérdeztem édesanyám szomorú szemébe nézve. Nem felelt, csak megsímogatta borzas fejemet, s fájdalmasan elmosolyodott.

— Mi szeretünk téged, Péterke is, Pistika is szeret — bánatát érezve vígasztaltam gyerek-ösztönnel.

— Tudom, hogy szerettek, én is nagyon-nagyon szeretlek benneteket — mondotta átölelve bennünket, s arcunkat csókjaival fürösztve sokáig hallgatott, több szó nem esett róla.

★

Nagy-nagy tél volt, ablakunk alatt magasan állt a hó. Édesanyánk esténként lapátot készített be, mert reggelre annyi hó esett, hogy nem lehetett az ajtón kijutni.

Mi nem mehettünk sehova, mert nem volt meleg ruhánk. Iskolába csak nyáron járhattunk. Egész télen a szobában játszadoztunk, s az ablakból nézegettük az utcát meg az embereket. Szerettünk volna a hóban meghemperegni, hóembert gyúrni, mint azok a gyerekek, akiknek volt meleg ruhájuk, s kimehettek a havas utcára. Láttuk az embereket piros arccal, amint a szánokon tovarepültek, maguk után hagyva párás lehelletüket, s hallottuk a csengetyűk hangját, amelyek ott csilingeltek a lovak nyakában. Számunkra ez mind elérhetetlen gyönyörűség volt. Mi csak belülről élvezhettük mindezt, rányomva sápadt arcunkat a jégvirágokkal díszített ablaküvegre.

Egy este, amikor édesanyánk hazajött a munkából, megkérdeztük tőle, hogy mikor vesz nekünk meleg ruhát. Akkor este sokáig beszélgetett a »bácsival«. Másnap édesanyánk összepakolta kevéske holminkat és az ablakhoz ülve, várakozva valamire, kitekintett a fehér utcára. Amikor megkérdeztük, hogy mért pakolt össze, röviden csak annyit mondott, hogy szánkó fog értünk jönni és elmegyünk a »bácsi« házába lakni. Amikor ezeket mondta, nem fordult felénk, csak merev szemmel bámult továbbra is az utca felé, amelynek csak tenyérnyi része látszott a törpe ablakból, amelynek üvegén úgy folydogált a megolvadt víz, mint néha édesanyám arcán a könnyek...

Felébredt bennünk az öröm. Türelmetlenül vártuk a szánt. Végre megérkezett, s szívdobogva lestük, hogy fölülhessünk rá. Édesanyánk rongydarabokba bagyulálta nyakunkat, hogy meg ne fázzunk, miközben ezeket mondogatta:

— Aztán jók legyetek, szótfogadjatok a bácsinak, kit ezután már »édesapának« kell hívnotok. — Mi ezekkel a figyelmeztető szavakkal mit sem törődtünk, egyre csak a szán járt az eszünkben és a csengetyű, amely meg-megszólalt a prüszkölő lovak nyakán.

A »bácsi«, az ajtó előtt nagyokat dobbantva lábával, verte le csizmájáról a havat, majd belépett. Édesanyánk bökdösésére, köszöntünk:

— ... Csókolom, ... csókolom —

— No, melyiktek szeret szánkózni? — kérdezte a »bácsi« megtörölve dértől csillogó bajuszát. Egyszerre kiáltottuk:

— Én... —

— Hát akkor gyertek — szólt és előre ment. Mi tülekedve mentünk utána. Mikor felmásztunk a szánra, Édesanyánk és a »bácsi« betakargattak bennünket egy nagy subával. Ők még visszamentek a házba és a lepedőbe kötött holmikat felrakták a szánra, majd mindketten fölültek a szán elejére és elindultunk. Boldogan kuncogtunk szinte reszketve a

gyönyörtől ,amint magunk után hagyva az ismerős házakat, tovasiklottunk a hó csillogó tükrén. Rövid szánkózás után, egy hatablakos nagy ház előtt állt meg a szán.

— Hó-ó-ó... — állította meg a »bácsi« a lovakat.

— Kaput — kiáltotta. Kisvártatva megjelent egy őszes fej a kapuban, majd kinyílott a nagykapu. Tágas jólgondozott udvarba siklott a szán. Az udvar közepén nagy itatóvályú volt, hosszúnyakú gémeskúttal. Az udvar végében hatalmas szalmakazlak sorakoztak, előttük szárkúpok terpeszkedtek. A trágyadomb tetején nagy sereg baromfi kaparászott. A félszer alól kacsák, libák beszélgetése hallatszott. Az ólakból disznók horkolása vegyült bele a pulykák durrogó puttyogásába.

— Micsoda gazdagság — sóhajtottam halkan magam elé, s már előre örültem annak, hogy lesz tej, vaj, hús és sok-sok kalács.

— No, gyertek gyerekeim — riasztott föl álmélkodásomból édesanyám hangja.

Három lépcsőn kellett fölmenni a konyhába. A konyha csillogó színes kövekkel volt kirakva. Olyan szép konyhát azelőtt még nem is láttam. Középen hatalmas zománcozott tűzhely terpeszkedett, amelyen óriási fazék gőzölgött. Orromat valami idegen ételszag csiklandozta. Suttogva meg is kérdeztem édesanyámtól:

— Mi föl abban a rettentő nagy fazékban? —

— Kávé — felelte szintén suttogva édesanyám, s közben az ajtóra nézett.

— Mindjárt jön apátok — folytatta — ... és eszünk — tette hozzá halkan, félénken mosolyogva.

— »Apátok« — ismételtem el magamban ezt az idegenül hangzó szót. Furcsának, hidegnek találtam. Ösztönszerűleg féltem ettől a »bácsitól«, akit ezután »édesapának« kell szólítanunk.

Pistika megpróbálta lecsavarni azt a fényes gombot, amely a tűzhelyet keretező rézpálcika végén volt, megkezdve ismerkedését a konyhában található tárgyakkal.

Péterke a konyhából nyíló pince ajtaján lévő karikát húzogatta, nagyokat szuszogva munkaközben.

Lábdobaj rázott föl gondolataimból. Mostohaapánk jött föl a lépcsőn, nagy zajjal verve le csizmájáról a havat.

— Ne bántsatok semmit, jön apátok — szólt édesanyánk figyelmeztetőn.

— Üljetek szépen a lócára — intett bennünket, szemét le nem véve az ajtóról.

Mostohánk belépett a konyhába. Lerázta sapkájáról a havat, majd sapkáját felakasztva a fogasra, báránybőrös kabátját vetette le.

— No gyerekek, éhesek vagytok-e? — kérdezte, világos szürke szemét ránkszegezve, amelyek hidegen néztek elő bozontos lelógó szemöldöke alól.

Hallgattunk...

— No Feri...? — fordult felém, tréfálkozva megbiccentve fejét.

— Én... nem vagyok éhes — hazudtam szemlesütve.

— Hát te Pistike, éhes vagy-e? —

Pistika szégyenlősen izgett-mozgott a lócán.

Édesanyánk Pistikához lépett és megsimogatta az arcát.

— Mondd Pistika, hogy éhes vagyok apám, mert még ma nem ettem. —

— Iden — mondta Pistika selypítve.

— Iden? — utánozta mostohaapánk.

— Oszt szereted-e a kávét? — faggatta tovább kisöcsénet.

— Szejetem — válaszolta Pistika édesanyánkra nézve.

— Adj a gyerekeknek, hadd egyenek — szólt mostohaapánk édesanyánknak.

Édesanyánk leemelte a fazék fedőjét és az előzőleg már kirakott tányérokba kávét szedett. Egy nagyszék helyettesítette számunkra az asztalt, s azt körülülve, kissé idegenkedve bár, de mégis jóízűen falatoztunk.

— Igaza volt édesanyánknak, hogy lesz mit ennünk — gondoltam, s amikor az első tányért kiürítettem, kértem még...

A reggeli elfogyasztása után fölmentünk a szobába. Furcsa nagy szoba volt az. A falakat színes virágminták díszítették, s a mennyezetet a piktor különös alakokkal rajzolta be. A vöröses színű padlón tarka szőnyegek voltak szép sorjában lerakva. Szinte féltünk rájuk lépni. A szoba sarkában hatalmas cserépkályha árasztotta a meleget. Az ágyakat rózsamintás terítők fedték. Az ágyak fölött aranyozott keretben néhány kifakult családi kép függött torzonborz szakálas alakokkal, s néhány vékonyarcú asszonnyal. Üvegszekrényes falióra mutatta az időt, amelynek fényes sétálója lomhán ingott jobbra-balra, ketyegését alig lehetett hallani, s amikor »vert« úgy szólt mint egy harang. A két nagy ablakot földigérő csipkefüggöny fedte, este, amikor villanyt gyujtottak, redőnnyel zárták el.

Szájtátva bámultuk meg ezt a sokféle szépet. Ezideig el sem tudtuk képzelni, hogy még ilyesmi is létezik. Hallottam sok színes mesét és most úgy tünt föl, mintha valóra vált volna valamelyik.

Szinte fájt ez a váratlan változás életünkben. Kérdések tódultak ágyamba, ám még akkor nem tudtam rájuk feleletet adni.

Este amikor lefeküdtünk, sokáig nem birtam elaludni. A sötétben eltüntek elolem új otthonunk szépségei és nagy ürességet éreztem magam körül, mintha egy nagy hideg teremben lennék egyedül. Tapogatózva nyúltam alvó testvéreim felé, hogy bizonyosságot szerezzek otthon létükről. Síró vágyódást éreztem, amely húzott vissza az elhagyott díszteien, fehér szobákba...

Amikor elaludtam, azt álmodtam, hogy a fölöttem lévő képek megelevenednek, s a fakó szakálas alakok kinyújtják felém kezüket és úznek, zavarnak vissza a faluvégi kis vityillóba...

Talán egy hónapig tartott mesébe illő új életünk, amikor mostohánk megelégelve azt, az istállóban, a »ketrec« tetején készített számunkra fekvőhelyet. A »ketrec«, amelyben a lovak és tehenek részére tárolták a takarmányt, volt az öreg Marci cseléd fekhelye. Mióta mostohaapánk elvált első feleségétől, Marci bácsi volt a ház mindenese. Mikor mi beköltöztünk a házba, Marci bácsit mostohánk elbocsátotta.

Marci bácsi nyűtt vackát ledobáltuk a »ketrec« tetejéről és helyébe friss szalmát tettünk. Szalmát tömtünk egy ritkaszövésű zsákba is, amely a párnát helyettesítette. A »ketrec« magasan állott, úgyhogy, ha fekhelyünkön felálltam, fejem a poros, pókhálos gerendáig ért.

Első éjszakánkra a »ketrecen«, mindig emlékezni fogok.

Vacsora után új szállásunkra mentünk, s félelemtől összebújva, Marci bácsi bagószagú pokrócával betakaróztunk. Az istálló sötétségében eszünkbe jutottak a régi betyárvilág meséi amelyeket oly sokszor hallottunk édesanyánktól, s magunk elé képzeltük a lótolvajokat, akik az istállókból éjszaka elkötik a lovakat. Az istálló ajtaja nem volt bezárva, s fülünket hegyezve remegtünk arra a gondolatra, hogy egyszer csak belép egy lókötő. Meg-megrezzentünk a lovak dobbantására, amint patájukat hozzáütötték az istálló kövezetéhez. A bolhák százai, mint vérszopó sáskasereg, leptek el bennünket.

Elgondolkoztam... — így lesz ez most mindig? így fogunk élni ebben a bűzös istállóban? tűrve a piszkot és a bolhacsípéseket...? —

Újra megrohant a vágy; — el innen, vissza a szegénységbe, az utcára, inkább rágni a száraz kenyeret, tűrni a hideg szobát... csak el innen...! — Talán el is futottam volna, úgy meztelenül, csak egyszál ingben, ha nem féltem volna a »lókötőtől«, aki ott ólálkodott az istálló sötétjében. Torkomat sírás szorongatta, arcomon végigfolytak a könnyek, s ráhullottak Pistike fejére... Édesanyámra gondoltam, aki benn feküdt mostohánk mellett a szép ruganyos ágyban. Ó, mennyire vágytam utána, vágytam simogatására, babusgató szavaira... ő már messzire került tőlem... tőlünk, nagyon messzire... A lovak jóízűen ropogtatták a szénát, s a tehén válogatva túrt bele a kukoricaszárba... elaludtam...

— Auf...! főkelni, gyerekek — hallottam mostohánk parancsoló hangját. Szemem fönvitottam, körülnéztem, megláttam a széles gerendát, a pókhálót, s lassan tudatára ébredtem annak, hogy hol vagyok. Fölültem a »ketrecen«. Füstös istállólámpa világított gyéren a falra akasztva.

Mostohánk szénát dobott a lovaknak. Fejem alól előhúztam ruhámat és öltözködni kezdtem... — vajon hány óra lehet? — kérdeztem magamtól rátekintve a piszkos kisablakra, amely magasan sötétedett a falba vájva.

— Keltsd föl a másik kettőt is — szólt föl hozzám mostohánk.

— Ugyan mit akarhat velünk ilyen korahajnalban? — tolakodott föl bennem a kérdés.

— Kelj föl, Péterke! — mozgattam meg öcsémet.

Péterke álmosan emelte föl fejét és értelmetlenül, még félig alva nézett rám.

— Kelj föl, szólított bennünket a... — fejemmel mostohánk felé intettem.

Péterke követte tekintetemet, s mintha megértette volna, ő is öltözködni kezdett. Pistika tovább aludt. Őt nem volt szívem fölébresztem.

— Pistikát is fölkeltsem? — szóltam le a ketrecről.

— Nem muszáj még, majd később — felelt mostohánk.

Mikor fölöltöztünk, lemásztunk a »ketrecről«, lábunkat bebújtattuk a »klúmpába« és várakozóan néztünk mostohánkra, aki a tehénjászolból szárízíket dobált ki a »térre«. — mostohánk így nevezte azt a négy méter hosszú és két méter széles, téglával kirakott részt, mely az ajtótól a »ketrecig« húzódott el — mikor a szárat mind kidobálta, hozzánk fordult:

— Ide nézzetek! — azzal a szárhalmaz fölé hajolt, a szárakat egyenként szedegetve, egycsomóba rakta. Mikor egy kévére valót összeválogatott, a kévét átkötötte egy vékony szárral. — Így szépen válogassátok össze és kössétek át! — mordult ránk. Mi utána csináltuk, nem is volt nehéz. Mikor elkészültünk a kévéket kihordtuk az udvarra és egy nagyobb rakásra dobáltuk azokat. Utána a tehén- és lócsutakolás következett. Mostohánk azt is megmutatta hogyan kell csinálni. Mikor ezzel is végeztünk, talicskába rakva a trágyát, kihordtuk azt a trágyadombra. Ez volt mindennap a hajnali munkánk ezután, míg csak az iskolaév meg nem kezdődött. Most már iskolába is járhattunk, volt facipőnk, ami abroncsal volt körülpántolva, hogy el ne repedjen, a »klumpa« szalmával volt kitömve, hogy melegebb legyen. A tanító úr mindig künn hagyatta velem a folyésón. A tanító sokszor fülönfogott és megkérdezte, hogy miért vagyok istállószagú? — talán a tehenekkel alszol? — szokta kérdezni mosolyogva. Persze én azt tagadtam, szégyeltem osztálytársaimtól is, annál is inkább, mert a falúban mindenki jómódúnak ismerte a mostohámat.

A napi iskolajárás után újra kezdődött a robot: takarmánybekészítés, szalmahordás aljazáshoz, utána udvarsöprés, malacetetés, mindezért

a fizetés csak pofon és szitkozódás volt. Tanuláshoz kevés időm maradt. Az étel számunkra ki volt adagolva, s ha kérni mertünk még, mostohánk dühösen, vadul forgó szemekkel nézett ránk, s elment a kedvünk a további kérésektől. Édesanyánk ha szedett a tányérunkba, mostohánk mérgében lábával nagyokat dobbantott, s szemével a levesmerő kanalat kisérte állandóan... Csak akkor lakhattunk jól, amikor mostohánk nem volt odahaza, ilyenkor édesanyánk lopva etetett bennünket. Sokszor sírtunk együtt gyengeakaratú édesanyánkkal, visszavágyódva a mi kis házikónkba, ahol ha éheztünk is, nem voltunk éhesebbek, mint mostohánk dúsan terített asztala mellett, amelyet mi meg sem közelíthettünk.

Éhesen csillogó szemünkkel ízlelgettük a jobb falatokat, s meg kellett elégednünk azzal, amit vetett nekünk...

Az iskolaév befejezése után, mostohánk — mivel terhére voltunk — kijelentette, hogy tovább nem etet bennünket: oda kell adni bennünket szolgálni..

Tudtuk, hogy ez egyúttal parancs is, s édesanyánkra várt az a feladat, hogy »helyet« nézzen számunkra.

Péterkét szállásra szegődtették, Pistikát libapásztornak adták. Engem meghagytak otthon, a házkörüli munkára, mert sokat betegeskedtem. Mostohám mondogatta is sűrűn: »nyavalyás, semmirevaló, penészvirág, sohse lesz belüle ember!«, annyira útált, hogy néha kiköpött egyet oldalt, ha elmentem mellette, amit igyekeztem kerülni.

★

Amikor az elemi iskola negyedik osztályát elvégeztem, elérkeztem ahhoz a sorsdöntő pillanathoz, amely az életem fordulópontját adta. Tovább szerettem volna tanulni, de mostohám hallani sem akart taníttatásomról.

— Nem akarok én urakat nevelni! — kiabált édesanyámra, aki néha félve fölemlítette a további taníttatásomat.

— Menjen szolgálni, oszt keresse meg a maga kenyerét... vagy legyen inas...! — ordította veszettül, míg én meglapulva hallgattam édesanyám hátamögött.

Édesanyám »hely« után nézett, hogy inasnak adjon, úgy gondolta, hogy az inasság mégis könnyebb, mint a szolgálás.

Fölmerült a kérdés, hogy milyen inasnak adjanak.

— Legyen borbélyinas! úgyis mindig betegös — tanácsolta mostohám.

Egy napon beállított hozzánk egy alacsony, tömzsi ember, egyik lába kissé rövidebb volt mint a másik, biccegett. — Ez is borbély lett, ez sem volt más szakmára való, mert beteg, sánta — állapítottam meg magamban, amikor megláttam. Rendes egészséges gyereket nem adtak borbélynak, csak beteget, vagy ha valami testi vagy szellemi fogyatékossága volt.

A borbélymester jól szemügyre vett, megtapogatott, mint vásáron a gyanus »gebéket« szokták, s alkudozni kezdett mostohámmal. A »mester« négy inasévet kínált értem, teljes ellátással, ruházással. Mostohám egy szóra beleegyezett, csak tőlem mielőbb megszabaduljon, s bizonyára arra gondolt, hogy azideig nem kell engem etetnie. Édesanyám megpróbálta lealkudni az inaséveket háromra, de mivel a tömzsi nem engedett, így végül is beleegyezett ő is. A délutáni vonattal a »mester« elvitt magával a szomszédfalúban lévő borbélyüzletébe. A vonaton visszagondoltam a búcsú pillanatára s újra láttam édesanyám könnyes arcát, amint összecsomagolta kevéske holmimat, s elém tünt mostohám rideg közönye, amikor búcsúzáskor kezet akartam neki csókolni és ő mindkét kezét zsebbesűlyesztette...

Mesteremnek két elkényeztetett gyereke volt, egyik: ötéves, másik: három. Amikor megérkeztünk, gyanús szemekkel néztek rám, s pajkosan, orrfintorgatva bökdöstek belém. Gazdaasszonyom bírálóan mért végig, s megvető gúnyos mosolyából éreztem azt, hogy nem tetszettem meg neki, úgy látszik munkabíróbb erősebb inast várt. Gazdaasszonyom kevéske holmimat a kamrába vitte, s bedobta egy korhadt faládába.

Étkezéskor mindig egy sarokban ültem, — külön a mesterem gyerekeitől — tányérral az ölemben.

Az első héten meglehetősen meg voltam elégedve »helyemmel«.

Amikor próbaidőm lejárt, leszerződtettek. Megkezdodött életem egyik legnehezebb szakasza.

Szerdán, szombaton és vasárnap hajnali két órakor fölkeltett a mesterem, s elindultunk falutjárni. Mesteremnek negyven »vendége« volt, akikhez kijártunk borotválni. Amikor én is megismertem őket, előre kellett mennem szappanozni. Porban, esőben, sárban jártuk a falut. A falu összes kutyái haragudtak rám, mert a koránborotválkozók kapuit úgy döngettem a hajnalban, hogy a fél falu fölébredt: emberestül, kutyástul... Olykor egy-egy kutya belém mart, s néhány kutyafog helyét sokáig hordoztam lábszáramon. Megállás nem volt... A »mester« hajszolt, mindig nyomomban volt, sohasem volt megelégedve munkámmal, ügyességemmel... Mire befejeztük a »kijárókat«, mesterem rendszerint bepálinkázott. Minden házban így köszönt: »pálinkás jóreggelt!«, ilyenkor előkerültek a pálinkásbutykosok és mesterem nem nagyon kináltatva magát, jót »húzott« az üvegekből... Reggel nyolc-kilenc órakor végeztünk a munkával, s utána az üzletbe mentünk. Nekem takarítanom kellett és ha »vendég« jött, haza kellett szaladnom a »mesterért«, aki pihente otthon a »pálinkás jóreggelt« fáradalmait. Reggelit sokszor nem kaptam, nekem már nem volt időm haza menni. Ebédre: a gyerekektől összepancsolt maradékot kaptam. A kamrában aludtam, ahol koporsók voltak föláktározva. A szomszédban lakott egy koporsós, akinek nem volt elegendő helye kész árúinak, s így mesteremtől bérelte ki a kamrát, amely valamikor istálló lehetett. Fekhelyem tákolt fapriccs volt. Kamrámba mindig félve mentem aludni, s a koporsók között rémülten reszkettem át az éjszakát. Szememre eleinte sokáig nem jött álom és rongytakarómat fejemre húzva sírdogáltam. Olykor fölriadtam... a priccs mellett egy dézsában moslék savanyodott, s bugyborékolva szörtyögött erjedésében. Később már mindezt megszoktam, belenyugodtam megvalottoztathatatlan helyzetembe..

Szombat esténként éjfélig is dolgoztunk. Ilyenkor álmosság gyötört. Szemem sokszor lecsukódott. Mesterem ilyenkor pofonnal téritett magamhoz és rámordított:

— Mért alszol? mért nem figyeled a munkát? így tanulsz? na, belőled sem lesz sohasem mester, te álomszuszék...! — Szemem kimeresztve néztem mesterem kezére, amelyben egyenletesen csattogott az ollóettől a csattogástól még álmosabb lettem. Sokszor nyitott szemmel aludtam, s távoli morajlásként hallottam az emberek beszélgetését. Arcom sápadt volt a kimerültségtől és a sűrű pipafüsttől. Voltak jobbszívű »vendégeink«, akik kivették kezemből a szappanozó ecsetet és maguk szappanozták be arcukat, hogy leülhessek néhány pillanatra szundikálni.

★

Inasságomból letelt egy év. A borotválást már egészen jól megtanultam. Mesterem rámbízta a »kijárók« egy részét. Igyekeztem szorgalmas lenni, hogy mesterem meg legyen velem elégedve. De minél többet dolgoztam, annál többet kívánt. Lázadozni kezdtem... egyelőre csak

magamban, később már az öreg János bá'-nak is elmondtam panaszaimat. János bá' mindennapos vendég volt az üzletben. Ő egyetértett velem, s mindig a pártomon volt. Olykor egy darab kolbászt, vagy szalonnaszeletet kotort elő dohányporos zsebéből, s nekem adta. Tudta, hogy mindig éhes vagyok.

Egy reggel izgatottan vártam János bá'-t. Mikor végre megérkezett s helyet foglalt, mellé ültem s így szóltam:

— János bá', én... itthagyom a mester urat, nem birom tovább a kínzást, az éhséget... és megszökök...! — fakadtam ki és lélekzetvisszafojtva vártam a feleletre. János bá' hosszú fürkésző pillantást vetett rám és csak nagysokára felelt:

— Jól teszed, fiam, én is így tettem valamikor — mondta biztatva és elmerengve nézett bele a kékes pipafüsbe, amely úgy ömlött pipájából, mint valami kéményből. Vártam ezt tőle és most már biztosan tudtam, hogy megszökök. Már mindent kiterveltem magamban: ha a »mester« átmegy a Máté-kocsmába, egy kártyapartira, bezárom az üzletet és akkor... — Már magam előtt láttam az országutat, amelynek két szélén terebélyes eperfák és tölgyek sorakoznak... nem fogok vonatra szállni, mert akkor még elcsiphet mesterem az állomáson... az országút jobb lesz... — gondoltam át mégegyszer szökésem részleteit. Kiszakítottam magam gondolataimból és János bá' ráncos arcába tekintve eszembe jutott, hogy mi mindent beszélnek róla a faluban: »cucilista, bujtogató, istentelen...« Pedig hozzám olyan jó volt mindig, nem is lehet igaz, hogy rossz ember, meg, hogy »feketelelkű ördögfajzat« — ahogyan nevezték —, állapítottam meg magamban, amíg jóságos kemény arcvonásait fürkésztem. János bá' hosszú hallgatás után megszólalt:

— Ferkó, fiam... most, ahogy a te »dolgodról« van szó, a szökésről, egy pillanatra visszanézek a multba... én is így voltam a mesteremmel mint te, dolgoztam... éheztem... és én is lázadoztam... s nem birva a sok megalázást, verést, én is megszöktem... másik mesterhez kerültem, más szakmára... ott sem birtam ki, otthagytam, több mesternél nem is próbálkoztam... gyárba kerültem, gyári munkás lettem, ott sem szerettek... féltek tőlem, mint mindenütt... ki nem állhattak a gyár igazgatói, azt mondták, hogy cucilista vagyok, pedig még akkor még azt sem tudtam, hogy mi az, csak éreztem... sztrájkszervezőnek neveztek, de szerveztem is sok-sok sztrájkot... tanultam, később már tanítottam a munkásokat, társaimat... sok munkásnak mutattam meg a helyes utat, amelyen egy szervezett munkásembernek haladnia kell... ez miatt többször elbocsátottak a gyarákból, de nem sajnáltam... később már sehová se vettek föl, nem kellettem, sem mint munkás, sem mint ember... alkalmi munkából éltem hosszú évekig... végül fáradtan, öregen gondnokalettem egy munkásotthonnak a városban... most munkássegélyt kapok a szakszervezettől... mindenből kivénültem... már a fiatalok vannak soron... tiétek a munkásjövő...! — nézett sokatmondó pillantással rám. — Lázadj, lázadás nélkül nincs harc... harc nélkül nincs győzelem... győzelem nélkül nincs szabadság... szabadság nélkül nincs világosság...! — tette hozzá János bá' kigyúlt szemmel, dörögve. Kis szünetet tartott, majd csendesebb hangon folytatta:

— És mikor akarsz útnak indulni? — kérdezte a pipáját szörtyögtetve.

— Még ma... most... ha a mester úr átmegy a kocsmába... —

— És az üzlet?

— Bezárom...

— A kulcs?

Megijedtem... erre nem is gondoltam. — Mi lesz a kulccsal? — Már

azt hittem, hogy mindennek vége, amikor János bá' megbökött a pipaszárral és ravaszul rám hunyorgott:

— No...?

— Erre nem is gondoltam... — feleltem csüggedten.

— Lám, lám, mégis csak jó ha melletted vagyok... a kulcsot hazaviszed a gazdaasszonyodnak és azt mondod neki, hogy a mester úr parancsolta ezt... mondd, hogy neked borotválni kell menni és, hogy a mester úr már előre ment...

— Ez éppen jó lesz! — vidultam föl és János bá' tekintélye megnövekedett előttem.

— Én majd itt leszek a sarkon és ha a mestered jön, majd hazudok neki valamit, csak aztán iparkodj, hogy utól ne érjen...

— Hol leszek én már akkor, amíg ő kibicceg az országútra — nevettem el magam, rágondolva sánta mesteremre.

És elindultam...

★

Már föltünt a messzeségben a városháza tornya, amely zölden ragyogott a tavaszi napfényben... a toronyóra mutatói egybeforrva jelezték a delet...

Poros cipőm kemény akarattal csattogott a város kövezetén...

Messziről induló muzsikáját harsogta felém egy rádió...

ISKOLÁINK PROBLÉMÁI ÉS FELADATAI

I.

Harc a Formalizmus ellen

Írta: Lőrinc Péter

Az iskola demokratizálása nem csupán annyit jelent, hogy mindenki részére lehetővé tesszük az iskolába járást, de és pedig főleg azt jelenti, hogy mindenki olyan magas műveltségi fokra juthasson, amelyen nem csupán mint élvezője, közönsége, de mint tevékeny alkotó munkása is bekapcsolódhat a népi kultúrába és ezt ezáltal egyre inkább népibb és egyre magasabb színvonalra emeli. Távol állunk ma még természetesen attól, hogy minden egyes ember résztvehessen a teremtő és népszerűsítő kultúrmunkában, habár egyre többen juthatnak el iskoláinkba, egyre többen végzik el a hétéves iskolát. Ha csak vajdasági magyar iskolai keretek között maradunk is, akkor is szembeszökő az az óriási különbség, amely az egykori és mai kultúrszínvonal között fennáll. Hiszen ma már 42 algimnázium terjeszti a tudományt magyar nyelven Vajdaságban és ehhez járul a három, azaz szeptembertől kezdve már a négy magyar főgimnázium is, hogy ne is említsük a szakiskolapot nyújtja és azt is akkor, ha a mennyiség minőséggel párosul, ha akkat köztük a két magyar tanítóképzőt. Mindez persze csupán az első ezek az iskolák csakugyan népi kultúrát terjesztenek, csakugyan olyan kultúrát adnak, amely a végzett növendékeket képesíti arra, hogy mind a gazdasági, mind a kulturális munkába bekapcsolódhassanak és hazánkat és népünket magasabb szintre emeljék. A minőség kérdése ugyanolyan fontos, mint a mennyiség kérdése. A mennyiség kérdése egyre inkább halad a teljes százszázalékos megoldás felé, olyannyira, hogy ma már csakugyan elérkeztünk arra a pontra, hogy a minőséget aláhúzottan kell hangsúlyoznunk. Elsősorban persze a káderkérdés megoldásáról van szó. De a káderkérdés nem csupán annyit jelent, hogy a gazdasági életnek, a kultúrális életnek új és hozzáértő munkásokat adunk, de annyit is, hogy új embereket teremtünk, olyan embereket, akik mind környezetükben, mind önmagukban is építik, formálják a szocializmust. Uj világnézetű, új erkölcsű, elmélyültebb, nagyobb tudású, tudásukat a gyakorlatban alkalmazni tudó, alkotóképességű és alkotókedvű embert akarunk teremteni és teremtünk meg, olyan embert, aki kifejleszti egyéniségét, de nem lát különbséget egyéni érdekei és a közösség érdekei között, aki levetkőzte már »a lenni« és »bírni«, a »mindenáron kitűnni« akarást és meghunyászkodást.

Ha így vetjük fel az iskola problémáját, a minőség szempontjából, amelyet az iskola már ma nyújthat, akkor természetesen rengeteg megoldásra váró probléma áll már első pillantásra is előttünk. Annyi bizonyos: középiskoláink nemcsak mennyiségileg, de minőségileg is hatalmasat fejlődtek.*) Óriási a különbség a három év előtti és a mai középiskolák között. De persze nem jelenti azt, hogy már nincs több tenni

*) Mióta, vagy három éve, hadat üzentünk a formalizmusnak.

való, hogy már nincs több probléma, hogy már megpihenhetünk babérainkon. Inkább mondhatnók ellenkezőleg azt, hogy minél több problémát oldottunk meg, annál több új probléma jelentkezik, minél nagyobb magaslatra jutottunk el, annál nagyobb távlatok nyílnak előttünk.

Ha az anyagi feltételek, ha az anyagi alap meg van, úgy az embereken, szakembereken, a kádereken áll és múlik egyebek között az iskolakérdés is. Ezzel semmi esetre sem akarom azt mondani, hogy anyagi téren már nem akad több tenni való. Ellenkezőleg: minél több iskola nyílik, annál több ezen a téren is a szükséglet, holott távol állunk attól, hogy meglévő iskoláink is el lennének látva mindazzal, amire egy jól felszerelt iskolának szüksége van. Óriásiak még ezen a téren is a teendők. De egyelőre ma, a jelen helyzetben a káderkérdés a legfontosabb probléma és ez az a kérdés, amellyel első sorban akarok foglalkozni.

Uj emberek teremtése iskoláink egyik főfeladata. De ahhoz, hogy új embereket teremthessünk — magunk is úi emberré kell, hogy váljunk! Ahhoz, hogy marxista-leninista tudást, világszemléletet adhassunk, magunk is marxistákká kell, hogy legyünk, magunk is meg kell, hogy ismerkedjünk a marxizmus-leninizmus alapelveivel és pedig olyan mértékben, hogy ezeket az elveket ne csupán ismerjük, de azokat vérünkké és izmunkká lényegítsük át. Uj emberekké kell, hogy alakuljunk magunk is, olyan új emberekké, akiknek nem okoz gondot a marxizmus alkalmazása sem szaktárgyunkban, sem a politikában és magánéletünkben sem; akiknek a tudományos, a marxista felfogás annyira lényegünkké vált, hogy másképen már nem is tudunk gondolkodni, nem is tudunk cselekedni. Ez azt is jelenti természetesen, hogy nem leszünk olyan egykori tipikus tanárok többé, akik csak az elmélet terén tudtak, esetleg jelentőset is alkotni, nyújtani, de elvesztek a gyakorlati életben még akkor is, ha szakmájukról volt szó; ellenkezőleg teljes egységbe fogjuk a gyakorlatot és elméletet.

Eljutottunk-e már erre a magas fokra? Természetesen — nem. Ez egyelőre még a messze cél, — de nem elérhetetlen. Ellenkezőleg olyan cél, amely felé már ma is haladunk és amelyet többé-kevésbé már sokan elértünk, megvalósítottunk; legalább is igyekszünk megvalósítani. És ez is sokat jelent. Hiszen, ha arra gondolunk, hogy sokan, nagyon sokan, még berzenkedve fogadjuk a kritikát és sokunknak még az igyekezet, amely feltétlenül az első lépés a nagy úton, maga is sokat jelent.

Nagyon sok olyan tanárunk van már ma, aki mind az elmélet, mind a gyakorlat terén helyén van és olyan feltételeket teremt munkája részére ott is, ahol ezek nem voltak meg, amelyek lehetővé teszik számára az elmélet alkalmazását a gyakorlatban és ezzel a gyakorlat visszahatását is az elméletre. Ismerünk olyan magyar középiskolát is Vajdaságban, ahol még két évvel ezelőtt nem volt sem szertár, sem laboratórium és ahol ma a tanár és tanulók együttműködése következtében pompás ásványtani, biológiai, fizikai és vegytani szertárak állnak a diákok rendelkezésére és ahol már ott tartunk, hogy a diákok önálló kísérleteket folytatnak és azoknak minden egyes mozzanatát híven jegyzik kísérleti füzetükbe, hogy ezáltal is kifejlesszék elméleti tudásukat ugyanakkor, amikor gyakorlati emberekké is nevelik magukat, akik az elméletet bármikor át tudják váltani cselekedetté — Ötéves tervvé.

Ilyen esetet és ehhez hasonló más esetet nagyon sokat sorolhatnánk fel. Azt jelenti-e mindez mégis, hogy már semmi teendő sincs ezen a téren?! Azt, hogy már megnyugodhatunk?! Semmiesetre sem jelenti azt. Ellenkezőleg, Tegyünk csak sétát a vajdasági iskolák körében: gim-

náziumokban, vagy tanítóképzőkben, sőt a Tanárképző főiskolán is; szerb iskolákban vagy magyar, szlovák, román, ruszin iskoláinkban és mindenütt arra az eredményre jutunk, hogy éppen ezen a téren még igen sok a tennivaló. Diákjaink még mindig tulontúl elvontak, még mindig túlságosan elméleti síkon mozognak, még mindig nem tudják eléggé kézzel foghatóvá tenni megszerzett, vitán felül álló tudásukat. Mi lehet ennek az oka? Vagy talán tegyük így fel a kérdést: *Ki* lehet ennek az oka?! Mert hogy nem az anyagi feltételekről, adottságokról van szó, elsősorban szó, azt már az is bizonyítja, hogy éppen ott dolgoznak a legjobban, ahol diákok és tanárok önmaguk teremtették meg a munka anyagi feltételeit. Ha így tesszük fel a kérdést, akkor a felelet csak úgy adódhat, hogy főleg a tanárokban van meg a hiba, a tanárokban, akik még nem tudták teljesen levetkőzni azt az egykor elsajátított hamis módszert, amely az absztrakciókba viszi őket sokszor még ma is.

★

Az egyes tantárgyak tanítása terén is nagy hibák történnek még mind módszer, mind pedig eszmei, tartalmi szempontból. Különösen áll és vonatkozik ez még a történelem és földrajz, az irodalom és nyelvek tanítására. A marxizmus-leninizmus óriási, hatalmas tudomány és nem lehet máról holnapra elsajátítani, főleg pedig olyan mértékben, hogy azt a gyakorlati tanításban a történelemre, irodalomra stb. mindenkor holtbiztosan alkalmazni is tudjuk. Habár a hibák egyre csökkennek, egyre ritkábbak lesznek és egyre kisebbek is jelentőségben, mégis léptenmyomon akadunk még hibásan értelmezett eseményekre, személyekre, egyéniségekre, művekre. Érdekes itt kiemelni azt, hogy milyen irányúak ma a hibák nagyrészt. Míg azelőtt a hibák szinte kizárólag idealisztikus természetűek voltak, ma éppen ellenkezőleg az ellenkező végletbe esnek sokszor a tanárok és elvetik mint értéktelent azt is, mi érték volt a multban, mert talán olyan osztály adta azt, amely már egykor, vagy amely ma a reakció vonalán mozog. Példakép említem csak meg, hogy pl. még akad tanár, aki Zrinyiben csak a főurat látja, azt az embert, aki csak akkor fordul a Habsburgok ellen, amikor saját vagyona és hatalma forog kockán és aki a gyűlölt elnyomó töröktől vár segítséget. Viszont nem látja meg benne ugyanakkor azt is, hogy az idegen elnyomó ellen fegyvert ragad és e célból kész — ha elkésve is — a néppel is szövetkezni ugyanakkor, amikor más főurak éppen az idegen, német elnyomókkal, a Habsburgokkal fognak össze saját népük ellen!

Ilyen végletekbe sodródás sokszor tapasztalható nem csupán a tárgyi, eszmei vonalvezetésben, de módszerben is. Itt is nagyon gyakori mind az egyik, mind a másik végletet. Az egyiket, a multak maradványát, talán úgy nevezhetnők el, hogy felesleges, téves adathalmozás »hisztorizálás«, csupán történelmi adatok egymás mellé sorolása anélkül, hogy azokat igyekezné kapcsolni, összefűzni, értelmezni, korába helyezni, általánosítani. Meg kell azonban állapítani, hogy ez a hiba kiveszőben van. Annál gyakoribbá válik az új hiba, az ellenkező végletbe esés, a »szociologizálás«, a túlságos általánosítás anélkül, hogy — volna is mit általánosítani, anélkül, hogy egyáltalán felhoznának történelmi adatokat és eseményeket, anélkül, hogy az eseményeket történelmi személyekhez igyekeznének kötni. Ily módon persze a történelemből — egyszerűen frázisok halmaza lesz. Tulajdonképen ez a fejlő-

dés útja. Végletből végletbe esünk. Átesünk a fejlődés gyermekbetegségén, mert tudva azt, hogy az adatokat kapcsolni és értelmezni kell és félve multunktól, a végtelen adathalmozástól, most azt elkerülni igyekezve, csak kapcsolunk anélkül, hogy — volna mit kapcsolnunk, mit értelmeznünk. Így azután persze a legnagyobb igazságok is frázisokká süllyednek és szószátyárkodássá.

Hasonló az eset a földrajz órákon is. Van tanár például, aki csupán a folyókat, hegységeket, városokat sorolja fel vég nélkül és ezt is kéri vissza a diáktól, anélkül, hogy a földrajzi természeti adottságokat, mint az emberi és társadalmi élet feltételeit tekintené és kapcsolná az ember gazdasági, kulturális és politikai tevékenységével, anélkül, hogy megtárgyalná a diákokkal a társadalmi, gazdasági problémákat és a belőlük adódó feladatokat is. Mások azután épen ellenkezőleg csak a problémákat és feladatokat tartják a diákok elé, anélkül, hogy ezek anyagi alapjáról akár említést is tennének. Előfordul, hogy — ha épen Jugoszláviáról van szó, — úgy csak a Tervről beszélnek, anélkül, hogy szóvá tennék a természeti feltételeket, beszélnének a bányákról, erdőkről, gyártelepekről, anélkül, hogy konkrét adatokat adnának. Így végül is olyan általános beszédmódhoz jutunk el, amely nagyon hasonlít a frázishalmozáshoz, hiszen üres, tartalmatlan szavakat, formulákat ad ez a beszédmód, amelyet mindenkor és mindenre alkalmazhatunk, amelybe mint üres edénybe mindenki beöntheti bárminő folvadékát

Hasonló szóhalmozó-módszer, verbalizmus és formalizmus persze található a nyelvek és az irodalom tanítása közben is. Ezzel újra nem azt akarom mondani, hogy csak ilyen hibákra akadhatunk, bárhová, bármely iskolába és bármely órára tévedünk is be. Egyáltalán nem. Fiatal kis tanárok csakúgy, mint nagy tapasztalattal rendelkező idősebb tanárok is, új módszerekkel próbálkoznak és igyekeznek teljesen tudományosan, dialektikusan és materialisztikusan magyarázni az írót és művét, nem tévedve bele lehetőleg a vulgáris szociologizálás hibájába sem.

Egy-kettőnek ez már teljesen sikerül. Mások még tapogatóznak és sikerek közben is tévelyegnek, de tudatosan keresik az utat, amelyen ha nem is száz-százalékos, de komoly eredményeket érhetnek el. Így feltétlenül követendő annak a fiatal kezdőnek a példája is, aki miután elolvastatta valamelyik író valamelyik művét, diákot ültet a katedrára és felolvastat vele egyes jellemző töredékeket a műből, amelyeket azután előre megírt referátumával kapcsol a diák, hogy utána parázs, termékeny vitára kerüljön sor, amelyben a tanár is részt vesz, hogy végül levonja a következtetést és megadja a szükséges elméletet is íróról, műről, irányról, korszakról. Túlnagy feladat elé állította ez a tanár a diákokat persze, mert — gyakorlat hiján, »edzés« hiján — nehezen tanulnak ebbe bele a diákok és sokszor csak felületi jelenségeket vesznek még észre a műben, de nem tudnak behatolni a mélybe, a lényegbe. Ez azonban nem fontos, mert egyszer meg kell kezdeni és rövidesen tanár és tanuló is nagyobb készültségre és gyakorlatra tesznek majd szert a komoly munka terén. Persze akkor, ha nem úgy próbálkoznak ezzel a módszerrel, mint az a másik tanár, aki azt olvastat a diákokkal amit saját maga nem tart elolvasásra méltónak, úgyhogy azután — nem tud részt venni diákjainak vitájában és nem tudja azt irányítani, elmélyíteni. Itt nem fiatal kezdőről volt szó, hanem olyan tanárról, aki már »eleget tanult« a régi világban és »elég gyakorlatra« is tett szert a régi iskolában; aki viszont külön tárgyalja az irodalmi

korszakot — kapcsolat nélkül az irodalommal, külön azután az írókat, kapcsolat nélkül a korral — nem együtt, csupán egymás mellett a kettőt. Az »írástudó« régi tréfája szerint cselekszik az ilyen tanár: megírja a levelet írásjelek nélkül, egész sor írásjelt tesz azután a levél végére, tegye az olvasó maga oda, ahol annak szükségét érzi. De ilyen irodalomtanár már ritkán akad.

Kevés az olyan irodalomtanár is, aki az alsó osztályokban is, a tanterv ellenére rendszeresen tanít irodalomtörténetet és biztosra veszi, hogy a kis hatodikosok tökéletesen megértik az Ady problémát, mert — szóról-szóra elmondják, betéve azt, amit a tanártól hallottak, persze azért, mert meg nem értve az anyagot, másképp el sem tudnák azt mondani. Igaz viszont — és ezt itt hozzá kell tennünk az igazság kedvéért — hogy nem is érdemli meg az, amit a tanár az Ady problémá lényegének tart, hogy azt bárki is megértse és megjegyezze. Ezek a kényelmes, régi »szakemberek« természetesen. Ilyenek ma már csak elvétve akadnak egyes iskolákban, de feltétlenül rontják az iskola szintjét.

A nyelvek tanítása különösképpen nincsen még a kívánt fokon. Itt még bővebben akad formalista, mint az eddig említett tárgyakban. Van tanár, akinek osztálya — első pillantásra, a felületet szemlélve csupán, — hatalmas eredményt mutat fel: oroszul, vagy szerbül (magyar iskolákban) folyik ugyanis a diskurzus, folyékonyan, elég hibátlanul, talán választékos nyelven is. Csak az tűnik fel talán, hogy túlmagas témákról beszélgetnek a diákok és talán túlválasztékos nyelven is. Mondjuk irodalmi vagy társadalmi kérdésekről. Hamarosan meggyőződhetünk azután ezeken az órákon arról, hogy — ha lejjebb szállunk, mindennapibb témákra visszük át a szót, megáll minden tudomány. Itt, a gyakorlati életben — nem állják meg még a helyüket, mert itt nem segítenek át a nehézségeken a betanult szólamok, a — »szervezett beszélgetések«.

Sokan még a nyelvtant is formalisztikusan kezelik és kezeltetik, különválasztva azt az élő nyelvtől, mint valami különélő, magánakvaló szabálytömkeleget. Előfordul, hogy elsiklunk a tanulók nyelvi hibái fölött, hogy az után, vissza sem térve a hibákra, az élő nyelvre, — áttérünk a külön »nyelvtani kérdésre« ahelyett, hogy a nyelvtant az élő nyelv, az anyag létformájának tekintenők, mint annak szerves részét tárgyalnók, annak nem állhat meg külön az élő nyelv anyaga nélkül, ahogy az élő nyelv anyaga nem jelenhet meg bizonos nyelvtani formák nélkül.

Ennek a formalisztikus hozzányúlásnak köszönhetjük, hogy diákjaink nyelvtudása sok helyt még sok kívánni valót hagy maga után, hogy sem szóban, sem írásban nem fejezik ki magukat úgy, ahogy az kívánatos — és könnyűszerrel elérhető is lenne. Mindez persze együttal még annak is a folyománya, hogy még mindig nem szerettettük meg diákjainkkal eléggé a könyvet és hogy főleg, nem tanítottuk még őket arra, hogyan kell olvasni, hogyan kell tanulni, mit kell meglátni a könyvben, mit kell átvenni, mit esetleg elveti belőle. Talán túl elvontak még dolgozataink is, nem eléggé kapcsolódnak az életbe, és még mindig akadnak itt-ott tanárok, akik az — esetleg tartalmatlan — szóhalmozást tekintik szépnek és ezt várják el a diáktól szóban-írásban, leszoktatva őket ezzel a magvas, mondanivalós, tömör kifejezés-módtól. Így adódik azután hogy egyes diákjaink anyanyelvükön is akadozva,

szegényes szókincsükből kínnal keresve elő a megfelelő kifejezéseket, beszélnek-írnak vagy pedig tartalmatlan szóvirágokat halmoznak, hogy ne is beszéljünk arról, hogy kevés akad olyan, aki a tanult szerb vagy orosz nyelven — 3—4 évi tanulás után — szükség esetén, bármikor és bármily időszerű témáról elmondja a meglévő véleményét, szót kérve valamely értekezleten, vagy cikkbe fektetve azt le.

Túlsötétnek festettük talán a helyzetet, mert nagyobbára csupán a hibákra hívtuk fel a figyelmet, holott volna nagyon sok mondani valónk arról a sok szépről, jóról, eredményről, amit már elértünk. És már maga az a körülmény is, hogy ilyen nyiltan tárhatjuk a hiányokat a közönség elé, amelyekről eddig ily bíráló hangon csupán tanári szobák mélyén és szaklapok hasábjain szólottunk, szóval ez a körülmény maga is arról tanúskodik, hogy már magas fokra jutottunk fel, hogy egyre többen és egyre sikeresebben vívjuk a nagy harcot a formalizmus ellen környezetünkben és főleg önmagunkban.

Ennek az állandó nagy harcnak legnagyobb csatáját — talán már nem is gyönge fegyverekkel — az elmúlt iskolai évben vívtuk meg. A fegyvernem — az iskolai körzetek voltak, szóval nagyobb szak-közösségek szervezett tudatos, egy központból irányított együttműködése. Egészen bizonyos ugyanis, hogy egyenként nem vehetjük fel oly eredményesen a harcot az ellenséggel, hogy ezt a harcot csak a szervezett, egy test-egy lélek, tanári közösségek vívhatják meg. A cél az egyöntetű tanári kollektivek kialakítása tehát. Ilyen közösségek már régebben vannak, ha talán még nem is forrtak teljesen össze. Ezek a közösségek egy-egy iskola tanári kara és azon belül az egy szakmabeliek, vagy rokon-szakúak, »szak-aktivája«. Bizonyos persze az is, hogy nagyobb közösségek eredményesebben harcolhatnak, mint kis, néhány tagozatú algimnázium tanári kara, ahol az egyes szaktanárok teljesen önmagukra vannak utalva. Áll ez különösen a falusi algimnáziumokra, amelyeket tavaly még »progimnáziumoknak« hívtunk. Itt szaktanárok hijján ugyanis többnyire tanítók tanítanak, akik csak éppen-hogy hozzáfogtak ahhoz, hogy specializálódjanak, akik éppen csak hogy — távhallgatókként — beiratkoztak a Tanárképző Főiskolába. Ezeket a tanítókat nem hagyhatjuk magukra nagy elszigeteltségükben. Így alakultak meg elsősorban az akkori progimnáziumok (1946) kedvéért a körzeti szakativák, amelyeknek keretében egy-egy főgimnázium és tanítóképző körül csoportosultak a körzet középiskolái.

A körzeti szak-közösségek (»aktivák«) eredményes munkát nyújtottak már fennállásuk első évében (1947/48) is, olyannyira, hogy más országrészek is felfigyeltek Vajdaság kezdeményezésére, szak-lapjaink is foglalkoznak a kérdéssel és a minisztérium is tanulmány tárgyává tette. Miben is áll hát a körzeti szakközösségek munkája?! Egész Vajdaság területét 21 körzetre osztottuk, ezek közül 13 a szerb, 5 a magyar körzet és 1—1 körzetben csoportosulnak a szlovák, román és ruszin középiskolák. A körzeti szak-közösségek (tantárgyak szerint) időnként értekezletre (»szeminárium«) ülnek össze, amelyen megtárgyalják az időszerű kérdéseket és közös keret-határozatokat hoznak a tanítás további anyagára és módjára vonatkozólag, amelyeket természetesen, a helyi feltételek és adottságok szerint alkalmaznak azután osztályaikban. Tavaly négy ilyen szakértekezletet tartottunk, amelyeknek napirendje, hozzávetőlegesen, a következő pontokat tartalmazta:

1) Az elmúlt időszak munkájának elemzése. Hogyan sikerült az elő-

zetes értekezleten megállapított anyagot átadni a diákoknak, milyen nehézségek, akadályok adódtak és mily módon sikerült ezeket legyőzni. Ha valaki nem lett ura a nehézségeknek, az értekezlet elé tárta, hogy más tapasztaltabb ember módszerét próbálja átvenni és esetleges változtatások után alkalmazni. Így vált itt egyesek tapasztalata — közkinccsé.

2) A következő időszak programmjának, tanmenetének megállapítása. Az egyes módszertani egységek anyagának megadása is, ha még hiányzik hozzá a tankönyv és az irodalom is nehezen szerezhető be, különösen falvakban. Az egyes módszertani egységek eszmei vonalvezetésének megadása és módszertani megvilágítása. A tárgykör irodalmának megadása mind tanár, mind tanuló részére. A szükséges kísérletek bemutatása annak megjelölésével, hogyan, milyen módon lehet a kísérlethez szükséges anyagot beszerezni, a készülékeket az iskolai műhelyben a diákok aktivizálásával előteremteni.

A körzeti értekezletek hatalmas eredményekre vezettek. Már maga az a tény is, hogyan teremtették meg a tanárok maguk ezt a munkarendszert, hogyan alakították tovább, hogyan vitték át az egyik körzet eredményeit a többi körzetre is, hogyan fejlődött, gazdagodott ez a munkastílus értekezletről érekezletre, hogyan váltottuk át a gyakorlati tapasztalatokat általánosítás útján elmélettté, hogy visszavihessük újból a gyakorlatba, nagy figyelmet érdemel. Mert ez a fejlődés azt bizonyítja, hogy jó úton járunk, ez a fejlődés azt bizonyítja, hogy tudjuk kapcsolni az elméletet a gyakorlattal, tudjuk általánosítani tapasztalataink: tudunk kiemelkedni formalizmusból, absztrakciókból.

Szükségünk van arra, hogy hasznosítsuk a meglévőt, hogy közkinccsé tegyük egyesek tudását, tapasztalatát, gyakorlati készségét. És éppen ezen az úton tettünk nagy lépést előre a körzetek létesítésével és fejlődésével. A körzeteket a progimnáziumok kedvéért szerveztük. Ma már látjuk, hogy a főgimnáziumok és tanítóképzők ugyanannyi hasznot merítettek belőlük (már csak azért is, mert tanítva tanul leginkább az ember!) és látjuk főleg azt, hogy megtanultuk, hogy többet érünk, mint hittük, többre vagyunk képesek, mint gondoltuk. Utat nyitottunk magunknak és másoknak is, de főleg persze magunknak a továbbhaladás felé. Mert az eredmények nagyok, — de semmi esetre sem akkorák, hogy megállhatnánk, hogy megpihenhetnénk véglegesen. A további magaslat további távlatot nyitott.

Itt van például azonnal az iskolai műhelyek kérdése. Tavaly még nem valósult meg minden iskolában. Még volt jó egynéhány iskolánk műhely nélkül. Volt még körzet, ahol nem folytattak kísérletet. És nem volt körzet, amelyben a bemutatott kísérletet, a kísérletet még sohasem végzett tanárok-tanítók megismételték volna! A végtelenségig folytathatnók annak a jegyzékét, mit nem tettünk még és mit tettünk még eléggé jól. Ismerjük például — és itt maradjunk most a magyar iskolák keretein belül — Zrenyanin példáját, ismerjük Becse példáját és ismerjük Szabadka példáját is. Itt egy oly iskolában, amely egyáltalán nem tartozott az elsők közé, egy fiatal tanító minden szerszám és anyag nélkül, minden segítség és támasz nélkül, elszigetelten is két hónap leforgása alatt vagy 40 fizikai készüléket állított elő a kis diákok segítségével és irányításával. És gondoljunk a zrenyanini kiállítás példájára és más sok ehhez hasonló olv kezdeményezésre, amely nagyon helyes, nagyon hasznos, nagyon előrevivő módszert teremtett vol-

na meg, ha több, nagyobb buzgalommal, meggyőző erővel fogtunk volna hozzá a megvalósításhoz. Így persze nem koronázta siker a kezdeményezést, nem állított ki az iskola semmi olyat, ami értéktelen, ami negatív, ami káros, rút és nem követni való — mert ez volt a szándék. Holott ez az önkritikai kiállítás követendő példát állított volna minden iskola elé. De az elmaradt kísérlet is olyan tapasztalat, amit át lehet venni, ki lehet cserélni, amit közkinccsé lehet tenni. Jövőre lesz önkritikai kiállítás Zrenyaninban is és másutt is, lesz füvészkert mindenütt, lesz iskolai műhely minden iskolában és fogja szállítani az osztályoknak a készülékeket és a műszereket a térképeket és kép[illegible] [illegible] rátumokat, a boncolt békákat és gyíkokat — és a kísérleti füzeteket is, amelyek szintén nem záródnak el ott a zrenyaninj iskola nyolcadik osztályának fiókjában. Mindezt fogják adni már jövőre körzeti értekezleteink. Ezt és még sok egyebet is. Azt is, ami még csak szunnyadozik a tanárok és tanítók és talán a diákok agyában is. És főleg annak a bizonyítékát fogják szolgáltatni, hogy tudjuk hétmérföldes lépésekkel haladva az önkritika útján, legyőzni formalizmusunkat, elszigeteltségünket, elvonatkozásunkat az élettől.

Mindez persze nem csupán az iskolai műhelyekre vonatkozik. És főleg nem csupán azokra a tantárgyakra, amelyekre rendszerint gondolunk olyankor, ha a műhely szót mondjuk ki.

Mert például a történelem tanítására is hatással lehet az iskolai műhely. Mert készíthet az a történelem tanárának útmutatása és utasítása alapján történelmi térképet is és történelmi képet is, esetleg évszámtáblázatot, vagy csaták tervrajzát és más ehhez hasonló taneszközt is. Persze sokan rá fognak még csodálkozni minderre. Hiszen sokan abban a végletben »baloldali« elhajlásban lelkedzenek, amit a fejlődés gyermekbetegségének mondhatnánk. Ha valamikor túlsokat adtunk évszámokra és tényekre, helyre és időre, adatokra egyáltalán, akkor, — úgy gondolják ezek még — ma éppen ellenkezőleg el kell mindezt hagyni a történelemből és adatok helyett, helyhez és időhöz kötöttség helyett, — vonalat, vonalas előadást kell adnunk, — szociológiát. Viszont az esemény — a történelem pedig eseményeket ad mégis, — térben és időben történik mert minden mozgás térben és időben folyik le. A mozgás, a tér és az idő az anyagnak létformái. Amint nincs tér és idő anyag nélkül, úgy nincs anyag sem, történés sem, — tér és idő nélkül. Van szükség szóval évszámokra, a különbség nem abban áll, hogy mi kihányjuk az adatszerűséget a történelemből. A különbség abban áll, hogy mi nem az adatokban látjuk magát a történelmet, de az időmegjelölést azért tartjuk fontosnak mert a »szociológiai« fejlődést jelent, már pedig nincsen fejlődés az *időn* kívül, és nem értjük meg a fejlődést, ha ki nem fejlődött az időérzékünk, ha az anyagot nem tudjuk időrendben rendezni. Csakugyan nem maga az évszám a fontos, de fontos az, hogy a diák tudja, hogy valami mért történhetett meg csupán — mondjuk — a XIX. vagy XX. században, és mért nem történhetett meg a XVIII. vagy még kevésbé a XIII. században. Ugyanígy állunk a helymegjelöléssel is és hasonlóképen a történelem nagy embereivel is, irányító vezetőivel is. A tér és idő új értelmezése, amelyhez az iskolai műhely is hozzásegíthet, lépés azon az úton, amelyet a formalizmus elleni harcnak nevezünk el és amely harc már eddig is nagy eredményeket hozott, de amely jövőre még nagyobb sikerekre, még nagyobb győzelmekre vezet.

A TAS-MAJDANON

Irta: Erih Koş

A Szolunszka és Dubrovacska utca sarkán épült házban háború előtt sem volt könnyű az élet, de két hónapja, mióta a németek bejöttek és az egész kerületben furcsa dolgok történtek, a nyomor mellé beköltözött a félelem is.

Kezdetben, az első rémület után, minden csöndesnek látszott, a helyzethez mérten magától értetődőnek. A németek dalolva, sisak nélkül masiroztak az utcán, szolgálaton kívül pedig fáradt, izzadt katonák módjára jártak-keltek a városban. Az emberek, beleúnva a rettegésbe, iparkodtak ehhez is hozzászokni, de ezt nagyon megnehezítette a nyugtalanság homályos érzése, az az édeskés, émelyítő légkör, ami a németeket körülvette és alattomos, mérges növények kipárolgására emlékeztetett. Ez rövid ideig tartott és nemsokára furcsa mende-mondák keringtek, melyek igazolni látszottak ezt az érzést. Beszélték, hogy a Száva-parton letepertek egy kislányt az utcán, végig az Alekszandrován gépkocsival üldöztek egy kövér embert, míg ereiét vesztve a kerekek alá került, fülbevalókat téptek ki a fülekből és a Terázián kezénél fogva akasztottak fel egy ifiút, mert nem emelte köszönésre.

A Dortyolon minderről nem lehetett megbizonyosodni, itt még nyugalom volt, vihar előtti szélcsend. Zivatartól terhes, ólmos és sötét volt az ég, mozdulatlan a levegő, belső feszültséggel és villamossággal telített. Az utcák néptelenek voltak, kevés ember járt a gyalogjárón, a fal mellett, furcsán meghajolva, mintha erős szélvész elkapná lábukat testük alól. Nesztelen, aprózott gyors léptekkel suhantak végig az utcán és eltüntek az első saroknál. És egy meleg nyári napon, a délutáni hőségben olvadó aszfalton, váratlanul feltünt két német, egyes-egyedül, akik egy megkötözött, véres, feldult arcú embert kisértek. Nyomukban kihalt az utca és némaság lapult az ablakok függönyei mögött. Mintha a vihar már egészen közel volna, aznap este jajveszékelés rázta föl aléltságából a házat az utcasarkon. Fellhős, sötét éjszaka volt, a mély udvarban semmit sem lehetett látni. Szöges bakkancsok koppantak az utcán és fegyverek csörrentek. A katonák a szomszéd házból jöttek és a nehéz fakapu keskeny átjáróján bementek az udvarba. Valahonnan gépkocsi érkezett, berregő motorral megállt a ház előtt és lámpáinak fénye a szobák mennyezetén imbolygott. A németek valamit kivittek a kertből, a kocsiba löktek és lent az utcán a szomszéd ház szlovén házmestere sokáig magyarázkodott velük tört szerb nyelven; lábujjhegyen állt, karjait kitárta, mintha ugrásra készülne és egy kivilágított, tárva-nyitva álló ablakra mutatott az ötödik emeleten.

Őt is betuszkolták a gépkocsiba és elrobogtak, a gyalogjárón csak egy sisakos német katona maradt őrnek, kezében puskával. Másnap is egy őr virradt meg az utcán és az emberek mindjárt megértették, hogy tilos a házból kimenni. Nem is mozdultak ki egész nap és másnap kora hajnalban kopogott valaki a kapun. Kinéztek az ablakon — az őr eltünt és a kis vörös, szeplős Rafailo bácsi állt a kapu előtt. A hűvös reggelen beteges izzadság gyöngyözött arcán.

— Mire vártok? — kérdezte amint a szobába lépett — miért nem mentek? — Körülnézett. Niszim atya mozdulatlanul, halálsápadtan nyult el az ágyon, két kis gyermek alig érte el kezeivel az asztalt; tekintete a kiszükült ruhájában álló birtelen nőtt Joskicára esett és fontoskodva, üzletszerűleg hozzátette:

— Ma reggel mindnyájunknak a Tas-Majdanon kell lennünk, ez a rendelet az összes férfiaknak szól. Niszim beteg, de Joskica mehetne, ő már felnőttszámba megy.

Joskica tehát elindult a Kralja Petra utcán. Különösképen itt élénkség uralkodott. Itt-ott a tömegben, mint lámpások a fáklyásmenetben, sárga szalagok himbálóztak az emberek hátán és karján: Tas-Majdan felé mentek.

A Kralja Petra és Knez Mihajlova sarkán az öreg Kojen kereskedővel találkozott. Illedelmesen köszönt, de az öreg észre sem vette. Jobbfelé hajolva, összegörnyedve, rókatekintettel kémlelte a vállán keresztül üzletét, melyen a német rendelet horogkeresztes fehér rongya függött és rézsút a kirakaton sárgás szalag virított, hatágú csillaggal. Ugyanilyen szalaggal karján jóllöltözött, komoly fiatal férfi ment a Knez Mihailován és egy húsosképű, alacsonytermetű emberrel találkozott. Megálltak, némán kezetfogtak és egyik a másikat jobboldalra tessékelte. Végül a magasabb átkarolta a kisebbik derekát és magától jobbra tolta és mindketten továbbmentek.

A Terázián még csak 7.30-at mutatott az óra és az idézés 8-ra szólt. Az »Atina«, »Sisko« és egyéb kávéházak előtt már söröztek a németek. Itt, a város középpontjában, általában más képe volt Beográdnak. Szünetnélkül robogtak a gépkocsik, az üzletek nyitva voltak — egynémelyikben élelmiszert is árultak — és az Alekszandrován ásókkal és kapákkal lassan haladt egy embercsoport.

— Azt beszélik, hogy a németek jól fizetik a munkát — jutott eszébe Joskának. — Talán minket is ezért hívnak — gondolta, üres zsebeit rázogatva és még jobban sietett.

Az Alekszandrován utolérte a gazdag Arueti nagybácsit, de mint rendesen, most sem mert neki köszönni. Ezúttal gyalog ment az öreg, lassan, botra támaszkodva. Rettentően meleg nyári nap volt, mégis szőrmegalléros télikabát volt rajta és kalapját mélyen behúzta borotválatlan, örökké mogorva arcába, mely mindég azt a benyomást keltette mintha félhangon saját magát korholná. Két fia kísérte, szintén kereskedők, mint ő. Az egyik kicsi, púpos, a másik az apja hasonmása, erősen hajlott, húsos orral és puffadt, vizenyős orcákkal. A Szkupstina előtt még akadt egy pár kíváncsi, aki a járdáról nézte őket, de a Márkus-templomon túl már üres volt az utca. Csak néhány sisakos katona sétált és a sárga szalagokkal megjelölt emberek haladtak bizonytalan lépésekkel, lehajtott fővel a Tas-Majdan felé.

Itt, a bánya előtti homokos térségen már nagy sokaság gyűlt össze. Az ismerősök kis csoportokba verődve beszélgettek, de csak félhangon; nem jelentett mást hangjuk mint egyöntetű lépéseket a homokon és meg-határozatlan mormogást, mely mintha a régi bányából jönne.

Az Arueti kereskedők Joskicával egyszerre érkeztek a Tas-Majdanra és leültek a baloldalon felhalmozott gerendákra, középen az öreggel. A kereskedők sokan voltak, részben öregek, akik sötét ünneplőruhákban álltak vagy ültek, egyformán kifejezéstelen szemekkel meredtek a távolba, bibliai nyugalommal belletörődve sorsukba, de az ujjak mégis nyugtalanul téndesték az ősz szakállakat vagy a kabát gombjaival bajlódtak, mint az olvasó gyöngyszemeivel. Fiaik és unokáik, a fiatalabb kereskedők, el-eltávoztak, élénk beszélgetéssel a tömeg közé vegyül-

tek, hogy szerényen és tiszteletteljesen ismét visszatérjenek az öregekhez beszámolni a hallottakról vagy hogylétük iránt érdeklődni, hogy nem cserélnének-e egy árnyékosabb helyel.

Bizonyos idő mulva kemény német szavak hangzottak föl és a tömegben mozgolódás támadt. Joskica még mindég Arueti közelében állt, reménykedve, hogy talán az öreg mégis csak észreveszi és magához hívja. Hallotta, mikor Arueti púpos ma apjához visszamenve közölte vele, hogy a kereskedők a harmadik, az utolsó sorban fognak állni, így ülve maradhat mögöttük és csak szükség esetén kell fölállnia. — Az első sorban a hivatalnokok lesznek, a másodikban a munkások — tette hozzá és már el is helyezkedett a harmadik sorban.

Joskica előrement. Ő itt a nyomdász apját helyettesítette, ő maga pedig már harmadik éve »hivatalnoknak tanult«; határozatlanságában hogy hova álljon, egyszerre szemtől-szembe találta magát a katonákkal, akik »kész«-re tartották puskáikat és meglepetten és zavarodottan megállt előttük. Valaki megragadta karját és visszarántotta, hogy majdnem elesett. Így bekerült az első sorba és előtte mint a vihar tomboltak a katonák és a tisztek, akik karddal és puskatussal zavarták azokat akiknek még nem sikerült sorakozniok. Joskica ránézett jobboldali szomszédjára, aki még mindég kezénfogva tartotta. Magas férfi volt, arcából nem lehetett sokat látni, csak aranyszőke haját halántékain és a szemüveg csillogását. Új szürke ruha volt rajta, furcsán kidüllesztette mellét és izzadt keze Joskica ujjaival babrált. Itt az első sorban, közvetlenül a katonák sorfala előtt, kiknek szuronyai úgy meredtek feléjük mint kereszteződő szögesdrótok, némaság uralkodott és más hangulat mint hátul, a csevegő kereskedőknél és Joskicának jólesett ennek a kéznek érintése.

— Munkára visznek minket? — kérdezte Joskica halkan és meghúzta a férfi karját.

Ez feléje fordult, lehajtotta fejét és Joskica most látta világoskék szemeit, piros orcáit és remegő orrcimpáit.

— Igen, visznek — felelt és megszorította a fiú kezét.

— Vajjon fizetnek-e a munkáért? — kérdezte Josko.

— Fizetnek fiam, jól fizetnek. —

— Talán nem visznek valamennyiünket, sokan vagyunk. — Josko bizonyosságot szeretett volna.

— Halkabban, — figyelmeztette a férfi — látod, nem visznek mindenkit, csak minden tizedikre kerül sor — és megint elhallgatott, maga elé nézett, egyenesen állva, kidüllesztett mellel mint egy katona.

Josko előrehajolt és balra nézett. Hosszasan elnyult az emberek sorfala, kiknek csak mellét, lábait és a világos, egyformátlan, elmosódó arcokat láthatta. Néhány katona és két tiszt végigjárta a sort. A tisztek megérintették kardjukkal az emberek mellét. Számoltak és egyesek kiléptek a sorból és kisebb sorban álltak föl a katonák mellé.

Josko csodálkozott, hogy miért számolnak és miért nem válogatják az embereket erejük szerint, de eltökélte magában: ezt az alkalmat nem mulasztja el. Hiszen ma reggel a nagybácsi is mondta, ő már férfi, elérte azt, amire anyja már régóta neveli és ezekben a nehéz időkben szükséges, hogy ő is valami kereset után nézzen.

A tisztek és katonák tovább és tovább mentek. A sorból emberek léptek ki és ujból fölsorakoztak. A kéz, amely Joskica kezét fogta, izzadt és reszketett és a nagy csöndben hallani lehetett a tiszt hangját, amint német nyelven számol. Joskica is megpróbálta kiszámolni, vajjon őreá is esik-e a kocka, de mindig új és új emberek váltak ki a sorból és összezavarták számítását. A tiszt már közeledett és ő izzadva és remegve

az izgalomtól még mindig számolt, vajjon nyolcadik, kilencedik vagy tizedik lesz-e. Ekkor, gondolatnál gyorsabban, megvillant a kard pengéje arca előtt. — Zehne — hallotta Joskica és úgy tetszett neki, hogy a kard hegye a tőle jobbra álló emberre mutatott.

— Ez bizonyosan nem szívesen megy munkára — gondolta és gyorsan kiugrott a sorból, mielőtt a mellette álló visszatarthatta volna. A háta mögött mégis érezte, hogy a férfi megfordul, előrehajlik és kinyujtja kezét, hogy visszahúzza őt, de a levegoben megvillant a kard és rácsapott valami puhára.

— Zurück! — hallotta a parancsot és a megütött ember elfojtott jajszavát.

Joskica már az elkülönített emberek sorában állt. Rögtön balra, a barlang felé vezényelték őket. Itt hűvös volt, fecskék röpködtek és magasan fönn a sziklákon galambok búgtak és párzottak. Joskicának eszébe jutott, hogy tavaly vadászni akart rájuk társaival. Elgondolkozva, dőlt a sziklára és ott mindjárt agyon is lőtték gépfegyverrel, mielőtt sikerült volna megértenie, hogy tulajdonképpen mi történik itt.

Fordította: *Perovics Elma*

»A Kommunista Párt mindenkor szem előtt tartja, hogy a szocialista építés lehetetlen a falusi tőkés elemek felszámolása nélkül és úgy véli, hogy a dolgozó nép államának továbbra is az a feladata, hogy a dolgozó parasztság széles rétegeinek tevékeny támogatására támaszkodva, kizsákmányoló tevékenységükben korlátozza a falusi tőkés elemeket, falusi gazdagokat és megtöri ellenállásukat a dolgozó nép államának intézkedéseivel szemben, amelyek arra irányulnak, hogy általában erősítsék a népgazdaság szocialista szektorának állásait, de különösen a falun.« (A JKP programja)

MARIN FRANICSEVICS:

ELSŐ VERSEIM KÖZÖTT LAPOZVA

I.

írtam rég szonettet, írtam madrigált is,
s most sárga lapokról a port leporolva,
olvasok disztichont, kvartinát, — zilált kis
csengésük mintha még ujjamban dobolna.

és csodálkozom a naív busongáson,
szótlan epedésen. De a nagy napokat,
kemény fényűeket is mögöttük látom,
ragadó álmokat, világ-viharokat.

Tőrnek és kötélnek véradó napjait,
mikor lázadás forrt minden tető alatt,
s növő és tisztuló tudatnak szomja vitt,
s harcok rítak véres, nagy életrajzokat.

a napokat, melyek értelemmel értek,
s, mikor városhoz ér, katona-örömmel
ösvények elfogytán; lázával a vérnek,
álmokkal a földről, melyet hajnal önt el.

Átkok mormogjanak mindenre, mi éjjel,
börtönre, bitóra — mormogjanak átkok,
vagy zúgjanak dühük minden tüdejével,
vadak fogaira, mik kínodba szántók?

Kinek segítenek ily sötétben, pajtás,
vagy testvér, akármi, átkok s néma öklök,
kinek segít, mondd csak, verset rímbe haitás,
mikor szó sem elég, s ránk iszony könyöklött.

Mondtam: énekeid ne hányd ingyen, így, el,
tudhatod, hogy minden gyümölcs hőtől érik.
Tűzeső napokban, vörös-izzó szívvel
jutsz el mélységes nagy szavak melegéig.

Nosza, lobogtasd meg (és kezed lobogjon).
A bűnre legalább kiáltsd gyűlöleted.
Mind. Egy lélekzetre. Hogy világra szokjon,
aki naptól árnyat vakságban keresett.

Talán messze van még az a szó, aki mer,
ki tudja, a hegyen mikor gyúl a rőzse. —
dalaid vigyék, kik a hajnalt érik el,
a vers nem csicsergés, kötve, kergetőzve,

nem tarka játéka ritmusnak rimekkel,
cikázó, csapkodó fecske lenge szárnya.
Benne szív dobogjon, benne nőjjön ember,
benne dagadjon az életvizek árja.

II.

Tanulj, mondtam magamnak. Kín nélkül mi az ének?
Madárfütty, rigótrilla, szén kába és mulékony.
S én pillát sorompózva vágyam tágult szemének
bölcs könyvekbe fűtöttem forróság-maradékom.

Sok lapot átlapoztam, nem álmodtam sok álmot
láncos napokról választ keresve és erősebb
és mérgezőbb szavakat mérvén és kutatván, hogy
meglátva mondhassak bút, embert, s sikoly-nyeső seb

legyen a dobogása versemnek, a szív szökése.
S a mozdulat és mondat boldog, adó értelmét
reméltem a lirának oltárán, hogy egész-e
nagy mesterek dala, s hogy betölt-e szívet, elmét?

Hej, költők, társaim, ti halom papír fölött!
Mondjátok, milyen úton hív bennünket a holnap
és hogy kerüljünk örvényt örvény után törött
kormánnyal, s hogy ragyogjunk, ha csillagok lehullnak.

És ők, ők a modernek, frázisok hajlongól,
kimért hangok és álmok nemes szó-műves céhe,
magas fényű pleádok, vázák elfoglalói,
a tiszta lantú bárdok, nemzetek büszkesége —

vesztett utakról szólnak, melyeknek vége nincsen,
a költő erejéről: az örök fájdalomról,
s hogy játék csak az ének. S kivüle próza minden,
köznapi poros téma, mit pór tesz, érez, gondol.

Pókhálót fonnak s hívnak: nálunk a tiszta rím, a
finom fonat. Tanulj. S ha nem tudod meg, hogy Kina
miként harcol s Franko átkán hispán szíveknek
hogy gázol; díszét látod a régi műhelyeknek.

E gonosz beszéd, hamis ére hazug kongása,
az éltető szavakból ily iszonyú ruina
belémvájt, mint a fájás. Dühnek gyújtott a láza.
Nekem a dal szíveknek bizdítója és írja;

Rólunk akarok verset. Mert íme látva hallom,
hogy súlyos csendőr-csökök bordáinkon dobolnak.
Csizmák-tiporva, véres földre figyelve hajlón
ismert meséket jegyzek: rabról szólnak raboknak.

Tudom: őrzi Októbert s a nagy Lenin szavát a
világ s a bolsevikok acél-hatalmas törzse.
S szívekből századokba emel a kremlyi bástya.
Sztálin. Hogy roppant hangod az ür-közönyt betöltse.

És tudom: már hazámban erős folyók sodornak.
S a csatatérre nőnek lázadás-terhes fái
a szabadságnak. Öklök rügyéből bú' a holnap,
s a nép megy napra, rétre, kivárt tavaszt kiáltni.

Te meg, ha igaz szóval építőt énekelnél,
vezetőid legyenek Szilvije s Majakovszki.
De várj, a föld-tömlöcből, mielőtt tovább mennél,
sebekkel vér-lepettek: — a harcosokat hozd ki.

Hányd el Moderna rongyát; repülni nem birsz tőle.
s a dac- s átok-kiáltó szó dísztelen s szegény bár,
ha lánggal felpirosló s igazság nyög belőle,
nagyobb lesz aratásod, mint mit vető remény vár.

És most e füzeteket lapozva, — gyermek-lágyak, —
régen megálmodottak peremén elmerengek
s tudom: sivatagokra az utak nem sivárak,
külvárosra nem görbék s köves hegy-meredeknek.

mert tele van élet, mint felhő zivatarral,
lökő meréssel, s többel, ha piroslik a hajnal.
S kik majd a végszót mondják, dicsőség a nagyokra,
az emberről, ki felnőtt nagyobbra, még nagyobbra.

III.

Fehér papír-ponyvára a strófák sorakoznak,
épp-hogy bogyónyi szöllő korán tépett gerezdje.
Törékeny zöld, örömnek felírata s kínoknak,
virágzás előtt milyen ügyetlen kéz szedett le?

Hallod, léptek az éjben, a szív fojtott verése.
Az ember szárnya nő és ezer fejjel kalászos,
de hol a tűz-szavaknak hegyes és vörös kése,
kolónák dobogása, emberhang érce, lázas?

Vagy váratlan jelennek napok — réglátott képek,
a régi-régi forrás ifjú léttel csobog fel,
a fenyők megzizegnek s az éj elring a részeg
tücskök cirpes jajával, s mély, titkos énekekkel.

Ilyenkor gyöngyszemekből könnyű füzért csinálnál,
s partról sirály-vitorlák kék lebegését néznéd.

sikló könnyű hajókat, kecsesebben cicáknál,
s mákot dalolnál, földet, s ifjú törzsek növését.

És minden éjjel mintha vihar keverne csendet,
és rázná, hajlogatná falát kunyhó-szivemnek.
De korbáccsal s doronggal nem dönthető a zászló,
s a lázadás fáklyája új szikrákkal virágzó.

Ropognak strófa-szikrák fehér papiros-éjben,
vagy lusta madár-rajként úsznak a láthatáron,
sápadnak, kialusznak komoly hegyek ölében,
mint csillagok, a strófák, zöld mag száraz kocsányon.

IV.

Pedig mi azt akartuk, hogy szárny legyen az ének,
nagy utakra kész, nagy, merész felrepülésre.
Hangjai Amurtól a Nilusig zengenének,
harcosok szava lenne, buzdítva és igézve.

Oh, hogy szerettük volna dalunkat nyílnak látni
a felvont ujjból — szivből kilőve: egyenesnek,
S élesnek. Osztályharcban hogy legyen napvilágnyi,
Rajz, mit a várta-véső termés-kőbe bemetszett.

Hogy galambok lennének a versben mind a rímek,
ragyogó csepp a kelő nap víg üdvözletére,
és köszönni megszorított marok. Halkabb-keményebb,
de mindig biztos léptek. Kacagás-e vagy vér-e?...

És mikor reggelenként élet-szavakra vágytunk,
neked suttogtunk akkor — ma tenni büszke sólyom —
holnapi s mindig munkás, elvünk, merésünk, társunk,
új forgás tervezője a kifáradt bolygókon.

És amikor esküdtünk, kard éle volt az eskünk,
megülepedett eszmék hegysége tört, gyüremlett.
S mikor rombolni kellett, vén bálványoknak estünk,
romboltunk »isten-törvényt« és farkas csorda-rendet.

S gyümölcshozó viharnak akartuk mi a verset,
mely roppant hullámokkal a végső harcba zúdul,
fegyver, pajzs, izom, szó· harsog, véd, vagdal, kerget,
és rímeket csattogtat szabadság-lobogókul.

Oh hogy szerettük volna, hogy szárny legyen az ének,
nagy utakra kész, nagy merész felrepülésre.
Hangjai Amurtól a Nilusig zengenének,
harcosok szava lenne, buzdítva és igézve.

V.

Maradó szavakat mondani ügyetlen
voltam, vers-palettám szűkös a színekben.

Maradok adósa szivemnek s hazámnak,
a napos csúcsoknak, embernek, madárnak.

Sápadt soraimban csak rit'án ragyog fel
pár piros poánta, vér-buzgó, hatékony.
lázadásban, vágyban nem magzik az ember,
még az eleven, jó szem is porladékony.

Maradok adósa a kerti kapásnak,
ércfejtő bányásznak, evező halásznak,
minden öszvér-ösvényt megjárt gyalogosnak.
Széket pihenőnek. Mélynek és magosnak.

Fényadó harcosnak, tudomány-vetőnek,
és Horvátországnak, akkor láncravertnek,
s az útnak s a vándor, vén átalvetőnek,
szoruló ökölnek, és szülőföldemnek.

Este csata előtt nem tőröm hegyeztem,
napom nem hajósok vágya telítette,
nem csiholtam éles, kemény kőből versem,
mely népeket harcba, győzésig vezetne.

De amit megmondtam, világosan mondtam,
híven feltárva az újat s nem remegve,
s ezért van egynéhány szikra tán dalomban,
mely életet nyujt pár szomjas lélegzetre.

S ha még valamikor szó talál a számra,
s faragatlan versem megpiroslik néha
életes nedvektől, hű képekbe zárva
utunkat és lázunk, s mond igaz mesét a

nagy élet-üllőről, ha csak dadogva is,
a botok, börtönök, korbács napjairól,
s hogyha lehet visszhang halk bár, de nem hamis,
és a homokzsákból pár gyöngyöt is kiszór.

s ha vágyat bizonyít, ha ihletet illet,
nem hiába tombolt puszta vihar rajtam,
lámpával hazudva hajnalt szemeimnek,
nem hiába áztam forró zivatarban,

valóság-esőben, világ-rohanatban,
amit sose birtam élő szóval élni,
ismeretlen ritmust dobolva, mit tudtam,
és mégsem sikerült kvartinákba mérni.

S most, hogy olvasom ez esetlen szavakat,
tudom, nem kőmesgyék század-ütközetben,
de hennük távolról vers fölött, vágy alatt
mégis élet zokog, hit az emberekben.

Fordította: *Ács Károly*

A NÉMET BÉKE

Irta: Pálics Miklós

A nemzetközi politikai élet legfontosabb kérdése a jelen pillanatban Németország, a német békeszerződés.

Mi lesz Németországgal? Ezt kérdik a német dolgozók és ezt kérdezik a fasiszták háborújának áldozatává lett népek.

Meg kell akadályozni a német támadó szellem feléledését, a német hadigépezet újjáépítését! Ezt követeli azoknak az emléke, akik a hitleri imperialista erőszak elleni harcban életüket áldozták, ezt követelik az életbenmaradottak, akik építik, amit a fasiszta rablók lerombolták, akik *építik jobb életüket és békét akarnak* — a Szovjet Szövetség és a népi demokratikus országok, ezt a követelést fejezte ki a kilenc külügyminiszter varsói értekezlete és ehhez csatlakoznak a tőkés Francia- és Olaszország, Anglia, Belgium, Hollandia, Amerika — a világ dolgozói is. Ellentétben a tőkés országok uralkodó köreivel, amelyek nagyobb profitra vágynak, nem akarnak lemondani a zsíros hadinyereségekről és mindenekelőtt reszketnek népük feleszmélésétől, magáratalálásától.

Két világháború indult el eddig Németországból. Németország szomszédnépei — és nemcsak szomszédnépei — két ízben ismerték meg a német megszállókat. *Elég volt!*

Ezért áll ma a német béke, Németország demokratizálásának, demilitarizálásának és nácitlanításának kérdése a nemzetközi élet *homlokterében.* Ezért függ ma össze a nemzetközi politikai élet minden megnyilvánulása a német kérdés rendezésének *mikéntjével.*

Mi szavatolhatja, hogy nem újul meg ismét a német támadás?

A német, angol és a többi u. n. jobboldali szociáldemokraták, egykori profitjaik legalább egy részének biztosítását az amerikai fegyverektől remélő német nagytőkések, az u. n. nyugati sajtó és a nyugati kormánykörök azt hirdetik, hogy ez a kérdés végtelenül egyszerű. A német nép túlnyomó többsége — mondják — békeszerető és 1914-ben csak II. Vilmos, 1939-ben pedig csak Hitler kalandvágya és hatalomhajhászása sodorta a háborúba. A két vesztett háború alapos lecke volt és most nem kell mást tenni, mint leszerelni a hadsereget és világnézetileg »átnevelni« a németeket. Ezzel minden megoldást nyer és a világ egyszersmindenkorra megszabadul a német imperializmus lidércnyomásától.

Így tüntetik fel a kérdést és annak megoldását azok, akiknek érdekük a dolgozó emberiség tudatának elkódosítése. Azok, akiknek érdekük úgy beállítani a dolgok menetét, hogy azok alakulása egyik vagy másik államférfiú jóságától vagy gonoszságától, harcvágytától vagy békeszeretetétől függ. Azok, akik azt mondják, hogy kizárólag Hitler oka a háborúnak és ha történetesen nem ő lett volna 1939-ben Németország élén, hanem valamelyik másik politikus, mondjuk a mostanában annyit emlegetett Brünning, nem került volna sor a második világháborúra.

Valóban így van ez? Természetesen nem. A német agresszió nem volt egyetlen ember vagy egy kis csoport műve, nem volt véletlen — mint ahogy

a történelemben nincsenek véletlenek. Hitlert és gonosztevő bandáját — jól tudjuk — a német finánctőkés állították Németország élére és tudjuk, hogy ezek mögött társult nemzetközi — főkép amerikai — monopolisták álltak, és tudjuk azt is, hogy a német monopolok egybeforrtak ezekkel a monopolokkal és ennek folytán nagy befolyással rendelkeztek az angol és amerikai gazdasági és politikai életben.

A német imperializmus különös vadságát és mohóságát, amely a többi imperialista államokét felülmúlta, Varga Jenő azzal magyarázza, hogy az az adott történelmi fejlődésben gyökerezik. Egyrészt a német tőkés fejlődés később vette kezdetét, másrészt a monopolista elemek különös erővel fejlődtek. Ezt éppen a többi fejlettebb tőkés államokkal való verseny váltotta ki. Mindehhez hozzá kell adnunk a hagyományos porosz katonai szellemet, amelyet a hűbéri nagybirtok termelt ki.

Ha valamely jelenség megismétlődését kikerülni akarjuk, valamit megszüntetni akarunk, alapos munkát csak akkor végezhetünk, ha megsemmisítjük a kiváltó okokat, a jelenség *gazdasági és társadalmi talaját* és csak ezután látnunk hozzá — a siker reményében — az örökség átalakításához.

Amíg a német nehézipar tőkések kezében van, amíg Németországban a nagytőke és nagybirtok uralkodik, addig ez a talaj — Lenin szavaival élve — napról-napra, óráról-órára mind szélesebb alapon kitermeli a világ eddig legvadabbnak és legmohóbbnak ismert imperializmusát és a német nép soraiban ennek az imperializmusnak a hagyományosan engedelmes és fegyelmezett hadseregét. Ehhez még hozzá kell füznünk, hogy *az imperializmus a világháborúk melegágya* és a közélet mind nagyobb méretű militarizálása ugyanolyan szükségszerű velejárója a tőkés rend végső fejlődési szakaszának, mint a tőkekivitel, a harc a világ ujrafelosztásáért a nemzetközi monopolok és az őket képviselő nagyhatalmak között.

»*A militarizmus áthatja az egész közéletet. Az imperializmus a nagyhatalmak elkeseredett harca a világ felosztásáért és újból felosztásáért. És ennek az egész világ militarizálásához kell vezetnie.*« (Lenin: Összes művei XIX. kötet, 328 old. oroszul).

★

A második világháború hadviselő nagyhatalmainak háborús céljaiból ered a német béke megalkotásában követett irányvonalunk és a megszállási övezetekben vezetett politikájuk.

Az amerikai monopolisták terjeszkedni akartak, megszabadulni vetélytársaktól, ma ismét terjeszkedni akarnak és új háborúra készülnek. Az imperializmus természete, hogy állandóan ujabb területek — piacok és nyersanyag források — meghódítására törekedik, miközben célja nemcsak a maga gazdagságának gyarapítása, hanem a versenytársak uralmi helyzetének gyengítése, alávetése is.

Németország az amerikai nagytőkések számításában többféle tényezőként szerepel. Elsősorban *gazdaságilag* akarják felhasználni európai helyzetük erősítésére a többi tőkés államokkal szemben. Másodszor *katonai felvonuló terület és ugródeszka,* végül — de nem utolsósorban — az a szándékuk, hogy a német népet *zsoldosként* felhasználják a Szovjet Szövetség és a demokratikus népek elleni háborúban. Mindez a béke és nemzetközi biztonság ellen irányul és a megvalósítás eszközei csakis e r ő s z a k o s a k lehetnek.

A demokratikus államok élükön a Szovjet Szövetséggel a fasizmus ellen harcoltak a felszabadulásért és ma békét akarnak, mert építeni akarnak és nem rombolni, és ehhez elsősorban béke szükséges. Békét akarnak, mert mindenek hódító szándékaik. Békét akarnak, mert az imperialista lánc kettészakításából születtek, abban a harcban, amely a hódítók ellen a békéért folyt. Ennek ékesen beszélő bizonyítéka a Szovjet Szövetség nemzetközi politikája,

amely minden körülmények között a békéért — az *építés, a demokrácia békéjéért* — harcolt. Ennek a politikának eszközei csakis a nemzetek együttműködésén alapulhatnak, csakis b é k é s e k lehetnek.

És ezért látjuk a két ellentétes képet Németország szovjet és imperialista megszállási övezetében.

A szovjet övezetben végbement a nagyüzemek és bankok államosítása és ezzel *megszűnt a nagytőke befolyása* a közéletre. Ezzel párhuzamosan leszerelték, ill. megsemmisítették a hadiüzemeket és ezzel *megsemmisítették a német imperializmus fegyverkezésének közvetlen műszaki alapját.* Végül végrehajtották a földosztást és ezzel *megsemmisült a porosz katonai szellem gazdasági alapja* — a földesúri nagybirtok. Ez Németország demokratizálásának e g y e d ü l i biztos útja és alapja. Csakis az ilyen Németországban nem jöhet olyan kormány hatalomra, amely a monopolistákat és a hűbéri nagybirtokokat szolgálja és csakis ilyen körülmények között hajtható végre a német nép demokratikus átnevelése. Mert »*nem az emberek tudata határozza meg létüket, hanem megfordítva: társadalmi létük határozza meg tudatukat.*« (Marx).

Az imperialista megszállási övezetekben mindennek nyomát se találjuk. A gyárak és bankok *megmaradtak magánkézen.* Az egyedüli változás csak az, hogy az amerikai tőke mindenütt parancsnokló helyre került. *A háborús célokat szolgáló üzemek tovább dolgoznak.* (A ludwigshafeni robbanás intő figyelmeztetés volt). A *földreform* csak *igéret* maradt. Végrehajtható-e ilyen körülmények között Németország demokratizálása? Hihető-e józan ésszel, hogy amíg a német gazdasági élet élén olyanok állanak, mint *Huggenberg* — Hitler első gazdasági minisztere, a »Vereinigte Stahlwerke« koncern elnöke — *ma az ujjáépülő acélipar egyik vezetője,* továbbá Abs, — Hitler idején a Német Nemzeti Bank elnöke — *ma az angol övezet legfőbb pénzügyi tanácsnoka; Dr. Pensgens* — a nemzetközi acéltröszt egyik alapítója, Hitler »Hadiipari Hivatalának vezetője — *ma az angol övezet katonai közigazgatásának gazdasági osztályát vezeti; Dr. Rasch* — a német acélcső-tröszt igazgatója — *ma Bizonia egyik gazdasági minisztere; Pferdemenges* — Németország leggazdagabb embere, Hitler bankárja — *ma Bizonia gazdasági tanácsának tagja* és még sok száz volt nagytőkés, akik Hitlert hatalomra segítették és hatalmon tartották. Ezek a volt nácik és a pángermanizmus apostolai ma az angol-amerikai katonai kormányzat árnyékában újra régi mesterségüket űzik.

Az ilyen politika természetesen egyrészt kizárja Németország nyugati övezeteinek demokratizálását, másrészt az *új agresszió* veszedelmét táplálja.

Ismernünk kell a dolgok hátterét, a mozgató és tápláló erőket, hogy megérthessük azt, hogy ha ma az imperialisták Németországról tárgyalnak, mindannyiunk legnagyobb kincse — *a béke* — forog kockán, mert csak így tudjuk megérteni és értékelni a Szovjet Szövetség álláspontját ebben a kérdésben és a németországi szovjet megszálló hatóságok legutóbbi időben foganatosított intézkedéseit.

A tőkés kormányok minden tudományának egy nevezője van — az *erőszak.* Ma már világos mindenki előtt, hogy a nyugati hatalmak nem akarnak határt szabni Németország katonai megszállásának, mert tudják, hogy erőik kivonása után nem lenne kétséges az általuk sanyargatott német dolgozók döntése, amely megfosztaná őket a Nyugatnémetország feletti uralomtól és módot adna a német népnek, hogy szomszédai példáját követve végleg lerázza magáról az imperialista jármot.

De a német kérdés többre is figyelmeztet.

A két világháború közötti események azt tanúsítják, hogy a támadó feletti győzelem és a tartós béke biztosításának alapvető feltétele a világ demokratikus erőinek állhatatos harca az imperialista reakció és a háborús

gyujtogatók ellen. A német kérdés nem egy földrajzi terület ilyen vagy olyan módon való berendezésének kérdése. Nem csak — és a világ dolgozói számára egyáltalán nem — arról van szó, hogy Németország milyen háborús kártérítést fizet — bár ez a kérdés is fontos. A *világbékéről* van szó! A demokratikus Németország, ahol leszámoltak a háborús bűnösökkel és megsemmisítették a terjeszkedési politikát szitó finánctőke gazdasági állásait, ahol végbement a földreform, ez a Németország fontos pillére lehet az európai és nemzetközi békének, erős és hasznos tagja a béke táborának. Míg az a Németország, amelynek körvonalait a nyugati övezetekben látjuk kialakulni, ellensége mindenekelőtt a német népnek, ellenségei szomszédainak és mind földrajzi helyzeténél, mind gazdasági erejénél fogva melegágya az imperialista politika eszközeinek és állandó fenyegetése a béklének.

Ezért kiséri szorgos figyelemmel a világ demokratikus közvéleménye a Németországgal kapcsolatos fejleményeket. Ezért örültünk 1946 decemberében, amikor Moszkvában a nagyhatalmak megegyeztek a német békeszerződés elkészítésének szükségében. Ezért okozott nyugtalanságot, hogy az imperialisták félbeszakították 1947 decemberben a londoni külügyminiszteri értekezletet és nyugtalanított mindaz, ami ezt részükről követte. *(Bizonia megalakítása, előkészületek egy nyugatnémet kormány megalakítására, külön alkotmányra, Németország feldarabolásának beékkelyezésére, nyugatnémet márka bevezetésére, stb.)*

Ma már maguk az imperialisták is belátták, hogy erőszakos politikájuk nem vezetett eredményre.

Ez a politika rossz volt, mert népellenes célokat követett, rossz volt az alapja és ezért ingadozott és sem fondorlataikat, sem gyengeségüket nem tudták álcázni.

Az imperialisták, mint ismeretes, a londoni értekezlet félbeszakítása után fokozott erővel hozzáláttak a külön Nyugatnémetország megteremtéséhez. Hogy még mélyebbé tegyék a szakadékot a szovjet és az imperialista megszállási övezetek között és egyuttal zavart keltsenek a szovjet övezetben, pénzreformot hajtottak végre. Ez elégedetlenséget keltett és ellenállást váltott ki a német dolgozók soraiban. Erre külön fegyveres alakulatok szervezésével feleltek. Mint mondták »*az üzemek belső rendjének biztosítása érdekében.*« Ezek emberanyagát a volt SS legények között verbuválták. Hogy intézkedéseiknek némileg törvényes látszatot adjanak egy u. n. »megszállási szabályzat«-ot hoztak, amely minden tényleges hatalmat a katonai kormányzó kezébe helyez. Ez a szabályzat tényleges gyarmati állapotokat honosítana meg és egyes — egyébként kétségbevonhatatlan — angol-amerikai barát német politikusok is tiltakoztak ellene, Schumacherrel, a német jobboldali szociáldemokraták vezetőjével, Hitler egykori fizetett ügynökével ellentétben, aki mindenre áldását adta. Azután kitört a berlini válság. Az imperialista sajtó *nyiltan háborúval fenyegetőzött,* az amerikai szoldateszka nap mint nap *ujabb kihívásokhoz folyamodott.* Azt remélték, hogy a szovjet kormány elveszti idegeit, biztos itélőképességét, megijed a fenyegetésektől és rááll egy általuk tervezett, aljas imperialista alkura. Az egész világ csodálta a Szovjet Szövetség magabiztos nyugalmát és csodálta hidegvérű, erőteljes intézkedéseit, amelyekkel útját állta a nyugati övezetekben uralkodó gazdasági zürzavar betörésének.

Az imperialisták erőszakos fenyegetései nem vezettek eredményre. Bebizonyult, hogy a szovjet emberek erős idegzetűek és jobban ismerik a helyzetet és a fejlődés törvényeit az imperialistáknál. Bebizonyult, hogy a tőkés országok tömegei — akiket urak rendszerint számításon kívül felejtenek — elvetik az erőszakot, mint a nemzetközi kérdések megoldásának eszközét és ma-

gukénak vallják Sztalin bölcs politikáját, amelynek mindenkori *célja a béke és alapja a dolgozók akarata.*

1943 november 6-án Sztalin a következőkép határozta meg a háború utáni európai politika céljait:

»*Feladatunk az, hogy szövetségeseinkkel együtt:.... Európában olyan rendet teremtsünk, amely Németország részéről minden ujabb agresszió lehetőségét teljesen kizárja; a németek által elpusztított gazdaság és kultúra helyreállítása céljából az európai népek kölcsönös bizalmon és kölcsönös segítségen alapuló, tartós gazdasági, politikai és kulturális együttműködését megteremtsük.*« (Sztalin: A Szovjet Szövetség nagy honvédelmi háborújáról, 154 old. Szikra kiadás, 1945).

A Szovjet Szövetség nem tért le egy jottányit sem erről az utról. Az amerikai uralkodó körök által indított »hideg háború«-ban Sztalin, Sztalin lángelméje és kitartása győzött. Másrészt az amerikai tömegek egyre inkább látják, hogy vezetőik eltértek a roosevelti politikától és egyre inkább érzik, hogy ez új vérontást készít elő. Ez a »hangulat változás« veszedelmes a monopolistákra nézve a közelgő elnökválasztásokkal kapcsolatban, mert azon most már nem csak a hagyományos két párt »küzd« egymással, hanem Wallace pártja is résztvesz. Az egész világon erősödött a tömegek küzdelme és az *imperializmus tömegalapja összébb szűkült.*

Mindezen körülmények — de elsősorban — a Szovjet Szövetség és a demokratikus országok *ereje* kényszerítette őket arra, amiről előbb hallani sem akartak — hogy elmenjenek Moszkvába tárgyalni. Még nem tudjuk, hogy ezek a tárgyalások milyen eredménnyel végződnek. De a tény, hogy az imperialisták kénytelenek voltak *kopogni* a tavaly oly nagy dérrel becsapott ajtón, ez a tény a Szovjet Szövetség, a demokratikus országok és a világ demokratikus erőinek hatalmas és nagyjelentőségű győzelme a háborús uszítók felett. Ismételten bebizonyult, hogy igenis lehet visszavonulásra kényszeríteni az imperialistákat.

»*A béke pártján álló erők annyira jelentősek és hatalmasak, hogy ha ezek az erők a béke védelmében szilárdak és kemények lesznek, ha állhatatosak és hajthatatlanok maradnak, akkor a támadók tervei teljes kudarcot vallanak.*« (A kilenc kommunista párt nyilatkozata a nemzetközi helyzetről).

Mondottuk, ma még keveset tudunk a tárgyalásokról. Egy azonban bizonyos: a Szovjet Szövetség részvétele biztosíték a világ dolgozói számára, hogy nem kerülhet sor kupeckedésre a béke ügyével!

A béke táborának ellentámadása ezen a fronton is minden körülmények között győzedelmeskedik, mert a béke erői hatalmasak és mert Sztalin áll azok élén, Sztalin, aki mindenkinél tisztábban látja mindég a nemzetközi helyzetet és ezért diadalmaskodik minden csatájában és mindenkor biztosan vezeti a világ dolgozóinak küzdelmét a kitűzött célok megvalósítása felé.

»*Az imperializmus a tőkés rendszer fejlődésének olyan szakasza, amelyet a monopolok és a finánctőke uralma, a tőkekivitel elsőbbsége az árukivitel felett, a világ felosztása a nemzetközi tőkés monopolok között és a legnagyobb tőkés államoknak a világ új területi felosztásáért vivott egymásközti harca jellemez.*« (A JKP programja)

SZÉLJEGYZETEK

Irta: Hajdu Vilmos

Töretlen a demokratikus országok nemzetközi politikájának egységfrontja — állapították meg keserű szájízzel a béke megrögzött washingtoni, londoni és párisi ellenségei, akik azt remélték, hogy a Tájékoztató Iroda ismeretes határozata és a vele kapcsolatos vádaskodások, amelyeket a népi demokratikus országok sajtója és kormányférfiai emeltek Jugoszlávia és Jugoszlávia vezető emberei ellen, rést nyitnak számukra a béke táborának bástyáin.

Két nemzetközi értekezlet zajlott le augusztusban, amely ország-világ előtt tanúsította ezt. Az egyik a beográdi Duna-értekezlet volt, a másik Jugoszlávia beadványának tárgyalása a Biztonsági Tanácsban a trieszti helyzettel kapcsolatban. Mindkét esetben imperialista részről nem egy kísérlet történt Jugoszláviát szembeállítani a Szovjet Szövetséggel, azonban az imperialista tábor bánatára és a demokratikus tábor örömére eme kísérletek minden esetben erélyes visszautasításba ütköztek mind a jugoszláv, mind a szovjet képviselők részéről.

Hazánk nemzetközi helyzete bonyolult. Ellenségeink mellett még barátaink és szövetségeseink is támadnak. Az a ferde állapot állt elő, hogy a népi demokratikus országok sajtója, amikor elhallgatja népeinek a gazdasági téren kifejtett példátlan erőfeszítéseit és elért sikereit, ugyanakkor állandóan támadja kormányunkat, a JKP vezetőit és ezzel valójában Jugoszlávia ellen hangolja közvéleményét. Ezt a sajtót olvasva azt a képet nyerjük, hogy ma Jugoszlávia a demokrácia első számú közellensége.

Kormányunk jegyzékben tiltakozott Románia és Magyarország kormányánál ez ellen és Jugoszlávia dolgozó népei nevében azt a kívánságát tolmácsolta, hogy vessenek véget »*az emlitett hajszának, amely visszatetszést kelt és ellenállást vált ki a jugoszláv néptömegekben és erősen rontja a két ország népei közötti viszonyt és csupán a népi demokrácia és a szocializmus ellenségeinek válik hasznára.*«

Ilyen körülmények között hatványozottan kidomborodik hazánk töretlen imperialistaellenes állásfoglalása a nemzetközi fórumokon. A lezajlott Duna-értekezleten a szovjet küldöttség után a jugoszláv küldöttség harcolt a legélesebben az imperialista törekvések ellen. Jugoszlávia népei a tények alapján is meggyőződtek, mennyire valótlan az a vád, hogy engedményekkel akarunk politikailag közeledni »nyugat« felé. Amikor megállapítottuk, hogy a maguk szempontjából kellemetlenül csalódtak az imperialisták, kijelenthetjük, hogy kellemesen csalódnak majd azok a barátaink, akik polgári degenerálódásunkról beszélnek, arról, hogy visszafejlődünk polgári állammá és átevezni készülünk az imperialista vizekre. Aki így beszél, nem ismeri a tényeket, nem ismeri a jugoszláv valóságot — Jugoszláviát, a demokratikus és imperialistaellenes tábor véres harcokban megedzett, bátor és kitartó harcosát.

★

A beográdi Duna-értekezlet jogilag is lezárta a nem-dunai államok gyámságának korszakát a dunai népek felett és elismerte a dunai népek önállóságát és szabadságát, hogy sajátjukkal maguk rendelkezzenek.

Az új Duna-egyezmény kiindulópontja — az eddigiektől eltérően, — **hogy**

a dunamenti országok egyenjogúak szuverének és kizárólagos joguk őrtállni a Dunán.

Amikor az új egyezmény leszögezi a kereskedelmi hajózás szabadságát minden nemzet hajója számára és a hajózással kapcsolatban felmerülő kérdések kölcsönös megegyezésen nyugvó elintézését azzal, hogy kimondja: »*A Dunabizottságban csak a dunai államok képviselői foglalnak helyet*«, megszünteti az 1921-es egyezmény igazságtalanságát, amely szerint a Dunabizottságban a nem-dunai államoknak döntő szavuk volt, ami elősegítette a nem-dunai államok gazdasági és politikai behatolását a dunai népek életébe és azok félgyarmati helyzetének további elmélyítését.

Az új egyezmény elsősorban a dunai államok egymásközti gazdasági, kulturális és politikai közeledését és együttműködését szolgálja és elősegíti kapcsolataik fejlesztését a többi országokkal — de az egyenjogúság és szuverenitás kölcsönös tiszteletben tartásával.

Az új egyezmény — az 1921-essel ellentétben — kiveszi a Duna mellékfolyóit és csatornahálózatát a Dunabizottság hatásköréből és ezzel ujólag hangoztatja a dunai államok szuverenitását. Ugyanilyen a szelleme annak a pontnak, amely egyrészt elzárja a nem-dunai államok hadihajói elől a Dunát, másrészt korlátozza a dunai államok hadihajóinak mozgási szabadságát.

Az értekezlet egész idején a résztvevő USA, Anglia és Franciaország képviselői szüntelen harcoltak az egyezmény ama szakaszai ellen, amelyek a dunai államok szuverenitásának és egyenjogúságának elismerését tartalmazzák. Meddő küzdelmet folytattak az u. n. »szerzett jogok« elismeréséért, a múlt feltámasztásáért, amikor az imperialista hatalmak gyámkodtak a Dunán és a dunai népek felett. Miután egyetlen ilyen irányú kísérletük sem sikerült, megkísérelték, hogy a Duna-egyezmény életbelépését az Egyesült Nemzetek többi tagállamainak jóváhagyásától tegyék függővé. Ezenkívül mindent megtettek, hogy — éppen az ő áskálódásaik miatt — a közjogilag mint önálló állam még nem is létező Ausztriát is felvegyék a Dunabizottságba. Ezzel egyrészt jogot akartak biztosítani, hogy Ausztrián keresztül megzavarják a dunai épek együttműködését, másrészt nyomást akartak gyakorolni a Szovjet Szövetségre és Jugoszláviára az osztrák béke tárgyalásainak idején.

A dunamenti országok képviselői élükön Visinszkijjel határozottan visszautasították az imperialisták minden fondorlatát és megvédték szerzett — de vérrel és harccal szerzett — jogakat, önállóságukat és szuverenitásukat. Nem volt szavazógép a dunai államoknak az értekezleten kialakult többsége, hanem az érvek meggyőző ereje, amellyel szemben a nem-dunai államok képviselői harcképteleneknek bizonyultak, mint mindannyiszor, amikor a béke táborának képviselői folytatnak vitát az új háborúra uszítók táborának képviselőivel. Az értekezleten azonban — ellentétben az utóbbi idők legtöbb nemzetközi szóharcával — az igazságnak a többség is segítségére volt, hogy testet öltheszen.

A Duna a dunai népeké és ezen mit se változtat, hogy a nyugati hatalmak képviselői nem írták alá az egyezményt.

Az értekezlet igazat adott Molotovnak, aki 1946-ban a békeszerződések Dunával foglalkozó szakaszaiból beszélve kijelentette: »*Nem szabad kételkednünk, hogy a demokratikus államok — még a legkisebbek is — elegendő példát látnak maguk előtt az életben, hogy felismerjék az igaz útat és pótolják, amit elvesztettek, hogy népeik tartós jólétének biztosítására felújítsák gazdasági segélyforrásaikat.*«

A Duna ma nem az, ami volt száz, vagy huszonöt vagy akár három évvel ezelőtt. Megváltoztak a dunai kis népek is, megváltozott társadalmi berendezésük, életfelfogásuk. Az egykori szolganépek felszabadultak és minden kívülről jövő nyomással szemben, ami szabadságuk ellen irányul egy emberként áll-

nak ki, mert mindannyian a szocializmus építéséhez vezető útat ácsolják. Szabad népek szabad hazája ma a Dunamente és — akár tetszik ez az imperialistáknak és szolgáiknak, akár nem — a Duna, az Olt, a Visztula népei minden nappal közelebb jutnak egymáshoz és — akikről példát vettek — a Volga népeihez, mert a történelem kerekét nem lehet sem megállítani, sem visszafelé forgatni.

★

A francia dolgozó nép harca élén a munkásosztállyal a rövid éltü Marie—Blum—Reynod-kormány lemondásával és az egy hónap előtt megbukott Schuman kormányalakítási kísérletével új állomásához érkezett.

Franciaország gazdasági életét az uralkodó körök Blum áldása mellett teljesen kiszolgáltatták az amerikai monopóliumoknak. A »Marshall terv« alapján júliusban megkötött u. n. »Francia-amerikai kétoldali egyezmény« az ország termelésének kulcsállásait, a kivitelt és behozatalt, a valutapolitikát és a legfontosabb iparágakat amerikai kezekbe adta. Az országban infláció van, az árak állandóan emelkednek, a tömegek életszinvonala romlik. A francia gazdasági helyzet példaképe annak, hova visz egy országot az amerikai »segítség«. Külpolitikailag a kormány elvesztette önállóságának még a látszatát is és az amerikai imperialisták németországi terveinek megvalósítása bizonytalanná tette az ország keleti határait a fejét újra emelgetni kezdő német támadószellemmel szemben.

Gazdasági tönkremenés, külpolitikai szolgaság, a határok védetlensége, a trösztök milliárdos profitjai, az államháztartás óriás deficitje és a tömegek egyre süllyedő életszinvonala mellett — ez a francia uralkodó körök háromféves háború utáni működésének eredménye.

Ezek a körök most azzal próbálkoznak, hogy a levitézlett politikusokat cserélgetik a kormányon. Ez természetesen nem oldhatja meg a helyzetet, de úgy vélik, hogy ezzel a taktikázással esetleg útat nyithatnak de Gaullenak, ugyanúgy, mint azt a német nagytőkések tették 1932—33-ban, amikor az állandó kormányválságok leple mögött Hitler kezére játszották a kormányt.

Mit várhatott a francia nép attól a Reynodtól, aki egyszer már eladta az országot és akinek — mint a Comitè des forges pénzügyi szakemberének — a gazdasági nehézségek megoldására egyetlen receptje van — *a terhek áthárítása a tömegekre?* Ezt tette 1938-ban és ezt akarta tenni az engedelmes kormánytöbbség jóváhagyásával 1948-ban is. Mit várhatott a francia nép attól a kormánytól, amelynek 11 tagja az alkotmány ellen szavazott? Mi mást, mint az ország fasizálását? A francia munkásság harcba indult a mindennapi kenyérért, hazája függetlenségéért, a hazaárulók ellen. A jobboldali szociáldemokrata és keresztényszocialista vezetők minden cselvetése és kerékkötése ellenére létrejött ebben a küzdelemben a munkásosztály egysége. A szakadár »Force Ouvrier« és a keresztényszocialista szakszervezetek munkásai a francia dolgozók tulnyomó többségét magába foglaló CGT munkásaival együtt tüntettek a munkás- és nemzetellenes u. n. »Reynod terv« ellen és kényszerítették a kormány szociáldemokrata tagjait, hogy Reynod ellen szavazzanak, amivel kiváltották a kormány bukását.

Jellemző, hogy az u. n. »Reynod terv« a mezőgazdaságot állította a francia gazdasági élet középpontjába. Még emlékezünk, hogy a háború alatt Hitler ugyanilyen tervéhez adta Petain és Laval beleegyezését. A washingtoni szándék lényegében ugyanaz, mint Hitleré — a külföld mezőgazdasági függvényévé változtatni Franciaországot.

A Marie—Reynod—Blum kormány bukása a francia tömegek — a kommunista párt — sikere és a hazaárulók uralkodó körök, mindenekelőtt a jobboldali szociáldemokraták és de Gaulle kudarca.

A deakció támadására a kommunista párt ellentámadással válaszolt és az első összecsapásnál sikert ért el. Bebizonyult, hogy az urak, amikor újabb merényletre készültek a dolgozók kenyere és Franciaország nemzeti függetlensége ellen, gazda — a nép — nélkül csinálták a számadást.

A kommunista párt további tömörülésre szólította fel a tömegeket és további harcra az árak emelkedése, az infláció, az ország gazdasági erejének elkötyavetyélése — a »Marshall terv« ellen, a függetlenséget megvédő demokratikus egység kormányáért, amelyben a kommunisták és a szakszervezetek képviselői is elfoglalnák az őket megillető helyet, mint az ország választói egyharmadának pártja.

Schuman megbizatásával a küzdelem további kiéleződése és a tömegek még erősebb politikai tevékenysége és harca várható.

1948. augusztus 31.

INDOKOLATLAN HALLGATÁS A HIHETETLEN ZAJBAN

Irta: Jován Popovics

Három héttel ezelőtt ült össze Beográdban a Dunaértekezlet, amelyen a dunamenti államok szuverenitását biztosító szabad hajózás elve győzedelmeskedett. Ez a demokratikus tábor hatalmas győzelme volt a Szovjet Szövetséggel az élen, és jelentős balsiker a nyugati tőkés hatalmak számára, amelyek azt akarták, hogy a Duna maradjon meg vagy ismét váljon az imperialista rablók országútjává a »szerzett jogok« útlevele alapján. A Duna nem volt és nem is lesz soha többé az élősködők és a támadók országútja. Tekintet nélkül arra, hogy a három nyugati hatalom képviselői megtagadták az egyezmény aláírását, az imperialista játék kudarcot vallott — és a Dunán egy igazságos elv győzedelmeskedett.

A világ sajtója erről eleget írt, mind a kommunista sajtó, hangoztatva a Szovjet Szövetség szerepét, mind a reakciós és imperialista sajtó, támadva a Szovjet Szövetséget és a népi demokráciák országait, támadva azon országok függetlenségének elvét, amelyek leszakadtak az imperializmus láncáról.

A Duna-értekezlet sikere az érdekelt országok egységének erejéről tesz tanubizonyságot, azokról, amelyek az imperialista ellenes táborba tömörültek a Szovjet Szövetséggel az élükön.

Mindemellett valamiről hallgatott, csodálatosan és indokolatlanul hallgatott a kommunista, imperialista ellenes sajtó és rádiópropaganda a legtöbb országban, ugyanaz a propaganda, amely az elmult két hónap alatt egyébként nagyon sokat foglalkozott Jugoszláviával. Hallgatott arról a tényről, hogy Jugoszláviának része volt ebben a sikerben. Elhallgatta a jugoszláv delegációnak azt a határozott és érvekkel alátámasztott álláspontját, amelyet nagyon sok erkölcsi alappal képviselt. Elhallgatta azt a tényt is, hogy a jugoszláv delegáció tagjai, nem csak hogy mindenben támogatták az SzSzSzR és az Ukrajnai SzSzR kiküldötteit a demokratikus országok kiküldötteivel egyetemben, hanem azt is, hogy a szovjet delegáció ugyancsak magáévá tette és támogatta a jugoszláv delegáció érveit és követeléseit.

Ugyszintén minden adott kérdésben, amikor állásfoglalásról és cselekvésről volt szó, megmutatkozott a demokratikus, imperialista ellenes front megdönthetetlen egysége. És ha a szocialista államok és népi demokráciák sajtója elhallgatta Jugoszlávia jelentős hozzájárulását ehhez az egységhez a legsorsdöntőbb kérdéssel kapcsolatban, akkor annál drasztikusabb az, hogy ugyanaz a kommunista sajtó és rádiópropaganda már két hónapja közli legalaptalanabb hazugságait Jugoszláviáról, mind a magas vezetőférfiak szájából és tollából, mind Jugoszlávia Kommunista Pártja apró renegátjainak és pártütőinek szájából, többek között azt a lehetetlen vádat is, hogy a JKP vezetősége (ami egyidejűleg az állam vezetőit is jelenti) »elárulta a szocialista frontot« és hogy Jugoszlávia az »imperialisták karjaiba megy«.

Vajjon ez a sajtó és propaganda, amely számára az igazság természetes követelmény, csupán azért fél, hogy megemlítse Jugoszlávia részvételét a Duna kérdéseinek rendezésében, mert az egész jugoszláv gyakorlat megdönti e baráti államok sajtójának és rádióinak igaztalan és értelmetlen vádjait. Azt vetették a szemünkre, hogy »mindenkinek tele beszéltük a fejét dicsekvéssel«. Ám a mi népi közmondásunk azt mondja, hogy a tények belevésődnek az agyba és szemet szúrnak. Vajjon lehetséges az, hogy a kommunisták nem akarnak látni és hallani csak azért, mert a hazug szillogizmus egy rendszerét hozták létre, amely tarthatatlan az igazság és a tények előtt? Sajnos, úgy látszik. A demokratikus országok táborának és egész sor kommunista pártnak sajtó és rádiópropagandája szerint valahogy úgy látszik, hogy a Duna-értekezlet valamilyen elvont városban, a levegőben vagy a világon kívül levő utópista helységben tartották meg és a jugoszláv delegáció tagjai, amennyiben egyáltalán jelen voltak az értekezleten (mert nem hallatszott, hogy »szétszúzták volna az egységet«) csupán a »jelenlevő polgárok« minőségében voltak ott. Lehet, hogy maga a szó Beográd is kellemetlenné vált a Jugoszlávia ellen indított hihetetlen és megengedhetetlen hajsza szervezőinek és végrehajtóinak, mert maga a szó Beográd, nem is olyan régen az egész világ előtt a fasizmus elleni harc jelképe volt, mint az imperialasta ellenes, szocialista front előretolt bástyája? (Hasonlóképpen az értelmiség világ-kongresszusán is, amelyet Wroczlawban tartanak, fölsorolták Európa népeit, amelyek harcoltak a fasizmus ellen, s a főelőadó megfeledkezett arról, hogy egyáltalán megemlítse Jugoszlávia népeit is.)

A Duna-értekezletről beszélni és nem említeni Jugoszláviát — ez nemcsak érthetetlen és nem lojális az imperializmus ellen azonos érdekekkel összekötött országok között, hanem politikailag is szűk látókörűséget jelent. Az imperialisták tévesen számítottak az imperalista ellenes front egységének meglazulására. Vajjon érdekében áll ennek a frontnak elhallgatni azt, hogy ebben az egységben Jugoszlávia megingathatatlanul őrzi a közös érdekeket, a békét és a demokráciát?

Ez a hallgatás jellemző az Egyesült Nemzetek Bizottsági Tanácsának ülésével kapcsolatosan is, amelyen a jugoszláv memorandum alapján döntöttek az angol-amerikai katonai hatóságok törvényellenes intézkedéseivel kapcsolatban Trieszt szabad területén. A Biztonsági Tanácsban az imperialisták egy szolgálatkész szavazógép segítségével a békeszerződések még egy újabb megsértését szentesítették. Manuilszki, Ukrajna delegátusa és Malik, a Szovjet Szövetség delegátusa teljes egészében elfogadták a jugoszláv delegátus panaszát és tiltakozását és hasonló tartalommal hoztak véghatározatot, — mert a jugoszláv kor-

mány igazságos ügyet képviselt, mert olyan dologról van szó, amely nem csak Jugoszláviát érinti, mert arról van szó, hogy a nyugati hatalmak semmibe se veszik a nemzetközi szerződéseket és saját kötelezettségeiket és ez a semmibevevés egész sor hasonló törvényellenes lépés után következik és újabb erőszakos törvényellenességek lehetőségeit hozza magával. A jugoszláv kormány a maga memorandumában nem követelte Triesztnek Jugoszláviához való csatolását. Nem. Jugoszlávia csupán egy fontos nemzetközi kötelezettség tiszteletbentartását követelte. A jugoszláv kormány aláírta a békeszerződést Olaszországgal annak ellenére, hogy a Triesztről szóló rendeletet igazságtalannak tartja és a háborús szövetségesekkel való egyetértés kedvéért kivonta Triesztből azokat a csapatokat, amelyek Triesztet felszabadították a német fasiszták alól. A jugoszláv kormánynak jogában áll követelni az angol-amerikai hatalmaktól, hogy tiszteljék azokat a szerződéseket, amelyeket maguk is aláírtak. A jugoszláv kormánynak nem csupán joga, de kötelessége is volt, hogy rámutasson az angol és amerikai hatóságok megengedhetetlen önkényességére és megköveteljé a békeszerződés rendeleteinek tiszteletben tartását, amelyet áldozatok meghozásával írt alá. A jugoszláv kormány álláspontjának igazságosságát az SzSzSzR és az Ukrán SzSzR képviselői is támogatták. Kifejezték »éles tiltakozásukat a nemzetközi szerződésekkel való ilyen eljárással szemben« és Manuilszki hangsúlyozta, hogy »az Ukrán SzSzR delegációja teljes egészében támogatja a jugoszláv kormány javaslatát, hogy egyrészt Anglia és az USA, másrészt az Olaszország közötti egyezményeket érvénytelenek nyilvánítsák. »És amikor az angol-amerikai szavazó-többség, az angol-amerikai-francia »bizonyítékok« és a Jugoszlávia elleni vádaskodás tarthatatlansága ellenére és a trieszti dolgozó nép tiltakozásai ellenére mindkét előterjesztett határozati javaslatot elutasította, Malik szovjet kiküldött kijelentette, hogy ezzel az »USA, Nagy Britannia és Franciaország az Olaszországgal kötött békeszerződés és a külügyminiszterek tanácsán hozott határozatok megsemmisítésének útjára léptek«.

És ime, ugyanazok a kommunista lapok, amelyek közzé tették a szovjet nyilatkozatot, úgy elhallgatták a jugoszláv memorandumot, mintha nem is lett volna. Vajjon a nemzetközi szerződések megsértésének legutóbbi imperialista szentesítése nem érinti Csehszlovákiát, Magyarországot, Romániát, Bulgáriát, Lengyelországot, Albániát, valamint Franciaország és Olaszország munkásosztályát? Vajjon a Jugoszlávia Kommunista Pártja ellen folyó elvakult és dühös haisza miatt a többi országok kommunistáinak el kell hallgatniok a nyugati hatalmak háborús uszitásait, amelyekre a jugoszláv kormány rámutatott? Csodálatos bizonyítéka ez annak, hogy Jugoszlávia Kommunista Pártja letért a szocializmus és az internacionalizmus útjáról és hogy Jugoszlávia az imperialisták karjaiba rohan s mindez azért van mert valóban lendülettel építi a szocializmust és minden vonalon következetesen imperialistaellenes politikát folytat!

Miként kisérte a népi demokráciák országainak propagandája a trieszti esetet? Úgy, hogy Trieszt Kommunista Pártja Vidali-frakciójának kongresszusa alkalmából közölték a KPJ elleni dühös vádakat, amelyeket az angol-amerikai szavazógép is felhasznált a Biztonsági Tanácsban olymódon, hogy őszintén elismételte a vidalisták vádaskodásait a jugoszláv kommunisták és hatóságok trieszti terrorjáról. Valóban, a Tájékoztató Iroda határozatának palackjából veszedelmes szellemek tá-

madtak, amelyek elnyomták a szellemidézőket. Amikor az egész marxizmus-leninizmus ennek a határozatnak a szajkózására és szitkozódó hangoztatására irányul és az egész internacionalizmus a Jugoszlávia Kommunista Pártja diszkriminálására, akkor némely magyar vezetők csodálatosan »gazdagítják« a forradalom és az igazságos háború elméletét és némely bolgár vezetők hasonlóképpen csodálatosan »gazdagítják« a nemzetiségi kérdés elméletét és a bírálók és bírák valamenyuyien a kommunista elvszerűségnek, módszernek és erkölcsnek eddig még ismeretlen példáját adják. Pártunkat és a népeinket ért ütés sokkal jobban megrázta a többi pártokat, mert a mi Pártunk, amely körül ott áll a nép, megingathatatlan a maga igazságában. És nem lenne rossz, ha az imperialistaellenes tábor országaiban kicsit többet foglalkoznának a nemzetközi szerződésekkel, amelyeket az angol-amerikaiak megszegnek, mert mindezeket az országokat barátsági- és kölcsönös segélynyujtási szerződés köti össze. Erről megfeledkeznek Jugoszláviával kapcsolatosan s vele mint állammal szemben is megengedhetetlen lépéseket tesznek, annak ellenére, hogy e barátsági szerződések közül néhánynak ő volt a kezdeményezője.

Ám térjünk vissza mégegyszer a Dunára, amely most valóban szabad lesz, mert nem gazdálkodnak többé rajta az imperialisták, fölütve partjain tanyáikat és az érdekelt államok demokratikus népeinek szuverén akarata győzedelmeskedett.

A Duna hatalmas, hírneves és sokszor megénekelt folyó, történelmi folyam, amelyen nagyon sok történelmi esemény zajlott le. A nagyhatalmak útnak használták föl, hogy gazdaságilag kizsákmányolják és politikailag leigázzák éppen azokat az országokat, amelyek ezuttal egységesen a Szovjet Szövetséggel bebiztosították szuverén jogaikat.

Az értekezlet után a reakciós polgári sajtó azt írta, hogy a Duna többé nem kék, hanem »vörös lett«.

A mi számunkra, jugoszlávok számára a Duna nem csupán politikai és gazdasági jelentőségű nagy folyó. Nekünk a Dunával benső és véres kapcsolataink vannak. A német fasiszták rajta keresztül készítették elő erőszakos támadásukat hazánk ellen. Ez a Duna az elmult háborúban nem volt kék, hanem vörös, vörös a mi férfiaink, asszonyaink és gyermekeink vérétől, az áldozatok vérétől, amelyeket különböző országok fasisztái okoztak s akik közül soviniszta őrületükben kiemelkedtek a magyar fasiszták, a tömeggyilkosság szervezői. Egyetlen nép sem ontotta több vérét a Dunába. A Duna a mi hazafiaink egyik tömegsírja volt, de színhelye dicső harcoknak is. Hát el lehet felejteni és szabad azt tagadni, hogy 1944-ben a Dunán találkozott a Vörös Hadsereg és a Jugoszláv Hadsereg? Hát ki lehet törölni a történelemből azt a tényt, hogy a Jugoszláv Hadsereg három esztendőn keresztül csodálatos harcot vivott egyedül annyi ellenséggel, bevárta a Vörös Hadsereget, amelyben hitt ezer kilométeres távolságon keresztül is, s vele együtt folytatta a harcot a fasizmus megsemmisítéséért? Hát lehet azt tagadni, hogy a Vörös Hadsereg a Dunánál találkozott az első szövetséges hadsereggel, őszinte, baráti hadsereggel, a leigázott Európa egyetlen népi hadseregével és katonaságával, amely ha a semmiből is keletkezett, katonailag komoly volt és erkölcsileg erős harcostárs? Vajjon hasznos dolog-e az imperialistaellenes front számára tagadni azt a gyönyörű igazságot, hogy a Dunánál találkozott a két forradalmi népi hadsereg, a szeretett tanító és a jó tanítvány, amely a legnehezebb harcban született és nőtt fel? Nem, az igazságos vérrel írt

szavakat nem törlik le a történelem lapjairól, azok átvernek minden erőszakkal rákent színen, azok lángragyúlnak. És a jugoszláv kommunisták a háború idején ezen a Dunán át küldték fölhívásukat a magyar antifasisztákhoz, és ugyanezen a vértől vöröslő Dunán át nyujtott az új Jugoszlávia kezet azoknak a szomszédos országoknak, amelyeknek népei a háborúban ellene voltak. És ime, a Duna-értekezletről szóló jelentésekben és propagandában az internacionalizmus és a szocializmus csodálatos védelmezői elhallgatják Jugoszlávia tevékeny imperialista-ellenes részvételét még a Duna-kérdés tényleges rendezésében is, azét a Jugoszláviáét, amelyről nem is olyan régen valamennyien elismerték, hogy nagyon sokat tett nem csupán a fölszabadító háborúban, hanem a béke és a baráti viszony föltételeinek megteremtésében a Balkánon és Keleteuropában. Vajjon bűne Jugoszláviának, hogy mindezt megcselekedte?

Nincs szándékomban, hogy a pártokról, a vezetőkről és a kormányokról beszéljek. Ezeknek a pártoknak, vezetőknek és kormányoknak a sajtójáról és propagandájáról beszélek, és joggal beszélek, mint a Jugoszlávia népeinek írója és közírója, büszke vagyok, hogy elvileg és erkölcsileg ilyen tiszta propagandában dolgozom olyan időben, amikor a kommunista pártok igen sok lapja a boulevard-revolver ujságok színvonalára süllyed s érveiket, valamint értesüléseiket kölcsönösen váltogatják a burzsoá sajtóval.

Ez a kommunista és demokratikus sajtó egyetlen szót sem szólt arról, hogy Zágrábban most itélkeztek a Vatikán egy bedobott kémcsoportja felett és ezen a tárgyaláson, mint eleddig soha sem, leleplezték a Vatikán szerepét a Wall-Street háborús uszító politikájában, és bebizonyosodott, hogy nem lehet világosabb a Vatikán kapcsolata a fasizmussal a háborúban és a háború után a háborús bűnösökkel. (Csak a jugoszláv oldalról jövő tiltakozás után jelent meg néhány szó erről.) Hát az imperialistaellenes tábor országai számára ez jelentéktelen dolog? A jugoszláv határokon egytől-egyig elfogták az imperialista terror-központ megbizottait, akik a hitlerizmus alatt tanultak és a nyugati imperializmus alatt vizsgáztak. Az imperializmusnak ugyanezek az ügynökei érkeznek az imperialistaellenes tábor többi országaiba is, csak nem fogják el őket azonnal a határon, mint nálunk. A kémszervezet terrorjának és kihívásainak azonos forrását és leleplezték. Hát ez jelentéktelen dolog Franciaország számára, ahol a munkásosztály és a párt nehéz harcot vív a béke álarca alatt tevékenykedő katolikus-wallstreeti hazaárulók ellen, vagy Olaszország munkásosztálya és pártja számára, ahol a kémcsoport terrorszervezetének központja székel, amely az olasz munkásosztály legnagyobb ellensége? Vajjon a magyar kommunistáknak el kell hallgatniok legnagyobb ellenségük. Mindszenti primás kapcsolatait ezzel az összeesküvéssel csak azért, mert az ő részvétele a zágrábi tárgyaláson derült ki? Az imperialistaellenes tábor minden országának áruló emigránsai nyugaton egyesülnek. A zágrábi tárgyaláson földerítették ennek a szervezetnek a kapcsolatait és titkos szálait Magyarország, Románia és a többi országok felé. Úgy tűnik föl, hogy mindez jelentéktelen, hogy a jugoszláv hatóságok semmiféle szolgálatot nem tettek az imperialista ellenes tábor országainak azzal, hogy szétzúztak egy terrorista szervezetet, amely mindezen országok ellen készült, — mert ezen országok kommunista pártjainak propagandája ugyanakkor »Jugoszlávia Kommunista Pártja vezetőinek terrorjáról« beszél és »az igazi kommunisták fasiszta üldöztetéséről« és hasonló,

gyermekeknek való vad meséket szajkóznak, amilyeneket a burzsoá sajtó már régóta szerviroz a Szovjet Szövetség és a népi demokráciák ellen.

Amikor az elmult ősszel néhány külföldi országban jártam, a reakciós sajtó valóságos kampányt vezetett Jugoszlávia ellen azt harsogva, hogy az országban közel háromszázezer fölkelő harcol Tito uralma ellen. S mi több, valóban őszinte külföldi barátaim, tekintélyes politikusok és kultúrmunkások bizalmasan meg is kérdezték tőlem, hogy mi a helyzet a harctéren. A válaszra, hogy ez a mese nevetséges dolog, és hogy a néphatóság néhány közönséges banditákból álló csoportot fogott el, amelyek semmiféle támaszponttal nem rendelkeznek, barátaim valahogy tartózkodóan bólintottak. »Mert — mintha úgy gondolták volna — valaminek mégis csak lenni kell ezek a mondjuk, fölfújt hírek mögött«.

Most mindenki előtt nyilvánvalóvá vált, hogy miről van szó. Ez a háromszázezer főnyi lázadóból álló usztasa-csetnik sereg — ebből az ötven banditából állott, akik csoportonként szöktek át országunkba és akiket a mi közbiztonsági szerveink sorban és azonnal el is fogtak a határ közelében. Ennek a láthatatlan katonaságnak a »hadvezérei«, akik maguk is meg voltak győződve arról, hogy ez a katonaság létezik, egy esztendőn keresztül pontosan beérkeztek — néphatóságaink kezei közé. Az országban semmiféle lázadó katonaság nem volt — csupán papíron létezett és a kémek gazdáinak az agyában, s ez magukat a »hadvezéreket« is meglepetésszerűen érte. Igen, Jugoszláviában, ahol a nép, a párt és a hatóság egységes, már több féle színű kémek felett ítélkeztek, mint Osvald, Juranics és társai és olyan kémek felett is, akik a fasizmus áldozatai és a kommunisták álarca alatt előbb Gestapo ügynökök voltak s utána egy másik, ismert nyugati intézmény ügynökei.

Most már az egész világ előtt ismeretes, hogy a mi állami közbiztonsági szervezetünk milyen kém- és terrorszervezetet leplezett le és tett ártalmatlanná a bedobott háborús bűnösök elfogatásával, akik felett Zágrábban ítélkeztek. És mindenről a demokratikus és kommunista sajtó és propaganda most hallgat, mintha azoknak az országoknak és népeknek az érdekeiről nem lenne szó, amelyeknek propagandája erről hallgat. De ez a sajtó és rádiópropaganda milyen hangosan kiabál a Jugoszláviában levő terrorról, az »egészséges elemek« és »hű szocialisták« lázadásáról és ez a propaganda hogy fölhívja Jugoszlávia népeit, hogy lázadjanak föl törvényes vezetőik ellen, ez a sajtó és rádió-szolgálat még mennyi helyet is biztosít néhány renegát piszkos nyilatkozatának, akik a kommunista eszme és erkölcs nevében beszélnek és írnak. — a »Sanktea«, a »Rude pravo«, a »Tvorba«, a »Szabad nép«, a »Rabotnicesko delo« és a népi demokráciák országainak egyéb lapjai és rádiói minden külföldön levő jugoszláv pártütőt vagy dezertőrt előharcosnak, legjobb kommunistának s vezérnek nyilvánítanak. A renegátok aljas és zavaros közleményeit mint a »marxista-leninista elemzés« példaképét teszik közzé, gyanús kalandorok erkölcs-csősznek nevezik ki magukat, a gyáva spekulánsok rangja nő, jugoszláv kitüntetésekkel látják el őket, jelentőségük fokozódik, nevetséges kérkedőket nagy teoretikusoknak nevezik ki és egy hazátlan, szenzációhajhászó, dekadens riporter »nagy jugoszláv író« lesz, olyan erkölcsi jogokkal, hogy gyáva szüleményeit a forradalmi elmélet és erkölcs védelmébe állítja.

Vajjon ez is egy oka lenne a hallgatásnak, arról a nagy győzelemről, amelyet a szocialista közbiztonság aratott az imperialista kémek terrorja fölött? Vajjon annak az ítéletnek az elhallgatása, amelyet az

azonos érdekekkel összekötött országok számára egyaránt veszélyes bűnösök felett kimondtak, újabb igazolásul szolgál a »kivándorlott személyek« számára, akik a maguk szégyenüket és nyomorúságukat túlfűtött nyilatkozatokba rejtik és a határok mögött guggolva lármáznak s arra várnak, hogy »vezetőkként« visszatérjenek Jugoszláviába? Hát lehet védelmezni és támogatni ilyen típusokat, akik elárulták szocialista hazájukat? Azok a szocialista frontnak csak árulói lehetnek. Hát nem hallatlan dolog olyan szörnyű zajt csapni egy dezertáló tábornok halála körül, aki szökésben a határon rálőtt a határőrre, akit azért állítottak oda, hogy a haza határát őrizze? Jugoszlávia határai szentek. A kémek nehezen lépnek át rajta. Jóllehet Jugoszlávia határai nem vasfüggönyök, amelyek mögött titokzatos dolgok történnek. Ami Jugoszláviában történik, az látható és hallható az egész világon s ez az egész demokratikus front javára szolgál. A terrorról és lázadásokról szóló mesék azzal még nem váltak hitelesebbé, ha a demokratikus sajtóban látnak napvilágot és a renegátok hazugságai sem válnak az ő védnökeik dicsőségére.

Nem szolgálhatja a szocializmus és a népi demokráciák érdekeit az, ha a Jugoszláviáról terjesztett hazugságokkal és az igazság elhallgatásával fölbátorítják az imperialista támadókat, akik nem csupán Jugoszlávia, de a többi népi demokrácia szétzúzásáról is álmodoznak. A szocializmus és a demokrácia frontja egységes. Ezt az egységet Jugoszlávia belpolitikájának és külpolitikájának minden ténykedésével igazolja. Jugoszlávia meggyőződéssel az igazságot képviseli. A külföldön senki sem hallott egyetlen rágalmat sem Jugoszlávia részéről a baráti országok ellen és ezen országok propagandájának elragadtatással kellene tudomásul vennünk Pártunk, sajtónk és propagandánk méltótlanságteljes magatartását. Az igazság mindannyiunknak szükséges. Veszedelmes dolog félni az igazságtól vagy áldozatot hozni rövidlátó számításokért, egy történelmi hiba meghosszabbításáért a kommunista pártok egymás közötti viszonyában.

A szocializmus felépítése Jugoszláviában a munkásosztály és a város és a falu dolgozó tömegei harcának jelenlegi szakasza, a munkásosztálynak és élcsapatának végcélja — a kommunista társadalom felépítése felé vezető úton, azaz az olyan társadalom felé, amelyben megszűnik minden osztálykülönbség és mindenki képességei szerint dolgozik és szükségletei szerint kap.«
(A JKP programja)

A KÁDERKÉRDÉS PROBLÉMÁI

Írta: Velyko Zékovics

A kádereknek a marxizmus-leninizmus szellemében való világnézeti kiképzése kérdését Pártunk mindig egyik alapvető feladatként tüzte ki minden pártszervezet és a Párt minden tagjának munkájában.

A háború előtt, az illegalitás nagyon nehéz viszonyai között dolgozva, s a régi Jugoszlávia reakciós rendszerétől üldözve, a JKP alapvető feladatként tüzte ki tagjai marxista-leninista nevelésének kérdését. A marxista-leninista irodalomban való szükölködés és az elméletileg kiemelkedő káderek hiánya a különféle pártszervezetekben, olyan problémák voltak, amelyeket a Pártnak más problémák mellett le kellett küzdenie tagjai eszmei szinvonalának emeléséért vívott harcban.

A marxizmus-leninizmus témakörébe tartozó különféle anyag mellett minden pártszervezet feldolgozta Pártunk központi sajtószervét, a »Proleter«-t, amely hatalmas szerepet játszott mint szervező és mint nevelő is. A nemzeti és tartományi vezetőségek ugyancsak adtak ki elméleti-politikai lapokat: Horvátország KP központi vezetősége a »Szrp i csekics«-et (Sarló és kalapács), a JKP szerbiai tartományi vezetősége a »Komunist«-ot, Szlovénia KP központi vezetősége pedig a »Delo«-t (Munka).

»A SzK(b)P történetének rövid tanfolyama« megjelenésével Pártunk is megkapta a marxizmus-leninizmus legjobb tankönyvét, amelyet lefordítottak a mi nyelveinkre is, közvetlenül azután, hogy a Szovjet Szövetségben elhagyta a sajtót. Azonnal megkezdődött az egyes fejezetek illegális kinyomatása, mert a könyvek száma nagyon is kevés volt ahhoz, hogy kielégíthesse a Párt tagjainak szükségletét és kivánságát. Ugyszólván nem volt a pártnak egyetlen alapszervezete sem, amely nem kezdte meg »A SzK(b)P története«-nek feldolgozását. Ezt az irányvonalat Központi Pártvezetőségünk és Tito elvtárs szorgalmazta, aki a JKP ötödik országos értekezletén megtartott beszámolójában, »A SzK(b)P története«-nek jelentőségéről beszélve, a következőket mondta: *»Ebből a Történetből tanul ma az egész világ proletáriátusa, ebből a Történetből kell tanulnia a mi pártaktivánknak és Jugoszlávia proletariátusának is«.* Tito elvtárs 139-ben ezeket irta: *»A SzK(b)P történetét tanulnia kell a Párt minden tagjának, jól meg kell tanulnia a SzK(b)P történetét minden vezető kommunistának, ha jó vezető akar lenni, különösen a mai nehéz körülmények között. A SzK(b)P történetének tanulmányozásával egyre inkább kialakul az emberben a kivánság a marxizmus-leninizmus tanulmányozására. A SzK(b)P történetének tanulmányozásával kádereink elsajátítják a bolsevizmust, jó vezetőkké és szervezőkké válnak, méltóak lesznek erre a névre«.*

A JKP az illegálitás viszonyai között különféle formákat talált tagjai világnézeti nevelésére. Iskolák és tanfolyamok nélkül nem emelkedhetett volna fel olyan káder, amely alkalmas lehetett arra, hogy a marxizmus-leninizmus eszméit átültesse a munkásosztályba, a tömegbe, amely egyre inkább a Párt körüi tömörült. A JKP Központi Vezetősége egész sor tanfolyamot szervezett a felsőbb és közép-káderek számára. Különösen ki kell emelni a zágrebi és beográdi tanfolyamokat, valamint a makarszkai és banijai tanfolyamokat, valamint néhány rövidebb tanfolyamot Boszniában és Szlovéniában, amelyek a JKP Központi Vezetőségének közvetlen ellenőrzése és irányitása alatt dolgoz-

tak. Hasonló rövidebb tanfolyamok működtek a nemzeti és tartományi vezetőségek mellett is. A Pártnak ugyancsak sikerült, hogy a börtönökben és táborokban támogassa a marxizmus-leninizmus tanulmányozására szolgáló anyag megszervezését és odajuttatását (Szremszka Mitrovica, Lepoglava, spanyol önkénteseink franciaországi táborai stb.)

A Párt ugyancsak nagy figyelmet fordított azokra az előadásokra, amelyeket kommunisták tartottak az egyes tömegszervezetek aktivái előtt. Ezek az előadások átfogták a szakszervezeti, ifjúsági, különösen az egyetemi szervezetek többségét, és néhány női szervezetet. Abban az időben sikeresen folyt a »Dolgozó Nép Pártja«-nak szervezetein át a tömegek eszmei-politikai nevelése.

A káderek felemelésére irányuló belső pártmunkán kívül a tömegszervezetekben folyó munkán kívül, Pártunknak éles és kérlelhetetlen világnézeti harcot kellett vívnia a maga soraiban és a munkásmozgalom soraiban. A különféle frakciós és áruló csoportok maradványai: a trockisták, szociáldemokraták, Szima Markovics hívei, petkovisták, kispolgári értelmiségiek, akik marxistáknak nevezték magukat, megkísérelték, — mindegyik a maga részéről és valamennyien együtt, — hogy világnézetileg lefegyverezzék a Pártot. A marxizmus-leninizmus »revíziója« és »kiegészítése« mögött a Pártunk elleni meggondolt harc bújt meg. Egészen természetes, hogy ez a harc azokban a történelmi időszakokban volt a leghevesebb, amikor a Párt minden erejét mozgósította, hogy még szilárdabb kapcsolatot teremtsen a tömegekkel, hogy meghódítsa a tömegeket, vagy amikor arról volt szó, hogy a Párt megőrizze sorait az ellenséges támadástól.

A világnézeti harc illegális formáit a legális formákkal összekapcsolva, Pártunknak, habár nagyon nehéz viszonyok között, sikerült mindezeket a csoportokat és egyéneket leleplezniе, teljesen elszigetelnie a tömegektől és veszélytelenné tennie. E harc nélkül Pártunk nem szilárdulhatott volna meg eszmeileg.

A JKP-nak, az első sorba állítva tagjainak világnézeti-politikai nevelését, sikerült a háború előtt néhány év alatt felnevelni olyan kádert, amely feltalálta magát népeink és Pártunk legnehezebb napjaiban is, azokban a napokban, amikor a fasiszta hódítók megszállva tartották országunkat.

A Központi Pártvezetőség a háború alatt is nagy figyelmet szentelt a káderek világnézeti nevelésére irányuló munkának. Minden pártegységünkben tanulmányozták »A leninizmus alapjai«-t és »A SzK(b)P története«-t. A Párt új tagjainak nagy szaporodása, partizán egységeink és népfelszabadító hadseregünk tömegessége, a legszélesebb néprétegek nagy érdeklődése minden politikai és egyéb kérdés iránt, mind nálunk, mind pedig az egész világon, különleges feladatokat tüztek Pártunk elé káderének gyors világnézeti felemelése tekintetében, hogy feltalálja magát a népeink által vívott háború nagyon bonyolult körülményei közepette. Tito elvtárs akkor ezeket mondotta a Párt tagjainak: »... *Minden pártszervezetnek sürgősen rövid tanfolyamokat kell szerveznie, mint a jelöltek, mint pedig a Párt új tagjai számára, s e tanfolyamokon azoknak meg kell ismerkedniök a Párt tagjainak alapvető kötelességeivel. Ugyanígy azonnal hozzá kell látni a marxizmus-leninizmus tanulmányozásához, de ez nem lehet akadálya annak, hogy az odaadó és kipróbált harcosok bekerüljenek a Pártba, hanem alkalmat kell nyújtani számukra, hogy a Pártban, tanfolyamokon szerezzék meg a szükséges tudást a marxizmus-leninizmus köréből. A SzK(b)P történetének a legfontosabb tantárgynak kell lennie ezeken a tanfolyamokon.*«

A Központi Pártvezetőség mellett tanfolyamok létesültek a felsőbb és kö-

világnézeti politikai nevelésének számtalan formáját.

A Központi Pártvezetőség mellett tanfolyamok létesültek a felsőbb és kö-

zép-káderek számára. A legnehezebb feltételek között vonták be az elvtársakat a katonai egységekből és a terepről e tanfolyamokra, hogy a tanfolyam elvégzése után, méginkább felfegyverkezve a marxizmus-leninizmus elméletével, visszatérjenek katonai egységükbe vagy mint oktatók kiküldetésbe menjenek az ország egyes vidékeire, ahol a népi felkelés megszilárdításán és kiszélesítésén, Pártunk vonalának közvetítésén dolgoztak. Hasonló tanfolyamok létesültek minden nemzeti és tartományi vezetőségünk mellett, a nagyobb katonai egységekben és mindenütt, ahol megvoltak erre a legszükségesebb előfeltételek. Tekintet nélkül az óriási nehézségekre, e tanfolyamok érthető fogyatékosságaira, amelyek a pártvezetőségek elegendő támogatása nélkül folytak le, különösen az irodalom tekintetében, tekintet nélkül az alkalmas előadók hiányára, e tanfolyamok hozzájárultak ahhoz, hogy a háború alatt biztosíthassuk a szükséges kádert mind katonai egységeink, mind pedig a terepen működő pártszervezeteink számára. E tanfolyamokon át nőtt fel előadó káderünk is. Mindez azonban nem lett volna elegendő, ha legkisebb katonai egységeinkben, a századokban és szakaszokban is nem tanulmányozták volna a marxizmus-leninizmus egyes kérdéseit, a »SzK(b)P története«-t és a népfelszabadító harc fejlődését nálunk.

A tagok világnézeti felemelésével kapcsolatban különösen ki kell emelni a nagy állhatatosságot és találékonyságot a kiadói tevékenységben, amit a háború folyamán, a legnehezebb körülmények között tanusítottak a pártvezetőségek és alapvető pártszervezetek, különösen a hadseregben. A fel nem szabadított területen az illegális nyomdákban, a felszabadított területen az egyes vezetőségek mellett működő kisebb nyomdákban, a katonai törzsek és egységek technikáiban, a legkezdetlegesebb eszközökkel, sokszorosítón, írógépen, sőt nagyon gyakran kézzel sokszorosították a marxizmus-laninizmus műveit, sokszorosították a »SzK(b)P története«-nek egyes fejezeteit, Sztalin elvtárs beszédeit stb, s ezeken nevelkedtek nemcsak a párttagok, hanem minden harcosunk. Ebből az időszakból van néhány kiadása »A SzK(b)P története«-nek és »A leninizmus alapjai«-nak is.

Mindennapos harcot folytatva a megszállók és különféle árulók ellen, Pártunk szakadatlanul arra tanította harcosainkat és vezetőinket, hogy emelniök kell világnézeti színvonalukat, el kell sajátítaniok a marxizmus-leninizmust, hogy tisztában legyenek harcunk lényegével és céljaival, hogy közvetíthessék a Párt vonalát a tömegekbe, hogy minden erőt mozgósíthassanak a harcra. Tito elvtárs abban az időben ezeket mondta: »*Kádereink elméleti és politikai nevelésének kérdése a legfontosabb kérdések egyike, amelyek e pillanatban teljes élességükben felmerülnek Pártunk előtt. Tekintet nélkül a nagy és súlyos problémákra, amelyeket a mai helyzetben, a súlyos és véres népfelszabadító harcok helyzetében meg kell oldaniok pártszervezeteinknek, döntő módon hozzá kell látni kádereink rendszeres elméleti és politikai neveléséhez. Ez a pártszervezetek feladata, mind a felszabadított, mind pedig a még fel nem szabadított területen. A felszabadított területen ez a munka természetesen sokkal könnyebb, és éppen ezért teljes mértékben ki kell használni ezeket a feltételeket. Nem mondhatjuk, hogy ezt eddig megtettük; ellenkezőleg, éppen a felszabadított területen ugyszólván teljesen elhanyagoltuk a káderek nevelésének munkáját. Sokkal több figyelmet fordítottunk az általános propagandára, nagyon is belemerültünk a katonai kérdésekbe, a káderek pedig nem emelkedtek fel elméletileg és politikailag. Gyakran ütközünk abba a válaszba, hogy nincs meg a szükséges irodalom stb. Valóban, nehéz hozzájutni a szükséges irodalomhoz, de nem is tettünk meg mindent, hogy elég észszerűen kihasználjuk azt, amink van, hogy fáradhatatlanul tanulmányozzuk a különféle anyagot, hogy sokszorosítsuk »A SzK(b)P története«-t stb. Ezenkívül sok vezető elvtárs és párttag gyen-*

gén vagy egyáltalán nem műveli magát. Elhanyagolják az olvasást és tanulást, habár sok idejük és alkalmuk van rá. Minden párttag, de különösen a vezető elvtársak kötelesek állandóan művelni magukat, tanulni és képesíteni magukat, hogy ne maradjanak el, hogy ne gázoljon át rajtuk az idő, hogy alkalmas vezetőkké váljanak, mert a marxizmus-leninizmus ismerete a legerősebb fegyver a mai harcban«.

Eme irányvonal nélkül, amelyet Pártunk vezetett kádereink világnézeti képesítése érdekében a háborúban, a marxizmus-leninizmus szellemében, az internacionalizmus szellemében, lehetetlen lett volna megvalósítani Jugoszlávia tegnapig félrevezetett népeinek testvériségét és egységét, lehetetlen lett volna a Párt összekapcsolása olyan széles, — a legszélesebb néptömegekkel, és — végül lehetetlen lett volna felváltani a kipróbált, eszmeileg kiépített kádereket, a háborúelőtti tagok 80 százalékát, akiket Pártunk elvesztett a háborúban. Lehetetlen lett volna más módon biztosítani tapasztalt politikai és más kádereket Hadseregünk számára amely szakadatlanul növekedett, népuralmunk számára, amely egyre nagyobb felszabadult területen kiépült, a tömegszervezetek: a Népfront, a szakszervezetek, ifjúsági szervezetek és az AFZs számára.

Az ország felszabadulásával a legnagyobb lehetőségek nyíltak Pártunk előtt a káderek rendszeres nevelésére, a marxizmus-leninizmus rendszeres tanulmányozására, ami hazánkban a káderek egész nevelésének alapjává lett.

Felhasználva a háború előtt és a háború folyamán szerzett tapasztalatokat, felhasználva a SzK(b)P tapasztalatait, Központi Pártvezetőségünk határozatot hozott középfokú pártiskolák alapítására minden nemzeti és tartományi vezetőség mellett. A JKP Központi Vezetősége mellett még 1944 év decemberében megalakult a felsőbb pártiskola. A JKP Központi Vezetőségének iskolájában a felsőbb és közép vezető pártkáder készült fel. Külön csoportot alkotott a felsőbb ujságíró-káder. Az iskola kéthónaposként kezdődött, de később meghosszabbították három, majd négy hónapra. Öt iskolai periódus folyamán 623 hallgató végezte el az iskolát. Később, 1946-ban, amikor az iskola szervezeti tekintetben és az oktatás minősége tekintetében megszilárdult, magasabb fokra emelkedett, mint egyéves, 1947-ben pedig már mint kétéves felsőbb pártiskola. 1947 és 1948 folyamán az iskolában 304-en tanultak és részben most is tanulnak. Az iskolában katedrát kapott: a dialektikus és történelmi materializmus, a politikai gazdaságtan, a SzK(b)P története, a népfelszabadító hadsereg fejlődése és államunk építése, a párt-kiépítés, az általános történelem, nemzeti történelem, gazdasági földrajz, orosz nyelv és több más tantárgy. A nemzeti és tartományi vezetőségek mellett működő egyéves pártiskolákon, amelyek valamivel rövidített tantervvel dolgoznak, az adott időszakban 8.800 hallgató ment át.

A JKP Központi Vezetősége mellett működő felsőbb pártiskola óriási szerepet játszott mindenekelőtt a vezető pártkáderek nevelésében. Olyan munkarendszer és módszer épült ki benne, amely példaként szolgált a többi, — köztársasági pártiskolának. Most azonban komoly feladatok előtt áll, hogy a legnagyobb tudományos intézetté váljon a marxista-leninista oktatás minősége, a katedrák munkája, jelöltjeinek szinvonala stb. tekintetében. Gyilasz elvtárs, a felsőbb pártiskola megnyitásán mondott beszédében a következőket mondotta: *»Ennek az iskolának az a feladata, hogy felemelje és képesítse a felsőbb pártkádert, éspedig jelenleg főleg a pártszervezetek vezetőit, később pedig, további fejlődése folyamán, kifejlesztjük olyan értelemben, hogy szétágazódjon és hogy kiváló iskola, kiváló intézt legyen a vezető párt-, állami és propaganda-káderek felemelésére.«*

A JKP Központi Vezetősége mellett működő kétéves felsőbb pártiskolán és a nemzeti és tartományi vezetőségek mellett működő egyéves középfokú párt-

iskolákon kívül, a Párt tagjai elméleti nevelésének rendszerében van még nálunk: 10 háromhónapos alsóbbfokú pártiskola a nagyobb városokban és a köztársaságok központjaiban, hat középfokú levelező pártiskola a nemzeti vezetőségek mellett, több iskola és tanfolyam a Hadseregben, számos közép- és alsóbbfokú esti tanfolyam széles körben kiterjedt hálózata, amelyeken kötelezően tanulmányozzák a SzK(b)P történetét, a leninizmus alapjait, a népfelszabadító harc fejlődését, a párt kiépítését és önkéntes alapon (középfokú esti tanfolyamokon) a politikai gazdaságtant, valmint a dialektikus és történelmi materializmust is. Ezzel azonban még nem merül ki a Párt tagjai és a jelöltek világnézeti nevelésének minden, valójában legtömegesebb formája. Az említett formákon kívül vannak: szemináriumok az egyes időszerű elméleti kérdésekben, amelyeket rendszerint a helyi pártvezetőségek, járási pártvezetőségek és a velük egyenrangú pártvezetőségek mellett szerveznek, továbbá számos tanulócsoport, amelyek átfogják a legtöbb párttagot, különösen falun. Végül meg kell említeni az egyéni munkát, amelyre a Párt mindig nagy figyelmet fordított, mint olyan formára, amely felé szakadatlanul — és állhatatosan — törekedni kell, amelyeken keresztül — valójában, — biztosíthatjuk a világnézeti nevelés további emelésére irányuló munka sikerét. Mindezek az említett formák átfogják a különféle tisztséget betöltő és különféle foglalkozású párttagokat, — és arra irányulnak, hogy megadják az általános, alapvető marxista-leninista nevelést. Meg kell azonban említeni, hogy igen sok felső és középiskolánkban, különösen a szakiskolákban, így például a Gazdasági Tanács iskolájában, a külkereskedelemügyi minisztérium iskolájában, a külügyminisztérium iskolájában, a Központi Szakszervezeti Tanács iskolájában, a köztársasági szakszervezeti tanácsok iskoláiban, valamint különféle más iskolákban és tanfolyamokon olyan a tanterv, hogy megadja az alapvető tudást a marxizmus-leninizmus területéről, (A SzK(b)P története, politikai gazdaságtan, a leninizmus alapjai, a népfelszabadító harc fejlődése), — s ezekben az iskolákban tanul úgyszólván száz százalékban a Párt sorából kikerülő mai vagy holnapi szakértők kádere.

Az említett munkaformák látogatottságára jellemzőek a következő tények: csupán Szerbia központi pártvezetőségének területén 1945-től a mai napig a Párt 3.285 tagja végezte el valamelyik pártiskolát; a levelező iskolában 1.200 elvtárs vizsgázott sikerrel. 1946-ban 807 esti párttanfolyamon 37.060 hallgató vett részt. Ugyanezeken a tanfolyamokon 1947-ben és 1948-ban 77.665 hallgató tanult, a pártszemináriumoknak pedig 1947-ben és 1948ban 16.075 hallgatójuk volt. A pártelőadásokon, az említett formáktól függetlenül, 1947 és 1948 folyamán a Párt 98.191 tagja és jelöltje vett részt. Az elméleti tanulócsoportok a Pártnak valamivel több mint 12.000 tagját és jelöltjét fogták át.

A járási és velük egyenrangú pártvezetőségek 3.388 tagja közül 1.689, vagyis 49,8 százalék végzett iskolát vagy tanfolyamot.

Ezek azonban még nem olyan eredmények, amelyekkel teljesen elégedettek lehetünk. Az eddigi eredmények azt mutatják, hogy meglehetősen sok pártvezetőségi tagunk van még, aki nem végezte el az iskolát, sőt van néhány olyan járási pártvezetőség is, amelynek egyetlen tagja sem végezte el az iskolát. Ez leggyakrabban annak következménye, hogy helytelenül és aránytalanul küldik az elvtársakat az iskolába, valamint annak, hogy helytelenül osztják el őket az iskola befejezése után. Így például Szerbia központi pártvezetőségének területén, amely elég jó eredményeket ért el a káderek elméleti és politikai felemelése terén, az alekszinaci, arilyei és levaki járásban a járási pártvezetőség egyetlen tagja sem végzett iskolát vagy tanfolyamot, a jablanicai járásban viszont 9 közül 7, a zaglavi járásban mind a 6, a kolubarai járásban pedig 8 közül 7 végezte el az iskolát stb. Horvátország, Szlovénia és Ma-

cedónia központi pártvezetőségének területén ebben a tekintetben hasonló a helyzet.

A kádereknek a marxizmus-leninizmus szellemében való nevelését természetesen nem mérhetjük le csupán az iskolák és tanfolyamok számával. Az iskolák és tanfolyamok, valamint más munkaformák a világnézeti munka végzésének feltételei, de ez még nem minden. A Központi Pártvezetőségnek 1946 végén az elméleti munka átszervezésére hozott határozata, továbbá e munka szélesebb alapokra helyezésére, a vizsga bevezetésére minden iskolában és tanfolyamon, s az egyéni nevelés, mint egyik legjobb munkaforma biztosítására vonatkozó határozatai a világnézeti nevelés minőségéért vívott harcra, a magoló tanulás elleni harcra, a marxizmus-leninizmus elméletének minden elferdítése és vulgarizálása, valamint a gyenge és előkészítetlen előadások stb. elleni harcra irányulnak. Ezeket a feladatokat ma és legfontosabbaknak kell tekintenünk a kommunisták eszmei nevelésére irányuló munka további fejlesztésében.

Hogy megerősíthessük az eszmei munkát, és a legszélesebb körben felemelhessük kádereink színvonalát, a pártvezetőségeknek az V. Kongresszus után többet kell foglalkozniok e munka ellenőrzésével és irányításával, mint eddig. Ezt azonban nehezen érhetjük el, ha az agitprop bizottságok, különösen a járási és velük egyenrangú pártvezetőségek mellett működők, olyan összetételűek, hogy tagjaik képtelenek teljes mértékben résztvenni ebben a munkában. A bennük dolgozó elvtársak nagyon gyakran nagyon is túlterheltek más munkával, aminek nagyon kevés köze van a tagság világnézeti neveléséhez. Másrészt olyan elvtársakat is találunk az agitprop bizottságokban, akik nem alkalmasak ilyen munkára, akik nagyon alacsony világnézeti színvonalon állanak, s e mellett saját kiképzésükön dolgoznak. Vannak még olyan esetek is, hogy néhány járási pártvezetőségben egyáltalán nincsenek olyan elvtársak, akik megfelelnének az agitáció és propaganda szektorán.

Ezt a helyzetet minél előbb fel kell számolni, és teljesen le kell törni azt a jelenséget, hogy az agitáció és propaganda szektorán sikeresen dolgozó kádereket állandóan más munkakörbe helyezik át, s ezzel lehetetlenné teszik e kádérek helyes munkáját és helyes felemelkedését. Ellenkezőleg, méginkább és az eddiginél még gyorsabban lehetővé kell tenni az elméletileg felemelkedettebb kádereknek, és azoknak helyes kiválasztását és elosztását, akiknek érzékük és kedvük van erre a munkára. Azok a tények, hogy ma nagy szükség van káderekre gazdasági, társadalmi, politikai és kulturális életünk minden szektorán, még inkább alátámasztják ezt, és nem indokolhatják azt, hogy az agitáció és propaganda szektoráról könnyedén elvegyük a kádereket más munkákra. Ismert dolog, hogy különösen szakképzett és felsőbb képzettségű szakkádérekben szenvedünk nagy szükséget. E szerint harcolnunk kell azért, és több megértést kell tanusítanunk, hogy minél gyorsabban felemelhessünk ilyen kádereket, mert ez az előfeltétele annak, hogy felemeljük egész párttagságunk világnézeti színvonalát, hogy tovább javítsuk pártiskolánk minőségét, és — végül, — minden intézményünk minőségét. Abból a célból, hogy gazdasági vezető kádereink, és más szektoron működő aktiváink teljes mértékben elsajátíthassák a marxizmus-leninizmus elméletét, a Pártnak nagyobb figyelmet kell fordítania erre a kérdésre, különben nem érthetik meg teljesen azt az irányt, amelyben országunk halad fejlődése során, nem érthetik meg a Párt vonalát, távlat nélkül dolgoznak majd és feltétlenül hibáznak.

Sztalin elvtárs a SzK(b)P XVIII. kongresszusán tartott beszámolójában a marxista-leninista nevelésről, mint a káderek helyes felemelésének kiválasztásának és elosztásának feltételéről beszélve, a következőket mondotta: »*Mint alapigazságot kell elismernünk, hogy mennél magasabb a párt és állami munkáról*

ha bármely terén működő funkcionáriusaink politikai színvonala és marxista-leninista öntudata, annál magasabb és termékenyebb maga ez a munka, annál hatékonyabbak a munka eredményei, és — megfordítva — mennél alacsonyabb a funkcionáriusok politikai színvonala és marxista-leninista öntudata, annál valószínűbbek a bajok és kudarcok a munkában, annál valószínűbb maguknak e funkcionáriusoknak az elsekélyedése és kicsinyes, korlátolt emberekké való átvedlése, annál valószínűbb elfajulásuk.« És tovább: »*Ha képesek volnánk kádereinket a munka minden területén világnézetileg kiképezni és politikailag megedzeni... feladataink kilenctized részét már megoldottnak tekinthetnénk.*«

Végül, hogy minél előbb kiküszöbölhessük a világnézeti gyengeségeket, hogy sikeresen harcolhassunk Pártunk vonalának elhajlítása ellen, minden tagunknak több személyi felelősséggel kell hozzálátnia egyéni tanulása kérdéséhez. Ma minden lehetőségünk megvan erre. Az egyéni munka fejlesztésében különleges figyelmet kell fordítani a Párt ifjú tagjaira. Ők hazánk fejlesztése érdekében tett önfeláldozó erőfeszítéseikkel bebizonyították a Párt iránti odaadásukat. Feltétlenül szükséges, hogy már kezdetben segítséget kapjanak, hogy kifejlődjön bennük a marxizmus-leninizmus tanulmányozásának, s azon harc fejlődése megismerésének szeretete, amelyet népeink folytattak a Párt és Tito elvtárs vezetése alatt.

Ezt a szeretetet türelmesen és állhatatosan fejlesztenünk kell nemcsak a Pártban, hanem mindenütt, elsősorban a munkásosztály sorában, a vállalatok szakszervezetein át, továbbá a falvakban, értelmiségünk és felső képzettségű szakkádereink körében.

Eddig meglehetősen szép sikereket értünk el minden szektoron a világnézeti gyengeségek kiküszöbölésében. Ezek a sikerek még nagyobbak lehetnek és nagyobbaknak is kell lenniök. Pártunk V. kongresszusa — értékelést ad erről a munkáról, és új ösztönzés lesz minden pártszervezetünk számára, hogy nagy tanítómestereink, Marx-Engels-Lenin-Sztalin tanításának szellemében erősítse a kádereink nevelésére irányuló munkát.

Jugoszlávia Kommunista Pártjának az a véleménye, hogy szükség van a szocialista gazdasági rendszerű országok mind szorosabb gazdasági együttműködésének fejlesztésére, hogy megvalósítsák a gyorsabb és sokoldalúbb gazdasági haladást — mind közösségükben — mind külön minden országban is.« (A JKP programja)

FIGYELŐ

MŰKEDVELŐ VERSENYÜNK MÉRLEGE

A versenyszellem kulturális életünk területén is megindította a fejlődés gyorsabb menetét. A páresztendős idegenkedés után a dolgok itt is meglelték igazi értelmüket: népünk tudatában él már, hogy a *verseny* a dolgozó, az alkotó ember erőfeszítése a magasabb és a tökéletesebb teljesítmények elérése iránt. Ezért a versenyekre való készülődés nagyobb fölkészültséget igényel és éppen az erre való törekvés hozza meg azután a szokottnál értékesebb és figyelemreméltóbb eredményeket.

Műkedvelő színjátszásunk, amely pár esztendővel ezelőtt még a vidéki komédiázás legalsóbb színvonalán mozgott és amely az öncélú primadonnáskodáson kívüli jóformán semmi egyebet nem nyujtott a közönségnek, de a legtöbb esetben magának az együttesnek sem, — ma már érettebb színvonalon áll és nyugodtan megállapíthatjuk: igényesebb munkát végez. A műkedvelő színjátszás irányítói és művelői — egynehány kivételével — fölismerték végre, hogy a színpad nem csupán a szórakoztatást és főleg nem az öncélú szórakoztatást, hanem mindenek előtt a nevelés föladatát állítja a műkedvelő elé. A kettős nevelését: az önnevelést, amely az együttes minden egyes tagját világnézeti és kulturális tekintetben erősíti, — és népművelést, amely a helyesen megválogatott műsor helyes földolgozásán és előadásán át érvényesül.

A vajdasági magyar műkedvelők idei versenye eredményeivel és fogyatékosságaival is ezeket a kérdéseket vetette fölszinre. Kétségtelen, hogy méreteiben sokkal nagyobb vállalkozással találkoztunk, mint az elmult esztendőben, — mert amíg tavaly csupán a bácskai műkedvelők még mindig kissé hevenyészve összeállított együttesei léptek színpadra, addig az idén már *Bánát* műkedvelő színjátszói is jelentkeztek és olyan számban, amely már joggal a műkedvelői színjátszás ébredésére és főként fejlődésére enged következtetni. Jóllehet, a bácskai együttesek jelentkezése után a kikindai csoport jelentkezése már Bánát hangját hozza elénk, mégsem mondhatjuk azt, hogy az idei verseny már valóban *vajdasági* méreteket öltött. A versenyben résztvevő együttesek, tehát az élő, működő és a népművelés terén ható csoportok csaknem valamennyien északbácskai és északbánáti csoportok voltak. Sem Délbácska, sem Délbánát — egyetlen egy együttest kivéve — nem jelentkezett s még csak a gócok társulatai sem tudtak fölkészülni any-

nyira, hogy szereplésükkel számot adjanak egyévi munkájuk eredményéről.

Jóllehet, műkedvelő színjátszásunk területe népesebb, jóval népesebb, mint amilyennek a versenyen láttuk, de szervezetileg laza, alkalmi csoportok, amelyeknek tagjai puszta időtöltésnek, sokszor pedig céltalan és felelőtlen szórakozásnak tekintik a műkedvelést, amely művelőivel szemben semmiféle követelményeket nem támaszt. A szervezettség és a belső, összefogó erő hiánya azután még az *alkalmi* munkára is (karácsonyi, farsangi rendezmények, ünnepi előadások, jubileumi ünnepségek stb.) rányomja a fércmunka értékfosztó bélyegét. Ám elvétés lenne a bírálat fegyverét itt kizárólag az alkalmi együttesek tagjai ellen irányítani és megfeledkezni arról, hogy kultúrmozgalmunknak mindenütt, minden helységben felelős vezetői vannak, akik tulajdonképpen mindennapi föladataikról feledkeztek meg akkor, amikor együtteseiket egy-két téli előadás után, tavasz beálltakor vagy még jóval előbb szélnek eresztették. Egyrészt azért, mert a műkedvelést egy hatodrangú, alkalmi alosztálynak tekintették (holott egyesületeink életéből és jelentéseiből tudjuk, hogy a műkedvelés a legjobb mozgósító és tömegesítő eszköz), másrészt azért hullott ki kezükből a komolyabb föladatokra hivatott színjátszó alosztály, mert semmiféle munkaprogramot nem dolgoztak ki számukra.

Lássuk mármost a résztvevő *tizenhét* együttes belső összetételét, szervezeti egységét, hibáit és erényeit. Mert ezen a helyen nem a verseny fényes külsőségén, ünnepi jellegén van a hangsúly, hanem a puszta eredmény lemérésén, hogy számbavehessük a rendelkezésre álló erőket és távlatokat adjunk az elkövetkezendő még komolyabb és még igényesebb munkához.

Nem lenne helyénvaló az a megállapítás, hogy mind a tizenhét együttes a legjobb erőivel lépett föl a versenyen. Ez már a szervezettség és a szerves munka igen magas fokáról tett volna tanúbizonyságot, már pedig mi ilyennel a verseny során nem igen találkoztunk. A társulatok — mondjuk meg őszintén — olyan erőkkel léptek föl, amilyenek kéznél voltak és amilyeneket a leggyorsabban és természetesen *könnyűszerrel* mozgósíthattak. Ezért lépten-nyomon szükség-megoldásokkal, helyesebben kényszermegoldásokkal találkoztunk, amiből természetesen arra lehet következtetni, hogy a szervezők, az irányítók vagy a rendezők az eredményes játék előfeltételeit sem tudták teljes egészében megteremteni. (Igaz, ez régi műkedvelő betegség: a csúcsteljesítmények mellett kezdők dadogása és sokszor szinte szánalmas vergődése zavarja a nézőt, de nagyon jól tudjuk és tudják a rendezők is, hogy mindezek az úgynevezett »gyermekbetegségek« a szereplők alaposabb összeválogatásával elkerülhetőek.) Ezeknek az előfeltételeknek a megteremtését még ott is hiányolnunk kell, ahol régi gyakorlattal rendelkező műkedvelőkről van szó és többé-kevésbé összeszokott együttessel léptek színpadra.

Majd mindenik együttesnél, — részben még a győztes kikindai csoportnál is, — hiányzott a teljességre való törekvés.

Az együttesek belső összetételét illetően, ahány volt majd annyi féle. Értelmiségiek, iparosok, kereskedők, munkások, diákok egyesülései ezek; vannak közöttük egységes összetételű csoportok, mint a szakszervezeti műkedvelők, a középiskolás diákok társulatai, — míg a többiek túlnyomórészt kispolgári csoportok, ami érthető is, mert ezek a műkedvelő együttesek csaknem mindegyike a helyi kultúrkörök kere-

tében működik. Munkásegyüttessel, amelyben a városi ipari munkásság tevékenykedik, csak eggyel találkoztunk. Ez a szuboticai »Proletár« kultúregyesület működevelő alosztálya volt. — Vajdaság többi városának ipari munkássága — mint munkásegyüttes — nem jelentkezett.

A falvak együttesei már jóval egyöntetűbbek s ennek folytán egységesebb szellemet is visznek a színpadra. A falu szellemi életének a mai szintjéről lépnek elénk: azt hozzák magukkal, amit a falu dolgozó népétől kaptak és azt, amit a falu szellemi nevelői képviselnek ma az iskolában, a kultúregyesületben, a munkahelyen: a falu társadalmi és magánéletében is. Ada fiatalsága nagy vállalkozásával erre vetett fényt; ezt mutatta nekünk a Bánáti Dvor, az 1200 lakosú kisközség *szakszervezeti* csoportjával; Kovin, Noviknyezsevác. Az eredmény elégtelenségére vall, hogy ez a felsorolás három-négy község neve után már megszakad — hiszen Topolyát, mint nagyközséget ezuttal méltán sorolhatjuk a városok mellé — és semmi hír arról, hogy többi községeink ezen a téren milyen munkát végeztek.

A versenyteljesítmény leméréséné jó kiinduló pont a bírálat számára a darab választás, mert ez nem csupán a vállalt feladat nagyságára vet fényt, hanem mindenekelőtt arra, hogy az együttesek tagjai, vezetői menekülnek-e még a társadalmi problémákat feltáró darabokról a könnyű, igénytelen és problémátlan komédiázás felé, vagy csakugyan mondanivalót várnak a darabtól és minden igyekezetükkel ezt tolmácsolják a közönség felé?... A színlapokon találkoztunk Nusics Braniszláv nevével; a »Miniszter felesége« c. szatirikus vígjátékot négy együttes is műsorra tűzte; Molière Dandin Györgyét, Berthold Brecht drámáját, a Carrarné puskáit, Kacsóh Pongrácz örökbecsű daljátékát, a János vitézt, Heyermans Herman halászdrámáját, a Reményt, Katajev Valentin vígjátékát, a Tévedések napját, Móricz Zsigmond parasztvígjátékát, a Sári bírót, Darvas József színművét, a Szakadékot és Móricz Zsigmond Légy jó mindhalálig című diák-darabját.

A verseny repertoárja szemléltetően bemutatja, hogy az együttesek nem sokkal nagyobb százalékban választották a vígjátékot, mint könnyebb műfajt (vígjátékot nyolc együttes játszott) mint a társadalmi problémával mélyebben foglalkozó színművet, drámát. Ez már bizonyos fokú fejlődésnek minősíthető, de nyomban felmerül emellett a kérdés: mennyiben ismeri fel a rendező és a működevelő a darab ideológiai és politikai jelentését?

És itt van a legfőbb fogyatékosság, amely főleg a mult öröksége és amely csaknem minden együttesünket jellemzi.

A puszta szövegmondás sem ritka jelenség, de ha már ezen túl is jutottak, megtorpantja őket a *játék*. Sok rendező és működevelő úgy fogja fel a feladatát — már a színpadi gyakorlat birtokában is —, hogy a cselekmény végigjátszásáról van szó. Szóval játék a játék kedvéért. Olykor észre sem veszik, hogy a működevelő önmagának játszik és egészen megfeledkezik arról a típusról vagy alakról, akinek megformálására vállalkozott. *Benne nem azok a változások mennek végbe, amelyeket a szerző elgondolt és amelyekkel társadalmi jelentését művébe ágyazta, hanem amelyek az öncélú játék hevében támadnak.* Jó példa erre Nusics Braniszláv szatirikus vígjátéka, a »Miniszter felesége«. A rendezők csaknem valamennyien a vígjátékelem kihangsúlyozására törekedtek és megfeledkeztek arról, hogy az író szavát követve meg-

győzőbb erővel mutassák meg a közönségnek, hogy »ilyen volt a hulló társadalom s így nem szabad élni«. Hiányzott ez a hang a Katajev vígjáték bemutatójából is és a Csehov-darab is inkább kacagtató jelenet volt, mint egy olyan egyfelvonásos vígjáték, amely egy beteg társadalom görbetükrét tartja a közönség elé. Szerencsésebb rendezői megoldásokkal találkozhattunk volna Kacsóh Pongrácz daljátékában, ha a szereplők több színpadi gyakorlattal rendelkeznek és az együttesnek gazdagabb hanganyag áll a rendelkezésére.

A színmű központi problematikáját illetően a kikindai együttestől is többet vártunk. Heyermans Herman halászdrámája talán a leghálásabb darabja a verseny-repertoárnak és már ezért is komolyan hiányolható, hogy a gyakorlott szereplőkkel működő társulat csak egyetlen felvonás földolgozására vállalkozott. A teljes dráma előadásával az együttes teljesítőképessége jobban kibontakozott volna előttünk és mindenesetre nagyobb erőfeszítést is jelentett volna a műkedvelők számára.

A két munkásegyüttes jó darabválasztása új munkás-színjátszásunk kemény lépteit sejteti. A »Chartreusi szőlősgazdák« és a »Carrarné puskái« szinrevitele komoly feladatot jelent még a hivatásos színészek számára is. Itt tehát a vállalkozásé az érdem, mert ha a játékban és a rendezésben még darabosság is mutatkozik, az nem csökkentheti az együttesek értékét. Jól tudjuk: a kezdet kezdetén állnak ők, a kovini maroknyi együttes még inkább, mint a szuboticai, — de a kezdet legnehezebb lépéseit is eredménynek kell vennünk, hogy lássuk meg idejében, hol van a legnagyobb szükség a segítésre.

Ugyanezeket elmondhatjuk diákegyütteseink teljesítményéről is. Ha vállalkozásuk anyagiak hiján nem is lehetett olyan nagyvonalú és példátadó, mint az adai műkedvelőké, — mégis bíztató és lelkesítő volt őket látni a színpadon. Maroknyi együttes az egész és valóban szivvel, lélekkel dolgozik, — és ha igényesebb darabot választanak, minden bizonnyal előadókészségük mélyebb értékeiről is meggyőzhettek volna bennünket.

Így, a vajdasági verseny mérlege föltárta előttünk műkedvelésünk legfőbb problémáit is.

A fenneb vázolt szervezési kérdésen túl, amely az állandó társulatok rendszeres munkáját biztosítja, legfőbb problémaként a rendezés kérdése, a darabválasztás és az új, realista játékstílus meghonosításának szükségessége jelentkezik. Ezeknek a problémáknak a megoldása nélkül még a régi, színpadi gyakorlattal rendelkező együttesek munkája sem lehet eredményes és fejlődéssel biztató.

Műkedvelő színjátszásunknak hitele van a közönség előtt. Népünk szereti a szinházat és értékelni tudja a komoly színpadi teljesítményeket, de — éppen e versenyből láthatjuk, még nagyon sok községünk nem jutott el odáig, hogy állandó műkedvelő együttest szervezzen és munkájának eredményét fölmutassa Vajdaság népe előtt. Nem egy kis falu fölött hónapok, sőt esztendők elfutnak, anélkül, hogy akár egyetlen szinielőadást is tartanának, anélkül hogy a tömegnevelés e kiváló eszközét egyetlen egyszer is fölhasználták volna.

A kultúregyesületek, szakszervezeti kultúrosztályok legrugalma-

sabb szektora és legjobb élesztője a műkedvelés lehet, mert tömegesítő erejénél fogva az egyesület többi alosztályait is mozgásba hozza. És közelebb hozza a kultúrához, a könyvhöz, a nyomtatott betűhöz azokat, akik még ma is attól távol élnek és nehéz munkájuk közepette egészen megfeledkeznek a kultúráról.

Kultúrszervezésünk további feladatai között, — akár az első helyen is — ez a feladat áll. ..

Ezt mondja nekünk ez év versenyének minden tanulsága.

Lévay Endre

FILMKOCKÁK

Nemrégen mutatták be nálunk is »A gyilkosok köztünk vannak« című háború utáni első német filmet, amelyet különös érdeklődéssel vártunk, hiszen egyetlen haladószellemű ember sem lehet közömbös aziránt, hogy mi történik ma Németországban, ahonnan annyi szörnyűség zúdult a világ csaknem minden népére és egyben magára a németre is. Mindenkit érdekel, hogy milyen fejlődési útra lép a német nép. Szeretnénk ma már a németeket ott látni azoknak a táborában, akik szakítottak a multtal és népeik fejlődését olyan politikai és gazdasági vonalra állították be, amely a jövőben biztosítja számukra a tartós békét és a szocializmus kiépítését.

Az új német filmgyártásnak ez az alkotása bizonyítja, hogy a német nép egy részére az imperializmus erői megszüntek tovább hatni és megnyílott előtte az a lehetőség, hogy a felszabadult keleteurópai népekkel együtt megindulhon az igazi úton. A film Németország szovjet övezetében készült, ahol ma már az újjászülető német filmgyártás darabjai egymásután készülnek el és ez évi termelése több mint 30 db, igazi demokratikus szellemű film.

Figyelemreméltó esemény ez az új német film, amit örömmel üdvözöl mindenki, aki az igazi kultúra és a népek egymás közötti együttműködés őszinte híve. Az újjáéledő német filmgyártás már egy bizonyítéka annak a helyes politikának, amelyet a szovjethatóságok valósítanak meg a német néppel szemben akkor, amikor a nyugati övezetben az angolszászok az értékes filmberendezéseket és készülékeket sorra leszerelik és átszállítják az Óceántúlra, megakadályozva a maguk övezeteiben a német filmgyártás újjászületését.

Az új német film, művészi értékei mellett, jelentős politikai dokumentum. Jellemző képet nyújt a Németországban fejlődő eseményekről az a tény, hogy ezt a filmet Nyugatnémetországban az angolszász megszálló hatalmak betiltották, nem engedélyezték bemutatását. Ez a tény jellemző arra az amerikai irányzatra, amely ma meghonosul mind magában Amerikában, mind az ellenőrzése alatt álló országokban.

★

Amerika a filmipar terén is következetesen valósítja meg elgondolását, amelynek lényege az, hogy a felügyelete alá vont országokban a hazai ipart, így a filmipart is, megfojtsa és a népekre rákényszerítse az amerikai termékek fogasztását, rikaiaknak. A film mágnásai jelentős Ez kétszeres hasznot nyújt az amejövedelemre tesznek szert, filmjeikkel pedig gondolkodásmódjukat

akarják átvinni az európai népekre. Ezek a filmek igyekeznek elterelni a tömegek figyelmét a mindennapi élet problémáiról, a gazdasági felszabadulásért vívott harcról. Kódosítenek, hogy a tömegeknek ne jusson eszükbe tiltakozni a kizsákmányolás ellen, amely az amerikai tőke országukba való behatolásának eredménye, amely félgyarmati országokká változtatja államukat és a hazai ipar tönkretételét, növekvő munkanélküliséget, szociális nyomorúságot eredményez.

Az Egyesült Államok térhódítása és annak következményei legszemléltetőbb módon Franciaországban figyelhetők meg. Az itt történő események egymás után ismétlődnek meg mindazokban az államokban, ahol fokozatosan úrrá lesz az amerikai tőke. A legujabb francia-amerikai egyezmény, amelyet Blum és Burns írtak alá, a francia filmipart kiszolgáltatja az amerikaiaknak. Az egyezmény szerint a mozikban havonta csak egy francia filmet szabad bemutatni. Az eredmény: a francia filmgyártás már a múlt évben lecsökkent 120 filmről 30-ra. 1945-ben 38 amerikai filmet hoztak be Franciaországba, míg az egyezmény megkötése után 1947 első felében hat hónap alatt 336 amerikai és csak 40 francia film bemutatását hagyták jóvá az illetékes hatóságok.

A francia film nem bírja el a versenyt, mert amíg egy amerikai film francia szinkronizálása 2—3 millió frankba kerül, addig egy francia film előállítási költségei 30 milliótól 100 millió frankot tesznek ki. Természetesen ily módon a mozitulajdonosok szívesen mutatják be az amerikai filmeket, amelyek lényegesen olcsóbbak és nagyobb keresetet jelentenek számukra. Ennek hatása a francia filmgyártás csökkenése, a művészi és műszaki személyzet hatalmas munkanélkülisége. Emellett az amerikai tőke Délfranciaországban új filmváros építését kezdte meg, ahol majd amerikai vállalkozók amerikai művészekkel és szakemberekkel kezdik el ezen fióküzemeik munkáját, ami még jobban fogja fokozni a francia szakemberek és művészek munkanélküliségét. Ezeknek a munkanélkülieknek a száma ma már kb. harmincezret tesz ki. Sokan átvándoroltak az Óceánon túlra, hogy ott keressenek boldogulást és kenyeret.

Az amerikai tőke behatol a francia filmgyártás minden pórusába. Amerikai filmesek a legnagyobb francia filmvállalatokba társulnak be és így átvették a legszámottevőbb francia filmtársaságok részvényeinek nagyobb részét, mint például a Pathé és a Gaumon társaságok részvényeit, amelyek most már a villamossági ipar legnagyobb amerikai trösztje, a Morgan-féle érdekeltség hatáskörébe tartoznak. Az amerikai részvényesek nyomására a két francia filmgyár egyesült és ezen keresztül lényegében végrehajtották a francia filmipar koncentrációját.

Ezenkívül az amerikai tőke felvásárolja a francia írók témáit, betársul egy-egy francia film gyártásába, amelyek nem a fenti gyárak keretében készülnek, úgy hogy a régi értelemben vett francia film ma már alig készülhet Franciaországban. A francia felvevőgép lencséjét a dollárpolitika irányítja, azt veszi fel és úgy, ahogy az megfelel a növekvő és mind mohóbb amerikai imperializmusnak.

A francia tömegek ellenállása az amerikai egyeduralmi törekvéssel szemben erősödik, nem akarja tűrni a félgyarmati helyzetet és egészen bizonyos, hogy ez az ellenállás előbb vagy utóbb meghozza a maga gyümölcsét.

Tekintve, hogy a Pathé és Gaumon filmgyárak tartják kezükben a mozik legnagyobb részét is, így az amerikai tőke százszázalékosan keresztül tudja vinni politikáját. Fran-

ciaországban a mozik száma kb. 4500, amelyekből 80% a két legnagyobb filmgyár tulajdona.

A francia cenzurahivatalnál több mint 3000 amerikai film vár bebocsájtásra, amelyeknek egy nagy része régi film. Ezeket a háború alatt nem tudták bemutatni a németek által megszállt országokban és az amerikai gyárosok most egészen olcsón készülnek az európai filmpiacra dobni. Így olyan haszonra tesznek szert, amelyre már nem is számítottak, viszont ezzel a hatalmas mennyiséggel elfojthatják a nemzeti filmgyártást mindazokban az országokban, amelyek megengedik a behozatalát ezeknek a legtöbb esetben destruktiv tartalmú, művészietlen kommercárúnak.

Hogy eszmeileg mit jelent az amerikai filmek behozatala azt azokból a hírekből láthatjuk, amelyek arról számolnak be, hogy Amerikában sorra elhallgattatják és elbocsájtják a bátor és haladó művészeket, minden erővel akadályozzák az amerikai dolgozók öntudatra ébredését. A közvélemény hangulatát szovjetellenes irányba akarják terelni, már nem elégszenek meg, hogy szórakozás címe alatt ügyes politikai irányítást végezzenek, már nem elég az eddig is kitűnő kereseti lehetőséget nyujtó olcsó illuziók szériagyártása. A hitleri rendszerre jellemző módon készítenek filmeket, amelyek durván támadják a felszabadult népek országait kiváltva ezzel saját népek felháborodását is. Nyilt háborús propagandát folytatnak és filmjeikkel is azt igyekszenek bizonyítani, hogy Amerika minden és a kisebb országok bizalmát és optimizmusát próbálják megölni a tekintetben, hogy saját erejükkel is képesek haladásuk előfeltételeit megteremteni.

A régebben külföldön jól menő francia filmekből mind kevesebb kerül ki Amerikába, mert ezeknek a filmeknek szinkronizálását különböző kifogásokkal lehetetlenné teszik és tekintve, hogy a másnyelvü és felirattal ellátott filmeket nem szívesen nézi az amerikai közönség, ezek a filmek iránt az érdeklődés mind kisebb és kisebb lesz.

★

A francia helyzethez hasonló az olaszországi. Mig közvetlenül a felszabadulás után pár minden tekintetben kitünő film készült az olasz filmgyárakban, a demokratikus erők a kormányzatból való fokozatos kiszorulásával megismétlődött ugyanaz, ami Franciaországban történt. A mult évben bemutatott 100 filmből 77 volt már amerikai és csak 7 olasz. Angliában a behozott amerikai filmekre jelentős adókat vetettek ki és így kezdetben megakadályozták azok beözönlését az országba. De az amerikai kormánynak az angol kormányra történt nyomása következtében a két kormány között létrejött újabb szerződés megnyitotta a kapukat és az angliai ellenkezőket rövidesen megszelídítette. Ha másképen nem sikerült, úgy az amerikai filmtőkések beleegyeztek abba is, hogy angol kollégáikkal a hasznot egyenlőre megosszák.

★

Mig az amerikai filmtőke csaknem korlátok nélkül terjeszkedik a hatáskörében lévő államokban és elnyomja, lehetetlenné teszi a hazai filmipart, addig a népi demokráciák mind erőteljesebben fejlesztik a hazai filmgyártást és fokozatosan építik ki egymás közötti kapcsolataikat. Film szakembereiket kölcsönösen kicserélik, terveiket egybehangolják, egy-egy filmet közösen gyártanak, kölcsönösen egymás rendelkezésére bocsájtva a műtermeket, az elkészült filmeket szinkronizálják a népi demokráciák országainak nyelveire, amelyek így majd 4—5 nyelvű változatban készülhetnek.

Ez államok majdnem mindegyikében erőteljes iramban, sorra készülnek el az új, játékban és fényképezésben egyaránt gyorsan fejlődő, művész-filmek, nem is számítva a sok dokumentum-filmet. Így már belátható időn belül ezek a filmek, a Szovjet Szövetség általánosan elismert filmjeivel együtt, — ahol nemrégen nyílt meg a világ első Állami Filmművészeti Főiskolája, — megszüntetik azt a filmhiányt, amely ma még érezhető.

Egészséges újítás a filmfesztiválok rendezésében a munkás-filmfesztiválok bevezetése, amelyek keretében munkásokból álló bírálóbizottság és a szabadtéri moziban 15—20 ezres munkásközönség előtt vetítik le az egész világ filmtermelésének legújabb és legkitűnőbb remekeit. A film ma már mindjobban tömegnevelő eszköz lesz. Milliók tanulnak, művelődnek a mind nagyobb számban készülő magas színvonalú filmeken, hogy tudásban, művészi élvezetben gazdagodva fokozott lendülettel dolgozzanak tovább a béke és az emberiség haladása érdekében.

Kun Szabó György

A »népi felkelés Jugoszláviában bebizonyította, hogy az elnyomott népek sikeres fegyveres harcot vívhatnak a fasiszta hódítókkal és a hazaáruló burzsoáziával annak a világháborúnak feltételei mellett, amelyben a szocializmus első országa, a Szovjet Szövetség döntő szerepet játszott.« (A JKP programja)

SZEMLE

Makarenko:

ÚJ EMBER KOVÁCSA

Új Magyar Kiadó, Budapest 1947

»A szocializmus korszaka — írta a Szovjet írók szövetségének prezidiuma Makarenko halála után, — a nagyszerű sztálini korszak szól hangosan ebben az okos és tüzes könyvben az ember iránti szeretetről, a bátorságról, a szocialista humanizmus erejéről, amely neveli és megváltoztatja az embereket«.

Egy nevelő küzdelmeinek érdekes elbeszélése — és egyben tudományos pedagógiai mű ez a könyv. Talán éppen ezért a legelterjedtebb, legnépszerűbb nevelői munka. Makarenko, az egyszerű szovjet tanító meséli el benne őszintén, minden sikerével és balsikerével, hogyan szervezett az októberi forradalom, a polgárháború utáni időben nevelőintézetet fiatalkorú bünözők részére. Talán éppen ez a tény — a sikernek és sikertelenségnek,s ezek okainak maradéktalan feltárása az, ami legjobban megfogja az olvasót, különösen ha az maga is nevelő. A nevelő terveinek, azok megvalósításának, pedagógai elvek gyakorlati csődjének, s a megfelelő út véletlen megtalálásának közvetlen szemlélői vagyunk. A nevelőíró, aki épp oly járatlan a munkakörben, melyet rábíztak, mint maga az olvasó, aprólékosan leírja — saját belső élményeivel, s a munkája közben észlelt megfigyelésekkel együtt — hogyan tört magának utat teljesen járatlan területen. Az íróval együthaladás ezen az úton veszélyeket is rejt magában. Veszélyeket a nevelő részére, aki szemtanúja volt a polgári nevelői elvek, a polgári nevelői munka csődjének és esetleg saját munkájában is tapasztalta ezt. Most egy sok üggyel-bajjal ugyan, de mégis sikeresen megjárt út tárul fel előtte és ez utánzásra, másolásra csábítja. Vannak, akik engednek is ennek a csábításnak és negyedszázaddal Makarenkó gyakorlati munkája után Vajdaságban Makarenkó utánzók vannak, mint ahogy valószínüleg mindenütt akadnak, ahol olvassák az Uj Ember Kovácsát.

A szocialista nevelés úttörőjének munkája tárul fel előttünk. A háborutól és polgárháborútól megkínzott Szovjethaza igyekszik gyermekeit nevelni, köztük a legszerencsétlenebbeket, a fiatalkorú csavargókat, bünözőket, prostituáltakat — a bezprizornikat is. Érdekes ebben az igyekezetben megfigyelni a gyakorlat nélküli elmélet, a Narobraz (Tanügyi osztály) embereinek és a gyakorlat, illetőleg a gyakorlatból lassan kialakuló elmélet, Makarenko harcát. Sok érdekes mozzanata van ennek a küzdelemnek a bürokrata elméleti emberek és az önfeláldozó gyakorlati nevelő között. Sok kérdésben eltér a vélemény a szolialista humanizmus nevelési módszereinek kialakításán dolgozó elméleti Narobraz emberek és a gyakorlat embere, Makarenkó között. Makarenko az alapvető ellentétet a következőkben határozza meg:

»... *erős, lelkes közösséget kell kialakítani és minden reményemet kizárólag a közösségbe helyezte i; ellenfeleim pedig a pedagógia akszióméit dörgölték az orrom alá és kizárólag a gyermekből indultak ki*«.

Makarenkó ilyen álláspontja, valamint annak a figyelembevétele, hogy

ket nevelt, sok, a műben felmerülő kérdésre ad feleletet és sok tévesen magyarázott feleletet igazít helyre. Nézzünk néhány ilyen kérdést.

A szocialista humanizmus nevelési elvének elméleti magyarázói a gyermekből, tulajdonságaiból, vágyaiból stb. indultak ki. Azt magyarázták, hogy a büntetés rabot formál, hogy a gyermek öntevékenységének tág teret kell adni, hogy főként az önfegyelemre és önszervezésre kell alapozni. Azt hiszem nem kell sokat magyarázni, hogy milyen veszélyeket rejtett magában különösen abban az időben ilyen nevelői elvek vallása és azok gyakorlati alkalmazása. Önfegyelemről beszélni szervezés nélkül, önszervezésre támaszkodni szervezeti formák nélkül, a gyermekre mint egyénre bízni, hogy akar-e és mit akar dolgozni, s mindezek mellett tagadni a büntetés létjogosultságát — mindez a gyakorlattól távolálló, álmodozó nevelők elmélete lehet. Makarenkó tisztán látja e tételek lehetetlen voltát és edzett, erős embert akar kialakítani, a kötelességérzetet akarja a gyermekbe oltani, *aki a közösség érdekeit mindenek fölé helyezi.* Makarenkó haditerve céljainak megvalósításában a következő volt: erős közösségi mag kialakítása, amelynek segítségével, példaadásán és hagyományain mind nagyobb és több közösséget lehet nevelni. Ennek a célnak elérése érdekében kell eleinte egyrészt — olyan végtelen türelmet és elnézést tanúsítania, elnéznie rablást, fosztogatást, mindenféle fegyelmetlenséget, sőt még gyermekgyilkosságot is; másrészt — egyes, az adott helyzetben és körülmények között, nevelhetetlen és javíthatatlan elemeket eltávolítania, kizárni az intézetből. Célját el is érte. Sikerült neki kemény, edzett közösséget kialakítania, de ekkor már nincs fegyelmetlenség, bűnök és hibák elnézése és nem szükséges a kizárás sem az intézetből.

Makarenkó nevelési módját és formáját sokan helytelenítik. Az októberi forradalom után az osztályellenség és a szocialista haza ellenségei ellen vívott harcokban kialakult partizánosztagok szervezeti formáját átviszi intézetébe, állandó osztagokat és különböző rövid ideig tartó munkafeladatok elvégzésére kombinált osztagokat, ideiglenes egységeket szervez. Katonai fegyelem uralkodik a telepen: trombitával adják a jelt, dobszó hangjai mellett menetelnek neveltjei katonás oszlopokban. Makarenkó sok sikertelen kísérletezés után jutott az »ötletre«, hogy a nevelés katonai formáját választja. A fegyelmezetten ifjú gonosztevők megzabolázására ez a módszer sikeresnek mutatkozik. A rábízott fiatalkorúaknak tetszik ez a kemény életforma. A egyéni felelősségérzet növekszik, a telep minden egyes tagja meghatározott munkaközösséghez tartozik, és minden időben tudja feladatát; azonkvül a kemény katonai életmód az ujdonság ingerével hat rájuk. Mivel pedig a kemény, katonás, de alapjábanvéve mégis demokratikus és kedélyes közösségi élet komoly munka . vézzésével és tanulással kötődik össze, a kollektív felelősségérzet, fegyelem, a telep minden tagját magával ragadja. Hogyne! Hiszen saját maguknak dolgoznak, saját életüket alakítgatják, az ő intézetük hírnevéről, becsületéről van szó! A *szervezett munka* mint nevelőeszköz diadalt arat. A polgári társadalom által kitermelt »söpredékből« a szocialista társadalomban hasznos, fegyelmezett munkások lesznek. Makarenko diadala teljes! Munkájával bebizonyította, hogy nincs »söpredék«, »csőcselék«, a »társadalom alja«, akiktől állandó veszélyben van a »becsületes polgárok vagyona és élete; de igenis vannak a tőkés társadalomnak számkivetettjei, akiket a szocialista társadalom gondoskodásával hasznos tagjaivá tehet! Makarenkó az »uj ember kovácsa«. Ujembereket kovácsol a társadalom elesettjeiből, s ezt a munkát a szocialista Szovjethaza teszi részére lehe-

tővé! Tőkés világban a világ egyetlen »Makarenkója« sem tudna a bezprizornikból munkahősöket kovácsolni!

Makarenko diadala csábító, s nálunk is vannak nevelők, akik az ő nevelői módszereivel és formáival, illetőleg azok szolgai másolásával kisérleteznek. Ezek azonban elfelejtik, hogy Makarenko nevelő módszereit egészen más körülmények között és más jellegű intézetben alkalmazta, — nem az iskolákban. Nekünk nincsenek bezprizornijaink, s hogy ők Makarenko módszerének szolgai másolásával nemhogy jelentős eredményeket érnének el, hanem »bezprizorni szellemet« visznek be szükségtelenül olyan közösségbe, amely erkölcsileg össze sem hasonlítható Makarenko neveltjeivel

Sokan felvetik a kérdést: hogyan lehet az, hogy míg olyan pedagógiai tekintély, mint Makarenko »pofozta« neveltjeit, nálunk tilos a testi fenyítés. Makarenko néhány esetben tényleg megverte neveltjeit, sőt munkáját kezdetben néhány alapos pofon indította el a holtpontról. Ezek a tények a régi nevelői módszerek híveit felbátorítják, hogy ime Makarenko példája is minket igazol, hogy nem lehet verés nélkül nevelni. Nem szabad azonban elfelejteni, hogy Makarenko a verést nem mint büntetőeszközt alkalmazta. Pofozkodott, verekedett tehetetlensége miatt érzett dühkitörése pillanataiban, de viszont egy hasonló pillanatban önmagát is kőbe akarta lőni. Ennek az utóbbinak pedig szintén volt olyan nevelőhatása, mint a pofonoknak. Makarenko tehát nem módszeresen alkalmazta mint büntetőeszközt a testi fenyítést és neveltjei is tudták, hogy ő azt elveti és elítéli. Figyelembe kell azt is venni, hogy Makarenko gyilkosokat, rablókat vert, azokat is abban az időben, amikor még nem volt meg a közösség magja, amelyre büntetéseiben támaszkodhatott. Amint ez a mag megvolt, azonnal alkalmazhatta a birálatot, önbirálatot és a *közösség* büntethette az ellene vétő *egyéneket.*

Ebből a néhány kiragadott problémából is látható, hogy milyen alapvető és mennyire időszerű kérdéseket tárgyal Makarenko könyve. Emellett »Az új ember kovácsa« szórakozásnak is kitűnő. Derüs hangulat, életörömsugárzik soraiból. Zsorkának, az ifjú komszomoltagnak leleményes gyűlésvezetése az »elfoglalt« elhanyagolt kurjázsi intézetben külön élményt jelent. Más helyeken az öreg Ocsenás Szilentije együgyűségei kacagtatják meg az olvasót. Színelőadásaik szervezése és a műszaki előkészületek, valamint azok keresztülvitelének leírása és még sok sok mozzanat a nyers természetesség erejével kötik le az olvasót. — Vidám az élet minden zordsága és keménysége ellenére is a »Gorki« telepen. Nem is csoda, ha a telepesek szeretik az intézetet és mindent megtesznek annak felvirágoztatásáért.

Makarenko Maxim Gorkij tanitványának vallja magát. Róla nevezi el intézetét, állandó összeköttetésben áll a nagy íróval, aki támogatja őt munkájában és 1928-ban meg is látogatja az intézetet. Nevelői munkájának alaptételeit Maxim Gorkij segítségével határozza meg:

»Láttam, hogy Gorkij derülátásának és követelményeink szigorúságának összekapcsolásában van az »élet bölcsessége«, éreztem, milyen tűzzel keresi meg Gorkij az emberben a hősit és hogy mennyire élvez az emberi hősiesség szerénységében és ahogy úiszerűen növekszik az emberiségben az a hősi«.

Makarenko írásából Gorkij derűlátása és az igazság keresésének elemi ereje árad. Leírásán keresztül az olvasó megszereti a telepeseket és megszereti magát a könyvet, amely megoldja a szocialista humanizmusok komoly nevelési feladatát.

Kővágó László